

tv-15 naš TOVARIS

Št. 8
26. februarja 1987
Leto XXV

Stol v srcih pohodnikov

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

»Prek literature se globlje spoznavamo, utrjujemo svoj zgodovinski spomin, svoje zaupanje v narodovo trajanje skozi čas.«

Z mislijo na Kajuhovo dediščino

Slovesnost ob podelitvi letošnjih Kajuhovih nagrad je uvedel nagovor pesnika in družbenopolitičnega delavca Cirila Zlobca.

Nekaj povzetkov... s posebnimi poudarki...

»Leta 1941-1945 so potegnili slovenski narod v doslej največjo preizkušnjo, ki se nam kaže vse bolj v dvojni podobi: odnos naroda do okupatorja in notranja opredelitev, pravzaprav razcep v narodu samem, ki pa je bil vsaj maja 1945, ob svetovni in naši zmagi docela razviden in dokončno ocenjen kot politično dejanje in kot nacionalnoetična drža. Takrat, v blišču zmage, smo bili iskreno prepričani, da gre za dokončni prelom med tem, kar je bilo, in tem, kar prihaja, in da je iz prvega mogoče prenesti v drugo samo nacionalno pomiritev, zanos, samozavest, kakršne doslej nismo poznali.

Zdaj, začuden nad samimi sabo, spet odpiramo stare rane in dogaja se nam prav nasprotno od tistega, kar bi bilo logično pričakovati: osebna bolečina, ki jo voj-

na, revolucija pa še posebej, trosi z radodarnimi rokami, se navadno utiša v tistem, kar je narod s svojim bojem pozitivnega dosegel: v našem primeru v osvoboditvi in v poznejšem, sicer mukotrpnem, pa vendar zanesljivem utrjevanju lastne državnosti, socialne pravičnosti in nacionalne samobitnosti; toda pri nas se prav v zadnjem času, v novi in drugačni družbeni stiski, prebujajo in z vso ostrino oglašajo ne več osebna, ampak vse bolj nazorskopolična bolečina, s katero v današnjem iskanju svoje nacionalne in družbene samobitnosti nismo računali.

Kot da se dogaja nekaj ahistoričnega: izpred oči izgubljam svojo enkratno zgodovinsko uresničitev, ki smo jo kot narod, čeprav notranje razcepljen, dosegli v letih 1941-1945, in sicer na vseh treh ravneh: kot udeleženci, borci in žrtve druge svetovne vojne, kot nosilci narodnoosvobodilnega boja in bojevniki revolucije.

Zato še mi zdi, da je neodgovorno, če danes govorimo o diaspori

slovenskega naroda in imamo pri tem v mislih še zmerom trajajoče psihološke posledice narodnega razcepa med NOB in revolucijo. Z vidika zgodovine, torej tudi z vidika neke čisto konkretne politične etike v letih 1941-1945, ne moremo govoriti za takratno dogajanje na slovenskem ozemlju kot o tragiki izključno osebnih, individualnih usod, ne da bi ves čas imeli pred očmi temeljne razloge za tedaj resnično politični in politično vedenjski razcep naroda.

Če vsaj približno drži to, o čemer sem pravkar razmišljal, je slovenska literatura, ki je vezana na tematiko NOB in skuša prek nje odgovarjati na dileme našega časa, še posebej pomembna: v nasprotju s politiko in tudi drugače kot zgodovinska znanost je literatura vendarle način videnja stvari, ko sta enako pomembna analiza in sinteza, posameznik in skupnost.

Literatura je, skratka, poklicana, da nam ponudi celovito podobo o nas...«



Problemski konferenci SZDL na pot:

Ekologija, energija, varčevanje

Da je vsakršno pridobivanje energije, ki jo potrebujemo za življenje in razvoj, najtesneje povezano z ekologijo, smo menda končno v teh letih že dojeli do te mere, da bojevniki za čistejšo in zdravo okolje nihče več ne gleda sumljivo. Stvarnost nam vsak dan sproti potrjuje, da je mati Narava že zdavnaj izkoristila zadnje rezerve samoobrambe in samoobnove. Le od nas samih je odvisno, ali bomo naredili vsak naslednji razvojni korak s pogledom daleč naprej ali pa bomo položaj še naprej sproti krpali s kratkoročnimi rešitvami, ki nosijo v sebi daljnosežne porazne posledice.

Na minuli tiskovni konferenci, ki jo je v pripravi na problemsko konferenco o ekologiji, energiji in varčevanju priredila informativna služba RK SZDL, smo predstavniki javnega obveščanja lahko dobili osnovni vtis, da tokrat SZDL odpira kar najširšo razpravo, v kateri naj bi spregovo-

rili vsi brez dlake na jeziku, tudi o razvojnih pogledih in vprašanjih prestrukturiranja gospodarstva, v kateri so doslej sodelovali le nekateri. Tako naj bi sodelovali strategji in praktiki, strokovnjaki vseh vrst, inštituti, zavodi, skupnosti, naravovarstveniki in seveda tisti, ki danes v naši republiki porabijo največ električne in druge energije in jih bo treba vprašati, kakšne poglede v prihodnost imajo.

Uvodne besede in prošnjo za zavzeto sodelovanje so nam namenili možje (Jože Knez, Jože Šlander, Ivan Lešnik, Peter Gregorc, Peter Novak, Dušan Plut in Mauricio Olenik), ki so člani Odbora za pripravo problemske konference. Ob tej priložnosti so nam in širši javnosti v vednost in za boljše poznavanje energetske-ekološke problematike predstavili knjigo, ki je pred nedavnim izšla v knjižnici Aktualna tema založbe Delavska enotnost.

Gre za priročnik, ki pravzaprav sodi v vsako osveščeno slovensko družino, saj so v njem podatki, ki jih je treba poznati zato, da se potem lahko, bolj poučeni in s pravilnejšo podobo stanja pred seboj, vključimo v javno razpravo o ekologiji, energiji in varčevanju. Slovenci bomo morali odgovoriti sami sebi na vprašanje, kaj sploh hočemo? Kot iz razmajanega soda curljajo na vseh koncih opozorila, da moramo v naši družbi spremeniti težnje razvoja, se dogovoriti in delati za boljši, čistejši prostor, v katerem živimo, in za takšno energijo, ki si jo kot dežela, ljudje in proizvajalci lahko privoščimo in smemo privoščiti. Treba bo odgovoriti

na dolgo vrsto vprašanj; od vprašanja, kaj moramo že nadvse nujno popraviti kot stare grehe pa do vprašanja, kaj načrtujemo za prihodnost. V ta krog sodi nadvse tehten premislek o virih energije, za katere se moramo odločiti (pomnati in zavzeti se moramo tudi za alternativno možnost), oblikovati moramo za vse sprejemljive odločitve za nadaljnje poseganje v prostor in okolje; vse to pa ne moremo početi z (nam tako pogosto značilno) inovativnostjo, ampak moramo nadvse natančno proučiti in upoštevati svetovne izkušnje, tako v ravnanju z energijo kot v ravnanju z okoljem nasploh. Dokopati se moramo do spoznanja, v kolikšni meri smo lahko in koliko ne smemo biti energetsko odvisni...

Seveda se Socialistična zveza zaveda, da ne načenja energetske-ekoloških problemov z ničle, saj je bilo premlevanja, dogovarjanja in raziskovanja že doslej kar nekaj. Kdor pa upa, da se bodo na tej problemski konferenci razrešile vse temeljne dileme, je najbrž prevelik optimist; pričakovati je vsaj to, da bo glasna in poštena beseda paala tudi o problemih, o katerih govorijo na pol privatno povsod, na uradnih sestankih pa premalo – o bistvenih (ključnih) točkah, na katerih naj bi temeljilo prestrukturiranje slovenskega gospodarstva.

Konferenco napovedujejo za čas proti koncu aprila, vmes pa se bo zvrstilo v pripravi nanjo še veliko sestankov z vsemi zainteresiranimi.

Bojana Žokalj-Jesih



Letošnjega spominskega pohoda na Stol, že dvaindvajsetega po vrsti, se je v dveh dneh udeležilo več kot 2000 pohodnikov iz vse Slovenije, pa tudi iz drugih republik in pokrajin. Že pred tem, v petek, 20. februarja, pa so se do Valvasorjevega doma povzpeli tudi osnovnošolci, ki so tako skupaj z ostalimi pohodniki počastili spomin na junaški boj Jeseniške čete, ki je natanko pred petinštiridesetimi leti tu, na pobočju Karavank, bila enakopraven boj s številčno močnejšim sovražnikom.

Vseh dosedanjih pohodov se je udeležilo več kot 53.000 pohodnikov, tudi iz zamejstva. Toda organizatorje te najbolj množične planinske, rekreativne in družbenopolitične manifestacije zadnja leta najbolj skrbijo finančna sredstva, ki zadostujejo le za kritje najnujnejših stroškov, kot so stroški za značke, plakete, izkaznice in tehnično službo. Prav zaradi tega se lahko ob tako množični slovenski zimski planinski akciji tudi vprašamo, če ne bi bilo možno s posebnim družbenim dogovorom zagotoviti stalnega vira sredstev. Daljši reportažni zapis o letošnjem spominskem pohodu objavljamo na 2. strani

Jože Čurin

2000 pohodnikov občudovalo Stol le od daleč

»Kranjska podružnica Slovenskega planinskega društva je 31. julija leta 1910 zgradila na Malem Stolu Prešernovo kočo, ki je utrjevala slovenstvo, budila zanimanje za lepoto gorskega sveta in pospeševala planinstvo. V najtežjih dneh naše zgodovine pa je sprejela pod svoj krov pogumne sinove slovenskega naroda – borce Jeseniške čete. Tu so bili 20. februarja 1942 v najhujši zimi prvega vojnega leta neenak boj z nemškimi zavojevalci, v njem je padel na teh slemenih Jože Koder – delavec in borec iz Baške grape«. Te besede so med drugim vklesane v spominsko ploščo na Prešernovi koči na Malem Stolu.

Planinsko društvo Jesenice je v spomin na ta junaški boj leta 1962 organiziralo in izvedlo prvi zimski spominski pohod na Stol. Udeležilo se ga je 51 pohodnikov, med katerimi so bili člani alpinističnega odseka, Gorske reševalne službe in Občinskega odbora ZZB NOV Jesenice. V naslednjih letih je bila udeležba vse množičnejša, pohod je postal tradicionalen, kar potrjuje tudi udeležba, saj se je vseh dosedanjih spominskih pohodov udeležilo že več kot 53.000 udeležencev iz ožje in širše domovine, pa tudi iz zamejstva.

Kljub odlični organizaciji in požrtvovalnosti vseh, ki so sodelovali v pripravah, zlasti planincev, pripadnikov JLA in TO, milice in nenazadnje članov Gorske reševalne službe je okrog 2500 pohodnikov, kolikor se jih je zvrstilo v dveh dneh, občudovalo Stol le od daleč, saj so izredno slabo vreme, obilica snežne odeje in nevarnost plazov onemogočili kakršenkoli poskus vzpona na sam vrh Stola. Zato so se organizatorji odločili, da pohod speljejo do Zabreške planine in nazaj in še to varianto so morali nekoliko skrajšati. Skrajšanje je bila povsem pravilna odločitev organizatorjev in gorske reševalne službe.

Stol. Ta gora je bila že dvaindvajseto leto cilj mladim in starih, vseh, ki imajo radi naravo in planine pozimi. Ker število udeležencev merijo v tisočih, je potrebno poudariti, da je organizacija pohoda zares težavna in odgovorna naloga. Najbolj zato, ker je potrebno zagotoviti varnost vseh udeležencev, ki prihajajo na Stol bodisi po daljši ali krajši inačici pohoda. Zato je resnično nepojmljivo, da bi pohod, po že tako številčni udeležbi odpovedali, ker pač ne bi bilo sredstev za izvedbo. Prav zaradi tega se lahko ob tako množični slovenski zimski planinski akciji tudi vprašamo, če ne bi bilo bolje zagotoviti stalnega vira sredstev. Pohod v spomin bitke Jeseniške čete 20. februarja leta 1942 si to zagotovo zasluži.

vsem zadovoljen, tudi mi nismo, vendar bi morale s krvjo izbojevane pridobitve biti vtakane v srca mladim ne glede na to, če gora vojne niso okusili.

Številne slovenske družine, ki so bile v času NOB izgnane v bratsko republiko Srbijo, so naše svoj drugi dom tudi v Svilašču – kraju, ki je danes pobraten z občino Radovljica. Tamkajšnje planinsko društvo že vrsto let goji tradicijo »Pozdrav mladosti«. Tako prenašajo »štafeto« prek planinskih vrhov od Igmana do Dražgoš in Stola. Med njimi je bil tudi Rade Ugrnič, ki se že enajsto leto udeležuje te posnemanja vredne akcije:

»Mislim, da je to najlepša prilika za utrjevanje bratskih vezi med narodi, je most med mladimi, ne glede nato, iz katerega kraja so. Čeprav vreme ni bilo naklonjeno temu, da bi se lahko povzpeli na sam vrh Stola, pa smo vendarle vsi skupaj srečni, da smo se zopet srečali s slovenskimi kraji in planinami ter z vami, ki ste nas tukaj pri Valvasorjevem domu tako pri srčno sprejeli. Planinski vrhovi po vsej domovini naj bodo še naprej kovačnice miru in prijateljstva; tako med mladimi, ki bo-

Janko Rabič, predsednik organizacijskega odbora za pohod na Stol, sicer novinar pri jeseniškem radiu Triglav, je takole razgrnil senčno plat pohodov:

»Kljub vsem odrekam, prostovoljnemu delu in dobri volji se iz leta v leto soočamo z najtežjim problemom in sicer z viri sredstev, ki so nujna, da

takšni obliki ne! Ko smo se dogovarjali o letošnjem pohodu, je bila najosnovnejša skrb, od kod prepotrebna sredstva in šele ko smo za silo rešili tudi to plat, smo se lahko začeli pogovarjati o tehnični in organizacijski izvedbi. Tako naprej ne bo šlo več!«

Miro Zakrajšek je načelnik Gorske reševalne službe iz Radovljice. Da bi sleherni pohod potekal brez nevšečnosti, je skrb Gorske reševalne službe.

niki sami krivi. Še vse prepogosti so naslednji vzroki nesreč: prisotnost alkohola, objestnost, precejevanje lastne sposobnosti in pa pomanjkljiva oprema. Mnogim so odveč naši nasveti, šele takrat, ko pride do nesreče, spoznajo delo Gorske reševalne službe. Letošnji pohod smo preusmerili do Zabreške planine in nazaj, kajti nevarnost plazov je bila prevelika.

Ta pohod je tudi za nas posebnega pomena. Je



lahko sploh organiziramo pohod. Stroški vsako leto naraščajo, lani so na primer presegli vsoto 63 sta-

Žal pa gorske reševalce še premalo cenimo, njihovo humano in požrtvovalno delo pa je že marsikdo

obveza do starejših, do borcev, je spoštovanje revolucionarnih izročil.

Ob koncu tega zapisa se zahvaljujemo vsem organizatorjem, pripadnikom JLA in TO, milice, Gorski reševalni službi in vsem, ki so poskrbeli, da se je letošnji pohod, čeprav nekoliko krajši, vendarle končal tako, kot smo si želeli. Vremenske nevšečnosti so pozabljene, zadnji dan pohoda pa bo ostal v prijetnem spominu. Tako so izvenele tudi besede slavnostnih govornikov in drugih gostov, ki so prav tako izrazili zadovoljstvo ter spoštovanje do organizatorjev, ki so pohod srečno izpeljali. Svoje so dodali še osnovnošolci s pohodom do Valvasorjevega doma že dan prej in pa pevci DPD Žirovnica-Podnart. Mnogi udeleženci letošnjega spominskega pohoda na Stol, že dvaindvajsetega po vrsti, so si stisnili roke v znak snidenja čez leto dni, skrbni organizatorji pa že sedaj razmišljajo, kako naprej. Upajmo, da se bodo tudi v prihodnjih letih še vile na Stol dolge kolone pohodnikov, pa četudi ne do samega vrha. To je želja nas vseh in nenazadnje tudi obveza do tistih, ki so tu pred petinštiridesetimi leti žrtvovali svoja življenja. Jeseniška četa si to zasluži!

Tekst in foto:
Jože Čurin



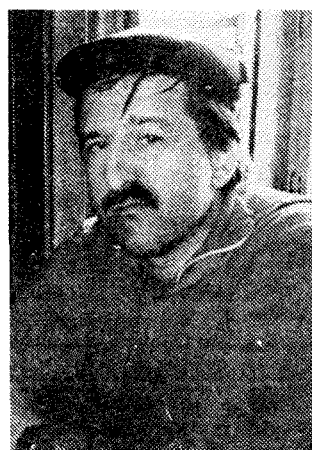
Franc Konobelj-Slovenko



Rade Ugrnič



Janko Rabič



Miro Zakrajšek

narodnoosvobodilnega boja. Čeprav se pohodov udeležuje tudi šolska mladina, z udeležbo nismo najbolj zadovoljni, zlasti ne tistih osnovnošolcev, ki so najbližji tem krajem. Res je tudi, da mlad človek ni nikoli z

do nadaljevali s to tradicijo, kot med nami, ki smo jo tudi začeli. Pa prihodnje leto spet na svidenje! Iste misli so bile vtakane tudi pri drugih udeležencih, tako iz Vojvodine, Zagreba, Novega mesta in drugod.

rih milijonov dinarjev. Res je, da nam nekatere delovne organizacije pomagajo, v mislih imam Delo, Ljubljansko banko in pa jeseniško TKS, ki nam je tokrat pomagala s približno petdesetimi odstotki potrebnih sredstev; pa vendarle vse to komaj zadostuje za najnujnejše: značke, plakete, izkaznice, tehnično službo, prevoz hrane in druge opreme do Valvasorjevega doma. To so namreč najnujnejše potrebe, ki so vezane na neizogibne stroške. Zaenkrat obstaja le predlog o posebnem družbenem dogovoru, s katerim bi za vselej opravili finančne probleme, kajti v nasprotnem primeru se lahko zgodi, da pohodov ne bomo mogli več organizirati, vsaj v

spoznal, zlasti tisti, ki so potrebovali njihovo pomoč.

»Naše delo je predvsem prostovoljno, temelji na humanosti in srčnosti do sočloveka, ko se ta znajde v stiski. Mnoge delovne organizacije in ustanove, kjer so zaposleni člani Gorske reševalne službe, nimajo dovolj razumevanja in poslušanja, ko gre za akcije in celo, ko gre za življenje ponesrečenega planinca ali izletnika. Reševalci po navadi žrtvujejo svoj prosti čas, svoj redni dopust, marsikdo se odrekajo, nemalokrat se izpostavljajo nevarnostim, vendar z eno samo željo: pomagati vsakomur, ki je njihove pomoči potreben. Za mnoge nesreče so planinci in izlet-



Štafeta ostaja – ukinjen odvečni protokol

Sporočilo mlade generacije

Štafeta mladosti – včasih voščilo tovarišu Titu za njegov rojstni dan vsako leto 25. maja, simbol, ki je s potovanjem iz rok v roke, preko republiških meja, združeval želje vse jugoslovanske mladine v enotno sporočilo zvestobe domovini in njenemu voditelju, prijatelju mladih in njihovem vzorniku, ki je zaupal v »revolucionarno moč« mladih pri uresničevanju vsega boljšega in lepšega. Kaj pa danes? Štafeta ostaja, njeno sporočilo tudi; v drugih republikah Jugoslavije po starem, pri nas v Sloveniji pa po novem.

Slovenska mladinska organizacija je v letošnjem letu nosilka izvedbe uvodnega nastopa štafete mladosti. Njena pot se bo začela 21. marca na samem vrhu očaka Triglava, od koder bo brez protokolarnega nastopanja v rokah članov Planinske zveze Slovenije pripotovala v dolino, v Bohinj, kjer bo vključena v glavni prireditveni del uvodne manifestacije, potem pa bo njen simbol – štafetna palica – teden dni varno spravljen v Bohinju, predvidoma v Mladinskem izobraževalnem centru, medtem ko bo sporočilo štafete vrelo iz sredin mladih, ki se bodo združevali na festivalih po vsej Sloveniji. Torej, brez tradicionalnega tekanja iz kraja v kraj in predajanja štafetne palice.

Želje po spremembi in prizadevanja, da bi štafeta vendare ostala, se med slovensko mladino kuhajo že nekaj časa. Že približno tri leta, natančneje od tistega razvpitega predloga scenarija za končno prireditve ob 25. maju (po travniku stadiona naj

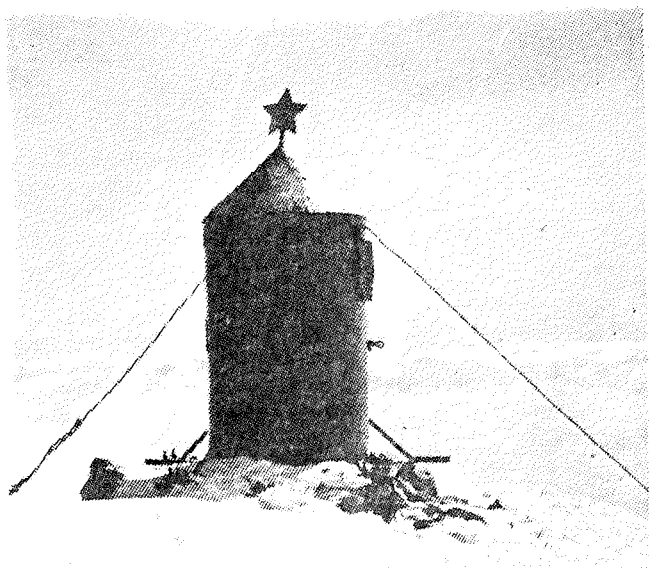
bi krožil majhen modri vlakec, v predsednika Tita oblečeni igralec pa naj bi pionirjem in ostali mladeži delil čokoladne bombone...), poteka v jugoslovanski mladinski organizaciji razprava o vsebinski in oblikovni posodobitvi praznovanja štafete mladosti. V obdobju po lanskeoletnem kongresu jugoslovanske mladine je razprava postala še intenzivnejša, včasih celo goreča. V razpravo se je vključil zares širok krog (ne le) mladinske javnosti. Izrečenih je bilo veliko bolj ali manj modrih misli, predlogov in pogledov pa tudi z grajo in pohvalo se ni štedilo.

»Pobude za novo vsebino, brez velikih finančnih podvigov, smo dobili tudi s strai borcev,« nam je povedal Igor Lavš, ki smo ga poiskali na republiški konferenci ZSMS. »Ne želimo ukinjati štafete, ampak odvečni protokol in manifestacije, zunanji blišč, ki ga je na nek način v sedanjosti zaostreni gospodarski situaciji kar neupravičeno izkazovati. Štafeto

razumemo kot sporočilo povezanosti mlade generacije in njene skupne odgovornosti za celovit družbeni razvoj Jugoslavije. Štafeta nikakor ne more biti le lepo izrezljana palica, ki jo v razkošnih avtomobilih in s spremstvom z vratolomno hitrostjo prevažajo po slovenskih mestih in vaseh. Štafeta je veliko več. Je želja po napredku in razvoju naše družbe, predstavitelj znanja, hotenj in snovanj mlade generacije, vsetisto torej, kar bo povezovalo mlade, ki bodo v štafetnem tednu širom Slovenije predstavili celotno paleto svojega dela. Ob štafeti bomo odpirali vsa vprašanja, ki so pomembna za perspektivo generacije, od prestrukturiranja gospodarstva do sprememb vzgoje in izobraževanja. Skozi vsebinske programe bomo poskušali nakazati tudi poglobljene dileme, obenem pa dati štafeti mladih tako svojsko kulturno in zabavno vsebino. Želimo, da bo pozornost javnosti osredotočena na vsebino in ne na klasično premikanje iz kraja v kraj, garnirano s preživeli proslavami in govori.«

Ob posameznih vsebinskih sklopih bo tekla beseda tam, kjer je obravnavana problematika najbolj pereča. Tako se bodo v Kranju pogovarjali o izobraževanju in kadrovskem planiranju v luči prestrukturiranja gospodar-

stva, v Mojstrani bodo postavili na plan dileme in perspektive vrhunškega športa, v Bohinju turizem kot prioriteto gospodarsko panogo. V Novi Gorici bo v ospredju manjšinska problematika, v Kopru pomorstvo in turizem, v Ilirski Bistrici ekologija – industrija, varstvo zraka in vode. Sploh bo marsikje govor o ekologiji, saj postaja v zadnjem času (morda še ni prepozno!) vprašanje življenja narave in s tem tudi našega življenja eno bistvenih vprašanj, ki se zajeda v našo stvarnost. V Slovenj Gradcu se bodo spopadli s problemom odmiranja gozdov ter z odlagališči jedrskih odpadkov, v Trbovljah z ekološkimi problemi energetskih bazenov, v Krškem se bodo pogovarjali o razvoju energetskih potencialov Slovenije ter o problemih jedrske energije. V Ravnah na Koroškem bo festival namenjen inovativnosti v organizacijah združenega dela, v Novem mestu bo beseda tekla o razvojnih vprašanjih slovenskega gospodarstva v luči realizacije dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije. Maribor se bo lotil zaposlovanja in nezaposlenosti, alternativne mladinske kulture, dilem reformiranja usmerjenega izobraževanja, pogovarjali pa se bodo tudi ob razpravi o organiziranju univerzitetnih konferenc. V Murski Soboti je aktualno vprašanje kmetijske politike, ob njem pa še družbeno razslojevanje in perspektive, ki jih ima tamkajšnja mladina. Ostaneta še ljubljanska in obljubljenka.



regija z dvema vsebinskima sklopoma: v Litiji bodo mladi organizirali festival o drobnem gospodarstvu in družbenem sektorju, v Ljubljani pa bodo v ospredju dileme in perspektive reforme srednjega usmerjenega izobraževanja. Zadnji dan nastopa štafete mladosti, 27. marca, bo v Titovem Velenju. Velenjčani so se opredelili za konferenco o energetiki in premogovništvu, pogovarjali se bodo o prestrukturiranju gospodarstva, spregovorili pa bodo tudi o položaju delavcev iz drugih republik v Sloveniji.

Vsebinski del bo torej pomenil iskanje odgovorov na ključna vprašanja današnjega in jutrišnjega dne, lahko bi rekli tudi poglobljeno analizo zaključkov in sklepov 12. kongresa ZSMS. »Ne samo mladina, vsa širša družbena javnost se lahko vključi

v naše »praznovanje« štafete in da svoj prispevek,« je dejal Igor Lavš, »in že samo to, da smo uspeli angažirati širši krog ljudi, da smo štafeti dali širše obeležje, že lahko zaznamujemo kot uspeh. Do sedaj je bilo namreč tako, da se je za štafeto resnično aktiviralo tistih trideset do petdeset ljudi, mladinskih funkcionarjev, zdaj je pa petdeset ljudi zadovoljenih samo za začetni, prvi dan, nadaljnjih dvestopetdeset v pripravi vsebinskih programov in še toliko za kulturni program.«

Odgovorni so torej določeni, priprave so v polnem teku. Odgovor na vprašanje, ali so slovenski mladinci zadeli v črno, ali so dosegli to, kar so hoteli, pa bomo našli šele 27. ali 28. marca, ko bo prireditveni teden mimo in bo štafeta že v rokah hrvaške mladine.

Živa Drole

Politkomisar Sime zbira in komentira

Odplačevanje tujih dolgov

Jugoslavija je lani redno poravnala obveznosti do tujine in zmanjšala zadolženost za milijardo in 20 milijonov dolarjev, je v Skupščini SFRJ izjavil guverner Narodne banke Jugoslavije Dušan Vlatković, ko je delegate obvestil o likvidnosti v državi in do tujine. Dodal je, da so lani skupne anuitete znašale 5,9 milijarde dolarjev, da so efektivno plačali 4,3 milijarde dolarjev, ostanek pa reprogramirali. Letos bo plačilu namenjeno okoli 5,5 milijarde dolarjev, je povedal Vlatković.

Jugoslavija odvaža za vračanje tujih dolgov kar 47 odstotkov (po nekkih ocenah največ na svetu!) tekočega deviznega preliha, kar se bo vsekakor moralo poznati pri njeni industrijski rasti. In to kljub lepo napisanim resolucijam, sklepom in stališčem.

Povprečen Jugoslovan ve, da so to sila velike obveznosti, nima pa dejanske nobene predstave, kaj bi se s temi dolarji dalo zgraditi ob njihovi pametni uporabi.

Kolikor sem mogel ugotoviti, dosedaj niti zvezna vlada, niti številni poklicni komentatorji v naših sredstvih javnega obveščanja, še niso postregli s tako primerjavo.

Kot ljubiteljski komentator sem se potrudil in izbrskal primerjavo za 5,5 milijarde dolarjev, ki jih mora Jugoslavija letos plačati za vračilo dela tujih dolgov.

Primerjava je naslednja: Vse skupaj je bilo podobno znanstveni fantastiki, ko je lani nizozemska kraljica Beatrix pritisnila na 15 od skupno 65 rdečih gumbov na velikanškem elektronskem komandnem pulitu nasipa, dolgega 8,5 kilometra, s katerim so po 28 letih dela zajezili Severno morje ob obalah Nizozemske. Nizozemska je slavila svojo naj-

večjo zmago nad morjem. S predajo nasipa »Oostsheldera« na vzhodnem rokavu reke Escaut v uporabo se je končal pravi faraonski podvig gradnje sistema nasipov, jezov, kanalov in regulacij visokih plim Severnega morja v skupni dolžini okrog 450 kilometrov.

Sklep, da enkrat za vselej ukrotijo divjanje morja, so sprejeli takoj po veliki katastrofi leta 1953, ko je bilo uničenih 187 kilometrov nasipov in vodnih jezov ter 47.000 hiš. Gmotne škode takrat pa pravzaprav nihče ni mogel ugotoviti.

Nizozemska vlada je takoj sprejela načrt »Delta«, po katerem so postopoma zgradili osem velikih jezov, dva kanala in več umetnih otokov. S tem je bila zaščiten večina nizozemske plodne zemlje – zemlja, ki so jo ugrabili morju in ki predstavlja polovico nizozemskega ozemlja. Zadnjo etapo načrta »Delta« – nasip ob vzhodnem rokavu reke Escaut – so začeli graditi leta 1976 ob burnih razpravah in negotovanju gibanja za ohranitev človekovega okolja.

Vladni strokovnjaki so končno problem rešili tako, da so zgradili, po splošnih ocenah pravi »osmi čudež sveta« – premični jez, ki se odpira samo takrat, ko na obale pritise velikanška vodna gmota, ki jo povzročijo plima in močni vetrovi. V normalnih razmerah nasip odpira svoje vodne jezove in voda kot prej normalno teče in se obnavlja v obeh rokavih v delti reke Escaut. Sistem »Oostsheldera« sestavlja 65 stebrov, visokih 40 metrov, vanj pa je vgrajenih 600.000 kubičnih metrov betona, več kot milijon ton granita, 10.000 ton železa... Na nasipih je 124 hidravličnih vrat, ki se vsa zaprejo v pol ure, če zagrozita visoka plima ali orkan. Eden izmed umetnih otokov je dolg pet kilometrov, širok pa

800 metrov. Pri gradnji nasipa je deset let neprestano delalo 7.000 ljudi.

Celotni sistem dela po zaslugi »tehnologije 21. stoletja« in računalnikov ter drugih pridobitev elektronike »sam«, oziroma ga nadzorujejo iz elektronskega komandnega mesta, v katerem je kraljica pritisnila 15 od skupno 65 gumbov.

Nizozemci so zdaj brez skrbi. Menijo, da bo novi sistem nasipov in jezov služil najmanj dve stoletji, ker strokovnjaki jamčijo, da v tem času na novih jezovih nasipih ne sme nič zarjaveti in popokati ali pokvariti...

Opisani velikanški podvig je stal Nizozemce preko 5 milijard dolarjev, ali nekaj manj, kolikor more letos Jugoslavija odplačati na račun tujih dolgov!

Član predsedstva CK ZKJ Vidoje Žarković (sicer že dolga leta v samem jugoslovanskem vrhu) je na nedavnih Kardeljevih dnevih v Sarajevu med drugim tudi izjavil: »... Krivi smo, da je prišlo do nenadzorovanega zadolževanja; krivi smo, da nismo pravočasno uveljavili sprememb v gospodarskem sistemu itd.«

Kar spoštovani Vidoje Žarković ni preciziral, kdo je mišljen v teh »smo« in v izogib neljubim kasnejšim pomotom, javno izjavljam, da politkomisarja Simeta ne gre šteti med navedene »smo«!

Ti meni, jaz tebi

V 20. členu družbenega dogovora o OD funkcionarjev je zapisano, da »funkcionar, ki mu je prenehala funkcija, ima v organu, v katerem je opravljal funkcijo do nastopa nove zaposlitve – ali do upokojitve pravice iz dela in pravico do osebnega dohodka (OD) za čas do največ šestih mesecev, če zakon ne določa drugače. Če to ne določa že zakon, se v pose-

bej utemeljenih primerih lahko funkcionarju pravice iz tega člena podaljšajo največ do enega leta po prenehanju funkcije. O izjemi odloča organ udeležence, pristojen za določanje OD funkcionarjev.«

Kaže, da je omenjeni člen družbenega dogovora veliko boljše poskrbel za socialno varnost političnih funkcionarjev, kakor pa obsežen zakon o združenem delu, s predpisi o delovnih razmerjih skrbi za socialno varnost vseh drugih delavcev vred.

Glede na to, da posebej »utemeljeni razlogi« za podaljšanje izplačevanja osebnih dohodkov funkcionarjev niso nikjer natančneje opredeljeni, moram na podlagi praktičnih primerov domnevati, da o tem odloča majhna skupina ljudi kar se da »po domače«. Tako ena skupina funkcionarjev podeljuje drugi skupini ta, za socialistično družbo čuden privilegij!

Ni denarja za potrebno elektrarno

Ko so pred novim letom vsi družbeni dogovori, da bodo sprejeli investicijski sklep o gradnji termoelektrarne Tuzla B z močjo 500 megavatov, je predsednik skupščine občine Tuzla Džemal Hadživdić sporočil, da je gradnja tega objekta preložena na boljši čas, ker Bosna in Hercegovina nimata denarja.

Termoelektrarno Tuzla B naj bi s skupnimi sredstvi gradile Bosna in Hercegovina, Slovenija in Hrvaška, nato pa bi bile soudeležene pri pridobljeni električni energiji. Bosna in Hercegovina naj bi sodelovala s 40 odstotki sredstev, dobila pa naj bi 200 megavatov, Slovenija in Hrvaška pa naj bi prispevali po 30 odstotkov in dobivali po 150 megavatov.

Termoelektrarno Tuzla B so vnesli v vse dokumente sred-

njeročnega razvoja teh republik, računali so tudi z energijo iz tega objekta, zdaj pa bo treba popraviti energetske bilance ter iskati druge vire nadvse potrebne energije.

Nacrtovano gradnjo termoelektrarne Tuzla B so odložili kljub temu, da je v tej republiki kronično veliko pomanjkanje električne energije.

Ob tem pa velja spomniti, da je pri organizaciji zimskih olimpijskih iger Sarajevo '84 SR Bosna in Hercegovina skupaj s Sarajevom nosila levji delež in zanje porabila veliko sredstev.

V rubriki Odmevi sem avgusta 1984 med drugim navedel: »... da smo pred številnimi tekmovanji (svetovnimi, sredozemskimi in evropskimi) naenkrat vložili ogromno denarja v nove športne objekte, ki jih v tistem hipu nismo potrebovali (razen za potek privenstva), in sicer na račun pomembnih objektov gospodarskega razvoja in družbenega standarda, ki smo jih nujno potrebovali in jih potrebujemo še danes, pa jih nismo zgradili.«

Tem besedam tudi danes nimam kaj odvzeti ali dodati.

Mimogrede še tole: berem, da beograjski župan Aleksandar Bakočević še kar naprej trmoglavi z organizacijo letnih olimpijskih iger. Ali v SFRJ res ni človeka, ki bi ga ustavil

pri tem početju v času, ki je za vso Jugoslavijo tako zelo težak?

Kam to vodi?

Po predvidevanjih demografov bo na Kosovem leta 2020 kar štiri milijone Albancev. Od leta 1966 do 1983 se je število prebivalcev na Kosovu povečalo za 56 odstotkov, skoraj vsak drugi prebivalec pa je »vzdrževan«. AP Kosovo zadovoljuje 85 odstotkov svojih potreb s posojili, tako da ni možnosti za hitrejšo zaposlovanje, še posebej v okoliščinah, ko sodobne industrijske zmogljivosti niso niti povprečno izkoriščene.

Pri tem pa je treba poudariti dejstvo, da tolikšni rodnosti ne bi bile kos niti še veliko razvitejše države kot je Jugoslavija.

Na vprašanje, kam to vodi, ne znam odgovoriti.

Ker sem jih zaradi svojih, večkrat prav nediplomatsko odkritih misli, že dobil po grbi, bom tudi tokrat zvest sebi in odkrito zapisal, kar mislim.

Sodim, da je po svetovnih merilih že visoka in stalna rodnost Albancev na Kosovu del dolgoročne strategije albanških nacionalistov in separatistov!

Za to misel je moja grba že pripravljena, TV-15 Naš tovariš za objavo udarcev pa tudi!

Vaš Sime

Popravek

V glasilu TV-15 NAŠ TOVARIŠ št. 1 z dne 8. januarja 1987 ste objavili dopis Elia Sfiligoja iz Izole in sicer v rubriki »Iz dela borčevskih organizacij«.

Dopis se nanaša na obisk delegacije skupnosti borcev NOV Makedonije, Grčije in Albanije z domicilom v Izoli. V vasi Bistrenci je bil ob tej priliki odkrit spomenik padlim Slovencem v NOV Makedonije.

Na pročelju spomenika so izpisana imena in priimki padlih, med drugimi je naveden Stanko PEGAN, kar je napačno. Pravilno je: Stanko PIPAN. Ne vem, kako je do pomote prišlo, vendar prosim, da popravek objavite v glasilu TV-15 po običajnem postopku.

Stanko Pegan (brat Vladimirja Pegana) je še živ in živi v Ankaranu pri Kopru. Skupaj sva prisostvovala odkritju navedenega spomenika v vasi Bistrenci v Makedoniji.

S tovariškim pozdravom.

Franc Pipan

Utrinki s pohoda čez Igman po 45 - letih Delegat planincev iz vse Jugoslavije

Nobenega dvoma ni: »Igmanški marš« Prve proletarske brigade v prvi partizanski zimi bo ostal eden mnogih primerov našega NOB in revolucije, ki lahko navdihuje z nerazdružljivo povezanostjo borcev s svojim ljudstvom, z neustrasnostjo in pogumom, z brezmejno požrtvovalnostjo in visokimi ideali v boju za svobodo in neodvisnost svojega ljudstva. »Igmanški marš« je tudi zgovorno potrdilo nesebičnega tovarištva. V tistem usodnem času so znali borci strniti vse, kar je bilo najlepšega v njih kot ljudi in komunistih, v nesluteno življenjsko silo. Znali so prerasti sebe.

V spomin na ta podvig Prve proletarske brigade Titove partizanske vojske, ki se je z vzponom prek ledeno-mrzlega Igmana in s pohodom do Foče izvila sovražnikovemu obroču, je Planinska zveza Bosne in Hercegovine osnovala leta 1966 transverzalo »Igmanški marš«. Po temeljitih pogovorih in ogledih zemljevidov in tere- na z borci te brigade je to zanimivo in zahtevno planinsko transverzalo trasiral in markiral požrtvovalni sarajevski planinec Enver Mešanović, ki je bil tudi sam udeleženec NOB. Ta znamenita transverzala ima od Vukinjače do Foče 15 kontrolnih točk, da se jo prehoditi tudi poleti; vsakih pet let pa je organiziran pohod pod delu transverzale za planince iz vse Jugoslavije oziroma za delegate jugoslovanskih planincev. Ob 25-letnici Igmanškega marša je bila prva množična udeležba delegatov jugoslovanskih mladincev. Takrat so se jim pridružili tudi še kar številni borci Prve proletarske brigade in na kraju samem, spotoma, obujali spomine planincem in vojakom. Bila je to enkratna zgodovinska učna ura »v živo«. Pripovedi Igmancev in njihova srečanja z domačini v planinskih zaselkih so bila zgovorna potrditev povezanosti armade z ljudstvom. Na žalost so se organizatorji odločili prirejati pohode po skoraj vsej trasi z udeležbo delegatov planincev iz vse Jugoslavije le vsakih pet let. Resda organizirajo sarajevski planinci vsako leto množični enodnevni pohod z vznožja pa do Velikega polja, vendar ta ni privlačen za planince iz oddaljenejših krajev. Tako se je udeležba prvoborcev te brigade na spominskih pohodih v koloni počasi osipala.

Letos so delegati jugoslovanskih planincev in pripadniki JLA in TO iz Sarajeva že petič »množično« obnovili legendarno pot, ki pa je bila žal precej skrajšana. Vogošče pri Sarajevu je bilo tudi tokrat odhodno mesto spominske planinske brigade »Igmanški marš 1987«, kajti udeleženci so bili razvrščeni po enotah Prve proletarske brigade, ki so v zadnjih dneh januarja 1942 premagovale Igman. Štirinajst slovenskih planincev (mednje sodi tudi avtor zapisa) so bili razvrščeni v II. Črnogorski bataljon, bili pa so iz Jesenic, Maribora, Ljubljane in Trbovelj. Po slovesnosti in izročitvi zastave Prve proletarske je kolona izpred Kulturnega doma v Vogošči na Sarajevskem polju odkorakala le skozi naselje (verjetno zaradi fotograf, televizijskih snemalcev in številnih domačinov, ki so naredili špalir v sobotnem jutru.) Na koncu naselja so čakali avtobusi, ki so nas odpeljali do vznožja igmanške strmine in tako »prikrajšali« pohodnike za kilometre preko Sarajevskega polja. Po položitvi venca pred vasjo Planište se je začelo »gaženje do kolen«. Vzpon je bil precej težaven. Gaz je bila sicer uhojena, vendar pod sko-

raj desetcentimetrskim suhim snegom poledenela. Na Brezovači, kjer so se pred 45. leti začele odpirati igmanske rane, je bila za pohodnike tokrat pripravljena gostoljubna zaseda s čajem. Tokrat je kolona prišla na Brezovačo proti opoldnevu; v minulih štirih množičnih pohodih pa je prihajala zvečer, se tam ogrela ob ognjih in čaju, ponoči pa nadeljavala pot do Velikega polja. Zdaj temu ni bilo tako. Svojevrstni doživljaj in občutek za pohodnike je bilo dejstvo, da je v koloni planincev tudi Albin Pibernik, takratni enajstletni pionir, ki je kot vsi Proletarci slabo oblečen in obut in slabo hranjen premagoval Igman.

»Spomnim se, da smo utrujeni in prezeblji vstopili v neko kočo, in kako si je mama (Julka, s partizanskim imenom Ana), tam sezula čevlje ter prezeble noge približala ognju. To je bilo usodno. Opozorila, ki jih je dajal Pero Četković, predvojni planinski oficir, so bila, žal, prepozna za mojo mamo, mnoge pa je to rešilo...« To je med drugim povedal Albin Pibernik, ki so ga hoteli imeti mladi planinci zdaj v eni, zdaj v drugi enoti. Ob končanem pohodu v Foči pa je takole strnil vtise:

»Takšne akcije v spomin na dni iz NOB kot je »Igmanški marš« je treba negovati. Tokrat je bila res pričarana prava zima, snega je bilo dovolj, le da mraza ni bilo tako strašanskega (-32) kot takrat, kajti zdaj je le nekaj pod ničlo. Meni je všeč, da v

takih pohodih prihaja do zblizovanja med mladimi. Žal je letošnji pohod preveč skrajšan, tako da smo bili tokrat prikrajšani za srečanja z gostoljubnimi domačini planinskih zaselkov, koder nas je pot vodila leta 1942 in koder so že doslej hodile spominske planinske brigade. Sicer pa mi obujanje spominov med čeprav kratkim pohodom veliko pomeni. Osebno čutim seveda dolžnost spominjati se sedmih žrtev Igmanškega marša, med njimi tudi moje mame, ki so umrli v Foči zaradi posledic ozeblin. Dokler bom zdrav in pri močeh, bom prihajal med mlade na spominske igmanske gazi.«

Iz Brezovače je kolona planincev v precej mrzlem vremenu med sneženjem in vetrom prispela na Veliko polje. Zaustavila se je pri novi spominski plošči, ki priča o podvigu Prve proletarske brigade. Tam je bila položitev venca z malce predolgim govorom generala Stevana Rogliča, udeleženca legendarnega Igmanškega marša. Govor bi lažje poslušali v dvorani ali restavraciji enega od bližnjih olimpijskih hotelov, po njem so pripeljali pasulj in ga postregli na prostem. Podoživljanje medvojnega zdrušja s hitro ohlajajočimokusnim pasuljem na prostem bi bilo bolj sprejemljivo, če ne bi bilo v bližini »možne jedilnice« bližnjega hotela.

Sem med tistimi, ki smo obremenjeni z doživetji in vtisi iz dosedanjih pohodov, zato naj mi organizatorji ne zamerijo tega, ker sem eden tistih, ki smo pogrešali nepopolniva srečanja z domačini vasi Presjenica. Ne samo ti isti ljudje, ki se spominjajo vojnih dni, temveč tudi po vojni rojeni, so pohodnike sprejemali v minulih letih z nadvse gostoljubno besedo. Ob poti, sredi Presjenice so postavili nekaj kotlov, v katerih so kuhali krompir in nam ga ponujali hkrati s skutom, siri, pečenjem, čaji, žganjem, koruznim kruhom... Se bi lahko našteval razne dobrote; celo nogavice in druge doma spletene izdelke so brezplačno ponujali pohodnikom. Morda je bilo v minulih letih to celo organizirano, vendar škoda, da tega letošnji pohodniki niso doživeli, kajti pristnega veselja in zadovoljstva ob prihodu kolone se ne da organizirati.

Z igmanskega Velikega polja smo se tokrat, žal, odpeljali z avtobusi do rudarske Miljevine in to menda zaradi tega, da ne bi nadaljevali pohoda tudi »nadštevili«, kajti na Velikem polju je ostalo še enkrat toliko tistih, ki bi radi naprej. V avtobusih pa je bilo prostora le za 250 planincev. Večina nas je bila iz drugih krajev Jugoslavije in žal nam je, da nismo videli olimpijskih objektov. Mimoregreda so nekateri zaploskali patroli smučarjem tekačem, kajti tačas so tekmovali za pokal »Igmanški marš«. Spet na žalost ni bilo priložnosti, da bi si ogledali to tekmovalni tekačem ter morda potem skupaj v prostorih hotela prisluhnili spominskim besedam. In morda ne bi bilo napak, če bi bila predstavitev tretje knjige Prve proletarske brigade ob navzočnosti planincev in smučarjev, ki jim je »Igmanški marš« skupen, skoro ob istem času posebej v Sarajevu, kot smo lahko prebrali v časopisu »Oslobodjenje«. V primeru, da bi bil pohod po vsej trasi od Vogošče do Foče vsako leto in z udeležbo planincev iz vse Jugoslavije s stalnim odborom, bi ta odbor lahko pripravil tudi kviz in celo lahko organiziral tudi spanje na Velikem polju. Zdaj, ko so tu hoteli, bi bilo menda lažje kot pred leti, ko so bili tam le gozdarski objekti. Spoznali bi lahko olimpijske objekte in poligone na Igmanu »v živo« in se navdušili nad njimi. Delovna organizacija, ki nosi ime po zimski olimpijadi 1984 bi bila lahko pokrovitelj udeležencev spominskega igmanskega marša s tem, da bi jih prenočila za eno noč, v jutru pa bi pohodniki nadaljevali s pohodom prek Presjenice do

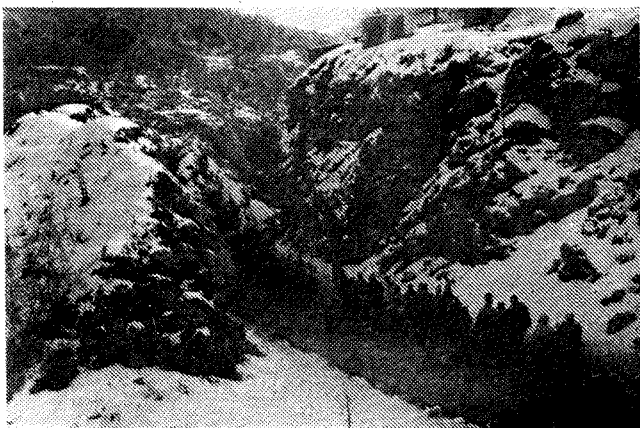
mesteca Kijevo ali Trnovo in se od tam odpeljali z avtobusi do Foče.

Kljub temu, da je bila letošnja trasa stabilizacijsko skrajšana, so se organizatorji potrudili tako, da so vključili požrtvovalne radioamaterje, ki so vzdrževali zvezo v koloni in zvezi s Sarajevom in Fočo ter da bi poklicali pomoč, če bi bilo potrebno.

Letošnja udeležba planincev iz Slovenije je bila predvidena za deset planincev, vendar pa nas je bilo štirinajst, kar ustreza številu borcev slovenskega voda v sestavi Prve proletarske brigade. Večina jih je padla tik pred začetkom Igmanškega marša pri Han Pijesku in Pjenovcu. To so bili: Ivan Mužik, delavec iz Tržiča, Lado Kante, kmet iz slovenskega Primorja, Franc Salomon, delavec iz Trbovelj, Vlačav Zdarek, tekstilni delavec iz Ruš, sicer po rodu Čeh, Vinco Telban, kmečki sin iz Sovodenj na Gorenjskem, Edi Roš in Bogo Jere iz Ljubljane ter študenti: Jože Drušković iz Slovenjgradca, Emil Dolinšek iz Ruš in Mirko Tušak iz Slovenskih gor. Legendarni Igmanški marš pa so nadaljevali: družina Pibernik (mati Julka umrla v Foči, oče Albin, padel leta 1943 kot borec Tomšičeve brigade, sin Albin), predvojni komunist Oskar Šavli iz Kopra in Anton Milič iz Malih Repč pri Trstu. Slednji trije še živijo.

Na čelu letošnje kolone, ki je prikorakala iz Miljevine v Fočo, je bil Albin Pibernik. Prebivalci zgodovinskega mesteca ob Drini so nam pripravili prisrčen sprejem. Po proslavi in kosilu v hotelu »Zelengora« smo se prepeležali z avtobusi v Sarajevo.

Tekst: Stane Škrabar
Fotografije: Andrej Škrabar



Milan Guček

Listi iz dnevnika

(nadaljevanje in konec)

... Ploha je pojenjavala in s travnika so se vrnili še mati in oče in oba bratca; vedrili so pa kar pod grmovjem.

Ko je dež ponehal, sem zapustil toplo zavetje in zagazil v na novo in pred kratkim narejeno vozno cesto pod Kokotčev dom. Ploha je tako razmočila mehko zgornjo plast iz drobljivega laporja, da sem se dodobra ugrezal v blato.

Nisem bil še kaj prida pod hišo, ko je spet začelo padati. Na severu proti Savinjski dolini in Pohorju je stala prostorna črna zavesa. Le na njenem robu so se videli obrisi oblakov, zadaj pa je bilo vse ena sama vodena gmeta.

K neki zapuščeni kmetiji, kamor sem se nameraval zateči v zavetje, je bil na poti pas visoke, nepokošene trave tako širok, da bi si takoj zmočil platnene čevlje. K sreči sem se po zdrizasti strezi, ki je po bližnjici peljala čez travnik, pridričal do kmetije ravno pravi čas. Komaj sem stopil pod napušč, že je bilo vse naokoli v vodenih štrinah.

Izpod kozolca je prišla gospodinja in me povabila v hišo. Pripravljala je peko kruha in peč je bila že topla. Preoblekel sem si od dežja premočeno obleko in dal vse sušiti na peč. V hišo je stopil še gospodar.

Povabili so me, naj prisedem k južini. Bila je zares čudovita pogostitev, čudovita pa tudi prijaznost domačih. Pri hiši se pravi po domače pri Mirču.

Zvedrilo se je okoli tretje ure popoldne; spet sem se odpravil na pot. Kmalu sem prišel na trdo cesto in neki domačin, ki je po neurju čistil na cesti poprečne kanale za odtok vode, mi je povedal, da je cerkev na izrazitem razgledišču Sveti Kulman. Šlo je za Sv. Kolmana, tako je bilo zapisano na karti.

Dolina z žuborečim potokom se je odprla. Takoj za sotesko je stala mogočna zgradba v dve nadstropji in novejšega videza. Je to mar kakšen stanovanjski blok? Povprašal sem moškega, ki se je pravkar pripeljal z mopedom, kaj je ta stavba? Izvedel sem, da je to šola. Narejena po vojni? Ne, je bil odgovor, pred vojno, leta 1938.

Saj je vendar neverjetno, da ni nihče, ki je kaj govoril ali pisal o pohodu, omenil te zgradbe.

Na poti proti Blatniku se mi je pridružil ljubeznivo in zgovorno dekletce. V tej go-

stilni žal, ni nikogar, ki je bil takrat doma, ko so štabovci štirinajste odkupili cel voz piva: Voz je ravno takrat pripeljal v gostilno voznik. Pijačo so potem razdelili borcem, ki so žejni in utrujeni prihajali mimo.

Šel sem si ogledat položaje Ilijinega bataljona ob Gračnici. Nova, široko asfaltirana cesta je precej spremenila videz pokrajine. V spominu izpred trinajstih let sem imel povsem drugačno podobo. Kje so na desnem bregu tisti zakloni, izza katerih so borci užgali po vermanih?

Človek, ki sedaj stanuje v hiši takratne priče spopada, pri Medvedu, me je napotil k hiši Martina Blatnika. On da je bil takrat v gruči otrok, ki so bili vermanom za kritje. Žal ga ni bilo doma, pač pa se mi je ponudila njegova mati, da mi gre pokazat, kje so imeli partizani položaje, ko so streljali. To dobro ve in pozna, ker je kasneje našla cele kupe partizanskih tulcev puškinih nabojev tam zgoraj na krivini. Položaje sva si ogledala najprej kar s ceste, nato pa sva šla navkreber. Ni mi bilo žal. Noben opis mi ne bi posredoval zadosti prepričljivo podobo kraja, ki ga je izbral štab bataljona. Od tam je bil izvrsten razgled na cesto z ravno pravnjske višine. V prgodnat breg usekan ovinek je dajal izvrstno kritje pred sovražnikovimi izstrelki.

Tinčkova mama mi je pokazala sledove jame, ki jo je napravila od vermanov poslana mina proti bataljonskim položajem. Tudi o tem, da je sovražnikova mina skoraj v polno zadela bataljonske položaje, mi ni doslej še nihče pripovedoval.

Ko sem spregovoril nekaj besed z že omenjenim čistilcem vodnih kanalov, mi je rekel, da je bil tistega februarja dne 1944 v službi v Celju in da ga ponoči po napadu niso pustili domov v sotesko Gračnice. Tod je bilo polno vojaštva. Prenočil je kar v čuvajnici ob progi. Zjutraj je videl v potoku Ilijevo truplo. Glava mu je bila v vodi, na vrhovi veji nad njim pa je visela njegova izpraznjena torbica.

Martinova mama pa mi je še povedala, da so čez dan ali dva Ilijo pokopali kar ob robu ceste, kjer je padel. Zdaj pelje nova cesta skorajda čez njegov grob. Spomenik stoji tik ob cesti.

Poslovil sem se od Blatnikovih in zagazil po kozji stezi v tisti znani breg, ki ga je s partizansko kolono na njej upodobil tudi Jože Petek. Kmalu sem prilezel iz najhujšega brega. Svet se je nato odprl. Zagledal sem vinograd, ki mi ga je nedavno tega po spominu opisal Rudi-Viktor Avbelj. Ugotovil sem, da je njegov spomin neverjetno točen.

Neuvrščeni za mirno Sredozemlje

V začetku tedna se je v Beogradu začelo zasedanje visokih strokovnjakov sredozemskih neuvrščenih držav, ki naj bi med drugim postavili tudi okvir ministrskega vrha neuvrščenih držav iz Sredozemlja, le-ta pa naj bi bil maja letos na Brionih.

Iz uradnega sporočila sekretariata za zunanje zadeve, objavljenega konec minulega tedna, je bilo moč razbrati, da naj tridnevno srečanje visokih predstavnikov v beograjskem centru Sava mnogoplastno prispeva k odpravi krize v Sredozemlju in k razširitvi medsebojnega sodelovanja v širšem sredozemskem političnem in gospodarskem prostoru. Srečanje visokih strokovnjakov iz vseh sredozemskih neuvrščenih držav (Malte, Tunizije, Alžirije, Libije, Egipta, Sirije, Libanona, Cipra, Maroka, Jugoslavije in Palestinske osvobodilne organizacije) bo

hkrati tudi pripravljalni sestanek za ministrski vrh, oboje pa bi lahko označili kot dinamičen izraz aktivnosti neuvrščenih po Osmem vrhu v Harareju. O sedanjem sestanku so se med drugim dogovorili prav lani septembra, v Zimbabveju.

Na beograjskem sestanku se bodo šli tudi strokovnjaki za gospodarsko načrtovanje neuvrščenih sredozemskih držav, kar bo priložnost za izmenjavo informacij o nacionalnih razvojnih načrtih in možnih stičnih točkah za poglobitev sodelovanja. Danes znaša skupna vrednost trgovine v sredozemskem prostoru 1200 milijonov dolarjev letno, kar je mnogo manj kot leta poprej, temu pa v veliki meri botruje prav nestabilen splet okoliščin, k se navezuje na krizo na Bližnjem vzhodu. Do sestanka v Beogradu prihaja v času skrajno zapletenih in tragičnih

nih odnosov v zvezi z Libanonom in okrog njega. Vsem je jasno, da se z razplamtevanjem razmer na Bližnjem vzhodu krepi tudi potencialna možnost vojaškega požara na širšem območju Sredozemlja, sestanki za zaprtimi vrati in izmenjava besed med sogovorniki pa utegnejo v marsičem prispevati k odpravi sedanjih zapletov. Glede na to, da so udeležbo na pripravljalnem sestanku potrdili vsi, tako na primer tudi predstavniki Sirije, Libije, Egipta, Libanona in PLO, bo seveda potrebno postaviti tisto, kar jih utegne združevati, tako da bi z dialogom nadomestili spore, soperade in nerazumevanja, kar pa nikakor ne bo lahko.

Ni naključje, da do pripravljalnega sestanka ministrskega vrha prihaja na naših tleh, prav tako ni naključje, da je Komite devetih neuvrščenih držav, katerega

član je tudi Jugoslavija, sprožil pobudo za sklic Varnostnega sveta Združenih narodov, nenazadnje pa je tudi predsedujoči gibanja Robert Mugabe na vse sprte strani v libanonskem kotlu naslovil humanitarni apel za ustavitev spopadov. Družina neuvrščenih, zlasti enajstih sredozemskih držav, se očitno zaveda širših razsežnosti izbruhov nasija v Sredozemlju. Navzočnost ameriških topovnjač v Mediteranu je tudi del interesov atlantske zveze, hkrati pa se kaže tudi kot podaljšana roka doktrine o vojaški, denarni in tehnični pomoči zaveznikom v Sredozemlju. V tem trenutku pa že navzema obliko širše konfrontacije s Sovjetsko zvezo, ki vzhodno Sredozemlje in obale Bližnjega vzhoda razume kot del globalnih sovjetsko-ameriških odnosov. Zlasti zaradi tega, pa tudi zaradi nas samih, sestanek v Beogradu ni nepomemben.

Miha Lamprecht

Spirala nasilja krni podobo »rajskega otoka«

Indijska vlada je tudi te dni znova izrazila najresnejšo zaskrbljenost zaradi zaostrjenih razmer v sosednji Sri Lanki. Vlado v Colombu je opozorila na dano obljubo, s katero se je predsednik Junius Jayawardene zavezal, da bo storil vse za rešitev etnične krize. Žal vojaške akcije na severu otoka kažejo bistveno spremenjeno stališče v politiki reševanja krize. Na severnem polotoku Jaffna so v teku vojaške akcije vladnih enot, ki so se, kot kaže,

odločile za blokado polotoka.

Samo letos je kriza na otoku terjala več kot 300 žrtev, večkrat doslej pa je opozorila na resno možnost internacionalizacije, kajti sočasno s poglobljanjem šrilanško-indijskega nezaupanja, se posredno spreminjajo tudi odnosi s tretjimi državami. Vzporedno z neučinkovitostjo in vzajemnim zavračanjem ponujenih predlogov slika minulih dogodkov utrjuje prepričanje, da vse po-

gostejši politični razcepi in oboroženi spopadi med verskimi in etničnimi skupnostmi vse bolj odstopajo mesto nekaterim idejam o militarizaciji tamilskega vprašanja. Vse več represije na otoku in svojevrstna totalitarizacija javnega življenja po drugi strani spodbujata tamilske separatistične zahteve po samostojnosti in neodvisnosti.

Šrilanški predsednik Junius Jayawardene je pred časom poudaril, da je za sedanjost krizo možna le vojaška rešitev zapleta, pogajanja med vlado in upornimi »osvobodilnimi tigri tamilskega Ilama« kot se imenujejo člani vodilne gverilske skupine med tamilskimi skrajneži, se vlečejo vse od lanskega junija. Do obsežne vojaške akcije, ki jo je imel v mislih šrilanški predsednik, na srečo do danes še ni prišlo, čeprav je tamilska vojska v napadih na separatistične utrde uporabila tudi že vojaške lovce. Gverilske skupine, v katerih prednjačijo prav omenjeni »tigri«, zatrjujejo, da zastopajo interese tamilske manjšine na Sri Lanki, se pravi 15 odstotkov vsega prebivalstva, ki se čuti politično, versko, gospodarsko in še kako drugače zapostavljeno s strani sinhalske večine. Najbrž bo držalo, da jih v separatističnih zahtevah močno spodbujajo bratje v indijski zvezni državi Tamil Nadu, kjer živi približno 50 milijonov Tamilcev, le-ti

pa so že večkrat glasno zatrjevali, da ne bodo mirno gledali vojaškega obračunavanja nad manjšino v sosednji Sri Lanki.

Zanimivo je, da vodilna gverilska organizacija zdaj izrecno ne zahteva več neodvisne tamilske države na severu otoka, čeprav je Jayawardene v svojih predlogih omenil možnost uvedbe avtonomnih tamilskih provinc na severu in vzodu otoka. Gverilci takšen predlog ločenih provinc zavračajo in poudarjajo pravico do samoodločbe in zahtevo po enotnem avtonomnem ozemlju. Prav v tem pa vidi šrilanška vlada varnost, kajti za dosseg separatistične tamilske države na Sri Lanki bi bil potem potreben le še korak. Spirala nasilja je, kot kaže, praktično minirala vse mostove za politično rešitev, prav to pa potrjujejo tudi najnovejši spopadi in zastoj v dialogu med obema stranema, zato je niso pretirane napovedi o množični vojaški akciji, morda celo ofenzivi, na katero pa Indija najverjetneje ne bi mirno gledala. Sedanji spopadi so najsrdečiji v severni Jaffni, kjer so separatisti z letošnjim letom razglasili svojo upravo, vlada pa pred tem izredno stanje. Če bo do velike ofenzive res prišlo, potem so upi za politično rešitev splavali po vodi. To bi med drugim utegnili pomeniti, da se nekdanji rajski in eksotični otok po svoji ekskluzivnosti res spreminja v azijski Ciper ali Libanon.

M. L.

Italija pred volitvami Stranke zavzemajo položaje (nadaljevanje in konec)

Eden pomembnejših mož italijanske KP Tortorella trdi, da je socialistična stranka v zadnjih letih ravnala v glavnem tako, da je »za oblast« tekmovala s krščansko demokracijo, medtem ko se je »politično« vseskozi spopadala s komunisti. Politično stanje pa je v zvezi s tem čedalje jasneje potrjevalo, da so socialisti toliko bolj izgubljali na sredini, kolikor bolj so se odmikali od levece. Glede na zdajšnje stanje se sile levece, kajpak s komunisti na prvem mestu, usmerjajo v boj, s katerim naj bi dosegli, »da bo dialektika prevladala nad klasično in ozkostrankarsko politiko ter administracijo«. Glavni cilj, ki si ga je sicer že pred časom zastavila KP, je, da bi v »resnično« levico, ki bi v »predloga znano »demokracijo« alternativo«, pritegnili socialiste, s čimer naj bi seveda tudi dokončno pokopali petstrankarsko koalicijsko strukturo.

Komunisti so med drugim ninenja, da je navsezadnje tudi kongres socialistov, na katerem so izpostavili geslo o novi, »reformni« levici, pokazal, kako krhka je zdajšnja vladna koalicija in kako je samo levica domnevno tista, ki lahko zagotovi italijanski napredek. Levica pa zadnji čas kaj rada kaže s prstom tudi na položaj v ZDA, ki je vse bolj okrnjen in na njihov vpliv na italijanske razmere. Komunisti ugotavljajo, da je takorekoč velika sreča, da ameriške Reaganove politike niso uspeli v celoti prenesti v Italijo. Res je namreč, da se je moral krščanski demokrati tajnik De Mita že pred meseci umakniti s pozicij skrajnostnega Reaganovega liberalizma na bolj »realne« teze.

Socialisti seveda trdijo, da je to njihova zasluga, izhajajoča tudi iz tega, da so v vladi; komunisti pa pravijo, da se je morala krščanska demokratska stranka, ki je v začetku bila povsem na Reaganovi strani, umakniti predvsem zavoljo njihove dosledne »opozicijske« politike. Med drugim pa je dejstvo, da se zdaj De Mita veliko manj zavzema za politiko »privatizacije«, ko se je na začetku, ter da svoje teze posodablja s poudarjanjem »družbenih potreb«.

Prenešeno na priprave za prihodnje splošne volitve v Italiji, politično podobo v glavnem očrtujejo tile dejavniki: krščanski demokrati bi radi dokončno prevzeli poglavitno vlogo, kakršno so na primer nesporno imeli v prvih 30 letih po vojni; socialisti si bodo, najbrž zlasti skupaj s socialnimi demokrati, prizadevali za oblikovanje nove, sodobne, zahodnoevropskemu slogu podobne socialistične levece, predvsem na rovaš komunistov. Vemo, da se socialisti med drugim potegujejo tudi za pomembne institucionalne reforme (obelodanili so jih pred dnevi v priporočilih na kongres, ki ga bodo imeli aprila), med katero spada, denimo, predlog za neposredne volitve predsednika republike.

Komunistom pa gre za to, da bi se večina volivcev (med njimi tudi srednji sloji, ki jih je kriza reorganizirala, kot pojasnjujejo, najbolj prizadela) opredelila zanje, za pravi »stvarno« levico, potem ko bi ugotovila, da je bilo preteklo obdobje, kljub možnostim, žal najbolj siromahno sprejemanju resničnih družbenih reform.

Miro Kocjan

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

BEJRUT: Sirske čete, ki so pred dnevi prišle v zahodni del Bejruta, so razporedile svoje sile, da bi preprečile nadaljnje boje med pripadniki Amala in levičarskimi milicami, vendar je v začetku tedna že prišlo do spopadov s pripadniki milice Druzov. Sirija je voditeljem muslimanskih in levičarskih milic dala 24-urni rok za umik borcev s položajev, ki so jih zasedli.

WASHINGTON: Vse kaže, da bo v ameriškem glavnem mestu padla še ena žrtev tako imenovane iransko-kontraške afere. V washingtonskih političnih krogih in tisku namreč napovedujejo odstop najvplivnejšega člana Reaganove vlade, šefa kabineta Donalda Regana. Njegov odstop naj bi sledil objavi poročila Towerjeve komisije o tej aferi. Objavo pričakujejo v četrtek.

TEHERAN-BAGDAD: Dvotedensko zatišje v zalivski vojni je pretrgal nov iranski napad vzdolž ceste na zahodni obali reke Džasim. Iranci trdijo, da so v teh spopadih ubili ali ranili več kot 2500 iranskih vojakov. Nov val napadov naj bi Iranci izvedli skupaj s kurdskimi uporniki tudi znotraj severnega dela Iraka. Uradni Bagdad je novico o obnovitvi bojev na južnem delu fronte potrdil.

NDŽAMENA: S severa Čada znova poročajo o obnovljenih spopadih čadskih sil z libijskimi enotami, pri tem pa naj bi padlo sedem Libijcev. Medtem ko čadska vlada vztrajno trdi, da je na severu Čada nekaj tisoč libijskih vojakov, pa Tripolis take trditve zavrača in pravi, da v Čadu libijskih vojakov ni.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Širjenje političnih gesel

Veliko je bilo že napisanega o boleči, kruti in neizprosni usodi palestinskega naroda. Interesi velikih sil so ga obsodili na izumiranje, arabski bratje si nikakor ne morejo biti enotni in ustaviti drame, ki smo ji priča, številni pozivi mednarodnih organizacij pa tudi niso bistveno spremenili stališča poklicanih, da bi nekaj storili za mir na Bližnjem vzhodu in s tem za preživetje Palestincev. Jugoslovanska liga za mir, neodvisnost in enakopravnost narodov je izrazila protest zaradi najnovejšega razvoja tako imenovane bitke za palestinska taborišča. Vemo, da obdoba in poziv za rešitev palestinskega vprašanja ne bosta spravila s tečajev kolesja dogajanj na tem kriznem žarišču. Bosta pa brez dvoma dokazala Palestincem, da niso sami, da velika večina svobodoljubnih ljudi čuti z njimi in se zavzema za njihove pravice, skratka, podpira jih v njihovem boju. Če drži starodavni rek, da je narod, ki se bojuje za svojo svobodo, že svoboden, potem drži tudi spoznanje, da se je palestinski narod v svojem boju za demovino in za državo okopal v krvi. To pa je kopel, ki ga bo naredila bolj nepremagljivega, kot je reka Stiks naredila mitološkega junaka Ahila.

Kriza na Bližnjem vzhodu in v Libanonu je žal samo del tistega, kar je značilno za globoko krizo mednarodnih odnosov. Poleg te krize občutimo še eno, tisto, ki se je

vtrla v vse pore naše civilizacije. Zajela je vse družbene in politične sisteme, prevladuje v vseh celicah dinamičnega gospodarskega življenja na svetu. To je kriza političnih odnosov, avtoritet in programov, obdobje, ko po starem ni več mogoče, za novo pa ni zanesljivih teoretičnih in ideoloških poti in programov.

V najbolj razvitih kapitalističnih državah prevladuje kriza vodenja in zaupanja, saj je ena tretjina prebivalstva brez dela, politične stranke se obračajo predvsem tistim, ki imajo denar, mladi množično demonstrirajo proti sistemu, policija pa surovo obračuna z njimi; v državah »socialistične skupnosti« se SZ odloča za preusmeritev, preno, drugi pa temu kljubujejo, na Kitajskem pa (neposredno po množičnih študentskih demonstracijah za večje svobodščine in več demokracije) ustavljajo proces nujnih in že napovedanih političnih reform.

Te ugotovitve v marsičem potrjuje dejstvo, da so gospodarske reforme na socialističnem vzhodu pripeljale do političnih gesel, ki zagovarjajo sisteme buržoaznega liberalizma in da je na kapitalističnem zahodu – ne glede na to, ali so njegove vlade socialno-demokratske ali pa konzervativne, prišlo do preobrazbe na poti k novi fazi znanstvene in tehnološke revolucije, do množičnega nezadovoljstva mladine in delavcev. Začeli so demonstrirati z gesli iz

minulih časov in revolucij o svobodščinah, solidarnosti, enotnosti in demokraciji in tudi o »socializmu s človeškim obrazom«.

Očitno je, da gredo zahodne družbe skozi velike krize, ki imajo, bolj kot gospodarski politični značaj. Če drži formula, da je demokracija zdrknila na golo ohranjanje solidne življenjske ravni dveh tretjin človeštva, za katerega glasove tekmujejo vodilne politične stranke – odkod potem velika družbena gibanja, kot so zeleni v ZR Nemčiji, pohodi šolske mladine v Franciji, Španiji in Mehiki, v katerih je čutili neke vrste novi humanizem, ki so ga potisnile na površje velike socialne krivice doma in drugje po svetu, ravnodušnost do jedrske oborožitve ter drugih nevarnosti?

Takoj so se oglasili ideologi konzervativizma in razglasili ta novi humanizem za renesanso levičarske utopije ali pa za deideologizacijo mladine, ki da ne išče nič drugega, kot večji lastni delež v delitvi narodnega dohodka oziroma bogastva. Težko bi bilo v vsem tem spregledati globoko krizo nekega sistema političnih odnosov, ki temelji na buržoaznem liberalizmu. Takoj nato pa se že zastavlja vprašanje, zakaj je potem ta sistem tako vabljiv v nekaterih socialističnih državah.

Kaže, da se je ta problem razvijal dolga leta v značilnih pogojih, v katerih so se razvijale socialistične države, posebno še tiste, ki so izhajale od razvoja in krepitve enotnega dogmatskega in etatističnobirokratskega modela, brez vsakršnih odstopanj, še posebej v smislu napredka in raz-

voja demokracije. Dolgo časa je veljalo prepričanje, da je v tem sistemu mogoče velike gospodarske reforme, ki so jih občasno uveljavljali, izvajati brez vsakih političnih reform. To je še posebno prevladovalo po izkušnjah, ki so se nabirale z nemiri in krizami v DR Nemčiji, na Poljskem, Madžarskem in na Češkoslovaškem.

Naša država je že v petdesetih letih domela pomen političnih reform v socializmu in se vrnila k Marxovim idejam samoupravnega socializma in razvoja demokracije v skladu z lastnimi pogoji. Kitajska je krenila po nekoliko drugačni poti in se odločila za zasnovno stotih cvetov, vendar je kmalu stopila s te poti. V drugih socialističnih državah ni bilo nič s političnimi reformami. Tisti, ki so se zavzemali za spremembe, so ostajali pri posnemanju zahodnih modelov ali pa pri skrajnostih posameznih disidentov.

Ni dvoma, da je bistvo problema v razvoju socialističnega političnega sistema, ki pa mora izhajati tudi od nacionalnih, domačih posebnosti in temeljiti na najvišjih idealih humanizma ter socializma, obogaten pa mora biti z najvišjo stopnjo demokracije. Brez tega socializem in njegove reforme ne bodo premagali sedanjih težav, politične sile socializma pa se bodo, kot dosedaj, ukvarjale z buržoaznim liberalizmom. Ali ga bodo načelno zavračale, ali pa zagovarjale kot neizogiben dejavnik napredka na področju gospodarstva, pa čeprav je že zdavnaj izgubil to vlogo?

Pogled v sistem varstva VI: Skrb za vojaške invalide skozi podatke

Tako zdravstveno varstvo udeležencev NOV kot se pose-
baj varstvo vojaških invalidov sta trajna naloga posamez-
nih institucij in organov na zvezni in tudi republiški
ravni. ZZB NOV Slovenije pa je budna spremljevalka
uresničevanja dogovorjenega in v zakonih zapisanega, saj
dejstvo, da je nekaj z zakonom utemeljeno in priznано, še
ne zagotavlja, da je tudi dejansko izvrševano. Zato so
informacije, ki jih s teh področij občasno pripravlja Repu-
bliški komite za borce in vojaške invalide, večstransko
koristne. Borci in vojaški invalidi lahko iz podatkov raz-
berejo, kakšna je dejanska podružbljenost skrbi zanje,
družba pa lahko do dinarja preveri, kje in za kakšne
namene se denar porabi. Merilci stopnje socialne ozaveš-
čenosti in funkcioniranja sistema socialne varnosti pa
lahko ocenjujejo, kje sistem deluje brezhibno in kje so
napake, ki jih je treba odpraviti.

V današnjem skrajšanem pregledu v informaciji vam
želimo omogočiti širši pogled na področju varstva voja-
ških invalidov, tako da si boste lahko ustvarili popolnejšo
sodbo o tem, koliko naša družbena skupnost skrbi za borce
in druge vojaške invalide, ki so za domovino žrtvovali
najdragocenejše – svoje zdravje.

Informacija uvodoma navaja
temeljno zakonodajno uredi-
tev tega področja:

osnovno varstvo vojaških
invalidov in njihovih družin-
skih upravičencev ureja
zvezni zakon, z zakonom o
vojaških invalidih (Ur. l.
SRS, št. 24/85) pa je zagotov-
ljeno njihovo dopolnilno
varstvo.

V SR Sloveniji je bilo do-
polnilno varstvo vojaških in-
validov in družin padlih bor-
cev prvič urejeno z zakonom
o vojaških invalidih iz leta
1973, že naslednje leto pa je
bil sprejet nov zakon o voja-
ških invalidih, ki je bil nato
spremenjen leta 1978.

Leta 1985 je bil sprejet za-
kon o spremembah in do-
polnitvah tega zakona. Ob
njegovem sprejemu je bilo
Republiškem komiteju za

borce in vojaške invalide na-
loženo, da spremlja izvajanje
zakona in o njegovih učinkih
izdela posebno informacijo.

Spremembe zakona so se
najbolj odrazile na področju
invalidskega dodatka, kot
ene od osnovnih pravic iz
dopolnilnega varstva voja-
ških invalidov. O tem smo že
večkrat pisali, pa vendar po-
novimo:

pravico do invalidskega
dodatka imajo po zakonu vo-
jaški invalidi od I. do V. sku-
pine, pod določenimi pogoji
pa tudi drugi vojaški invali-
di. Pravico do invalidskega
dodatka lahko pod določenimi
pogoji pridobi tudi zakonec
umrlega vojaškega inva-
lida.

Gibanje števila upravičen-
cev do invalidskega dodatka
v obdobju 1980-1985 je bilo
tako:

1980	1981	1982	1983	1984	1985
6.565	6.322	6.023	5.652	5.383	5.941

Število upravičencev do
invalidskega dodatka se je
od leta 1980 stalno zmanjše-
valo in doseglo najnižjo ra-
ven leta 1984, v letu 1985 pa
se je ponovno dvignilo. To je
posledica zakonske
spremembe, po kateri imajo
pravico do invalidskega do-
datka tisti invalidi, katerih
prejemki ne presegajo 100%
zneska najnižje pokojnine za
polno pokojninsko dobo,
medtem ko so po prejšnji
ureditvi to pravico pridobili
le tisti invalidi, katerih pre-

jemki na družinskega člana
niso presegli 70% zneska
najnižje pokojnine za polno
pokojninsko dobo. Dvignil
se je torej takojmenovan
»vstopni cenzus« za pridobi-
tev pravice do invalidskega
dodatka, ki ga sicer vsako le-
to enkrat preverjajo glede na
spremembe prejemkov
upravičenca in družinskih
članov.

Glede na vrsto upravičen-
cev se je število invalidskih
dodatkov gibalo takole:

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
voj. invalidi	2.055	2.040	2.055	2.010	1.967	2.417
% od vseh	31	32	34	36	37	41
druž. upravičenci	4.510	4.282	3.968	3.642	3.416	3.524
% od vseh	69	68	66	64	63	59

Pregled gibanja polnih in
zmanjšanih invalidskih do-
datkov v navedenem obdobju,
podan v številkah je
takšen:

	1980	1981	1982	1983	1984	
polni inv. dodatek	3.487	3.379	3.121	2.768	2.776	1.756
% polnih invalidskih dodatkov od vseh	46	53	51	49	52	30
zmanjšan invalid- ski dodatek	3.078	2.943	2.902	2.884	2.607	4.185
% zmanjšan invalid- ski dodatek od vseh	54	47	49	51	48	70
SKUPAJ	6.565	6.322	6.023	5.652	5.383	5.941

V letu 1985 beležimo pa-
dec števila osebnih vojaških
invalidov, ki prejemajo polni
invalidski dodatek in večji
porast števila osebnih voja-
ških invalidov, ki prejemajo
zmanjšan invalidski dodatek
(od 64% na 87%).

Pri družinskih upravičen-
cih s polnim invalidskim do-
datkom je prav tako zaznano
upadanje dvignilo pa se je
število družinskih upravi-
čencev z zmanjšanim inva-
lidskim dodatkom (od 40%
na 58%).

Na podlagi zbranih in pri-
kazanih podatkov lahko
učinke sprememb zakona
strnemo v naslednje ugotov-
itve: po spremembah zaka-
na se je povečalo skupno šte-
vilo upravičencev do inva-
lidskega dodatka in sicer
največ pri osebnih vojaških
invalidih (od 1.967 na 2.417),
predvsem tistih, ki prejema-
jo zmanjšan invalidski doda-
tek, obenem pa se je zmanj-
šalo število upravičencev do
polnega invalidskega dodatka.

To pomeni, da je višina
invalidskega dodatka bolj
odvisna od prejemkov upra-
vičenca in njegovih družin-
skih članov kot je bila po
prejšnji ureditvi.

Upravičenec do invalid-
skega dodatka, ki se sami
preživljajo in tistim, ki potre-
bujejo stalno postrežbo in
tujo pomoč, pripadajo **doda-
tek za postrežbo in tujo po-
moč oz. dodatek za samo-
hranilce**, ki sta določena v
višini 60 odstotkov zneska
najnižje pokojnine za polno
pokojninsko dobo.

Pri osebnih vojaških inva-
lidih z invalidskim dodak-
kom beležimo v preteklih le-
tih padanje, učinki zakona
pa so nadaljnji osip zaustavi-
li in obrnili gibanje v izrazi-
tejšo rast. Število družinskih
upravičencev se je do leta
1985 zmanjševalo, v letu 1985
pa se je nekoliko dvignilo,
vendar pa se njihov delež v
skupnem številu še naprej
zmanjšuje.

Po razpoložljivih podatkih
kaže, da se e število invalid-
skih dodatkov v letu 1986 še
nekoliko povečalo, kar je po-

ju, podan v številkah je
takšen:

sledica boljše obveščenosti
upravičencev do invalidske-
ga dodatka o možnostih za
njegovo pridobitev, kakor
tudi splošnega slabšanja nji-
hovega gmočnega stanja v
današnjih gospodarskih raz-
merah.

V letu 1985 je prejemale
invalidski dodatek 300 (19,6%)
mirnodobnih vojaških inva-
lidov. Število mirnodobnih
vojaških invalidov z invalid-
skim dodatkom se bo v bo-
doče verjetno še povečevalo,
med drugim tudi zato, ker
njihova rehabilitacija iz ra-
zličnih vzrokov ne poteka v
skladu s pričakovani.

**Invalidski dodatek je po
spremembah zakona enak
najnižji pokojnini za polno
pokojninsko dobo, če upra-
vičenec in njegovi družin-
ski člani nimajo rednih pre-
jemkov** (takojmenovan pol-
ni invalidski dodatek). Če pa
upravičenec in njegovi dru-
žinski člani imajo redne pre-
jemke, je invalidski dodatek
enak razliki med delom pre-
jemkov, ki pride mesečno na
upravičenca ter zneskom
najnižje pokojnine za polno
pokojninsko dobo (takojme-
novan zmanjšani invalidski
dodatek).

Na pravico in višino inva-
lidskega dodatka torej vpli-
vajo vsi redni prejemki upra-
vičenca in njegovih družin-
skih članov (izvzeti so le pre-
jemki po invalidskih predpi-
sih ter nekateri drugi s pred-
pisi določeni prejemki). Po-
prej so se prejemki upravi-
čenca upoštevali v višini
67%, prejemki njegovih dru-
žinskih članov pa v višini
30%, po spremembah zaka-
na pa se upoštevalo prejem-
ki upravičenca v višini 80%,
prejemki zakonca in vzdrže-
vanih družinskih članov pa v
višini 50%.

Spremenile so se tudi do-
ločbe o vštevanju katastr-
skega dohodka, ki se sedaj
upoštevajo v celotnem znesku,
pri vzdrževanih družinskih
članih pa v 50% (prej pri
vseh v višini 40%) razen, ka-
dar je zavezanec oproščen
davka iz kmetijstva oziroma
ima priznane davčne olajša-

ve, ko se katastrski dohodek
ne upošteva ali se zmanjša za
odstotek priznanih davčnih
olajšav.

Posledica opisanih spre-
memb je v strukturi polnih
in zmanjšanih invalidskih
dodatkov v letu 1985 glede
na obdobje od leta 1980 do
1984.

Po prejšnji ureditvi so oba
dodatka določali tako, da se
je konkretno odmerjeni in-
validski dodatek povečal za
100%. Zaradi tega so dobili
upravičenci z nizkim inva-
lidskim dodatkom nižji do-
datek za postrežbo in tujo
pomoč, oziroma dodatek za
samohranilce kot tisti z viso-
kim invalidskim dodatkom.
Sedaj pa oba dodatka določi-
jo v višini 60% od zneska naj-
nižje pokojnine za polno po-
kojninsko dobo, ne glede na
višino konkretno odmerje-
nega invalidskega dodatka,
kar se je v praksi izkazalo
kot ustrezno.

Število upravičencev do

obeh dodatkov (v letu 1985
jih je bilo 630 v letu 1984 pa
600) se po novi ureditvi ni
bistveno spremenilo glede
na preteklo obdobje.

S spremembo zakona je bi-
la ukinjena pravica vojaških
invalidov do povračila pri
nakupu motornega vozila
(regres). Namesto nje je bila
uveljavljena možnost pridobi-
bitve **bančnega posojila** pod
ugodnejšimi pogoji za enak
krog vojaških invalidov, kot
je veljal za pridobitev regre-
sa (invalidi z okvarami spod-
njih okončin najmanj 60% in
z okvarami zgornjih okončin
najmanj 80% oziroma tisti, ki
so slepi). V nekoliko več kot
letu dni, od kar velja ta mož-
nost, je bilo odobrenih 215
posojil vojaškim invalidom,
od tega 27 mirnodobnim vo-
jaškim invalidom. To število
kaže na precejšnje zanima-
nje upravičencev do pridobi-
tve motornega vozila na pod-
lagi posojil.

Rehabilitacija invalidov

Inštitut rehabilitacije se s spremembami zakona vsebin-
sko ni spremenil, **možnosti rehabilitacije pa se še naprej
nezadostno izkoriščajo.**

Invalidi se rehabilitirajo tako, da se usposobijo za prejšen
ali kakšen drug primeren poklic, da pridobijo strokovno
izobrazbo na srednjih ter višjih ali visokih šolah ali izpopol-
nijo svojo strokovno izobrazbo. V času poklicne rehabilita-
cije imajo pravico do oskrbnine. Njena višina je odvisna od
rednih prejemkov invalida. Polna oskrbnina znaša 100%
povprečnega osebnega dohodka v SR Sloveniji iz prete-
klega leta, če pa ima invalid redne prejemke, predstavlja
oskrbnina razliko med delom prejemkov na upravičenca in
navedenim zneskom povprečnega osebnega dohodka. Voja-
ški invalidi imajo pri rehabilitaciji še nekaj drugih ugodno-
sti (npr.: povračilo stroškov za vožnjo, če se na rehabilitacijo
vozijo v drug kraj). Leta 1980 je prejemale oskrbnino 13
upravičencev, leta 1985 pa le še štirje.

Tako upadanje ni razumljivo za mirnodobne vojaške inva-
lide, katerih število letno narašča za okoli 50 do 70 primerov!

V spremembah zakona so bile uveljavljene tudi nekatere
druge določbe, ki so prispevale k jasnejši in lažji uporabi
zakona v praksi, predvsem pa so se zaradi tega zmanjšale
napake, ki so se pojavljale pri delu občinskih upravnih
organov.

Za dopolnilno varstvo vojaških invalidov je bilo v letu 1983
porabljenih 492.432.221 din, v letu 1984 pa 831.767.535 din,
kar je za 69 odstotkov več. V letu 1985 je bilo za ta namen
porabljenih 1.464.801.185 din, kar je za 76% več kot leto prej.
Povečanje v letu 1985 je posledica dviga pokojninskih pre-
jemkov po predpisih SPIZ, ocenjujemo pa, da same spre-
membe zakona niso terjale dodatnih sredstev, ker se je pri
invalidskem dodatku število upravičencev do polnega ID
zmanjšalo, število upravičencev do zmanjšane invalid-
skega dodatka pa se je, kot smo že ugotovili, povečalo, pri
čem se je realna poraba sredstev v globalu izravnala.

Republiški komite za borce in vojaške invalide je na pod-
lagi zakonskega pooblastila izdal pravilnik, s katerim je
določil usklajevanje denarnih prejemkov po Zakonu o voja-
ških invalidih in Zakonu o civilnih invalidih vojne. S pravil-
nikom je usklajevanje prejemkov urejeno tako, da se le-te
valorizirajo dvakrat letno z ustreznim odstotkom, ob upošte-
vanju rasti pokojninskih prejemkov. (Prej se je za določen
odstotek dvignila osnova, od katere so te prejemke odmer-
jali, kar je imelo za posledico, da so se prejemki vseh upravi-
čencev povečali za enak nominalni znesek. Taka ureditev je
odstopala od načina usklajevanja prejemkov, ki se določajo
v SPIZ in od načina usklajevanja socialnovarstvenih pre-
jemkov v okviru skupnosti socialnega varstva in tudi bor-
čevsko invalidsko varstvo po zveznih predpisih je ne pozna.)

Informacija na koncu ugotavlja: na podlagi zbranih in v
tej informaciji obravnavanih podatkov lahko ugotovimo, da
so učinki sprememb in dopolnitev zakona o vojaških invali-
dih iz leta 1985 v skladu s pričakovani in cilji, ki so bili
zastavljeni in obrazloženi v postopku predloga za izdajo
zakona.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenj Gradec – Borci o varnostnih razmerah in zdravstveni zaščiti

Varnostne in politične razmere v koroški pokrajini,
uresničevanje odloka o priznavalnih udeležencem na-
rodnoosvobodilne vojne in zdravstveno stanje borcev ter
njihova zdravstvena zaščita so bile osrednje teme de-
cembrske razidružene seje občinskega odbora ZZB NOV v
Slovenj Gradcu.

O varnostnopolitičnih razmerah je poročal Slavko
Kocmut načelnik slovenjgraške uprave za notranje zade-
ve. Med drugim je opozoril, da je pri nas v posameznih
delovnih okoljih tako, kakor da brez anarhije ne gre.
Tovrstno slabost po eni strani še kako negativno vpliva
na rezultate našega dela, po drugi strani pa daje možno-
sti, da posamezniki izkoriščajo določene neurejenosti.
Videti je, kot da pri nas nihče za nič ne odgovarja in da
ostaja takojmenovana splošna odgovornost, kar pomeni,
da torej vsi za vse odgovarjamo, istočasno pa nihče.
Zaradi tega se pojavljajo razne skupine, ki hočejo uve-
ljavljati (bodisi v okviru SZDL ali pa celo izven nje) svoje
posebne interese.

Borci so se spraševali: Kdo lahko pri nas sploh ustvari
red in disciplino? Kdo je odgovoren za posamezne nega-
tivne pojave? Pravzaprav, ali pri nas sploh kdo odgovar-
ja za kakšno nepremišljeno dejanje ali odločitev? Trpi
glede tega kakšne posledice? Če kdo zahteva red in
doslednost še ne pomeni, da je zagovornik trde roke!

Demokracija je zelo lepa reč, vendar ima svoje meje.
Slovenjgraški borci, podobno pa tudi v ostalih koroških
občinah, terjajo, da bi naj posledje osebna odgovornost le
prišla do polnega izraza in da je že skrajni čas, da javno in
poimensko začnemo govoriti, kdo je za kaj kriv. Name-
sto tega je za zdajle govor o takojmenovani splošni odgo-
vornosti.

Kaže, da je pri nas odgovornost le lepa in neučinkovita
beseda, ko gre za izpolnjevanje posameznih dolžnosti.
Zaradi tega je opaziti ne samo določeno pasivnost, ampak
celo neaktivnost in omahovanje. Ob tem so se slove-
njgraški borci odločno zavzeli, da ni prav to, kako si
nekateri posamezniki ali pa skupine predstavljajo našo
demokracijo in samoupravljanje tako in kako lahko v
njem počenajajo, kar hočejo.

V slovenjgraškem dispanzerju za borce, ki ga že vrsto
let uspešno vodi prizadevni dr. Vlado Weibgerl, je bilo na
sistematskih pregledih leta 1984 359, predlani 366 borcev
in letos 301 borec. Vsako leto so poslali na štirinajst dnevo
zdravljenje po 63 članic in članov. Lani in letos je bilo
na sedemdnevnem rekreacijskem zdravljenju 45 borcev.
Največjo težavo pri tovrstnem zdravljenju predstavljajo
tisti tovariši, ki so odvisni od tuje pomoči. Teh je na
območju občine Slovenj Gradec kar 54.

Ob sprejemu odloka o priznavalnih na po poudarili,
da gre za denarno pomoč tistim socialnošibkim sodelav-
cem narodnoosvobodilne vojne, ki so bili takrat stari 12
in več let, pa teh doslej niso uveljavili in bili do njih
upravičeni.

Drago Miklavc

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

Borjana 16.2

Oprostite, ker vam pošiljam
naraj položnico.

TV 15 se mi rudi predrag, saj
dobivam le 3 store milijone
pokojnine.

Ti ljudje iz Breginja, Brkinov, z obronkov štajerskih
hrbov, iz Bele krajine in kdo ve, od kje še, ki so bili dolga
leta naši zvesti naročniki vse pogostje pišejo uredništvu
takšna pisma kot možakar z Borjane. Radi bi prebrali svoj
borčevski časopis še naprej, pogosto ostaja to sploh nji-
hova edina vez s svetom... Toda družinski proračuni,
mizerno nizki pokojninski prejemki (zlasti kmetov-bor-
cev) jim tega ne dovoljujejo več...

Že pred časom je na nekem sestanku medobčinskih
odborov ZZB NOV stekla pobuda, da bi borčevske organi-
zacije na terenu takšnim borcem, ki so socialno ogroženi
in sami niso sposobni poravnati (červno nadvse nizke)
naročnine za TV 15, priskočile na pomoč in jim one porav-
nale ta strošek. Videti je bilo, da so borčevske organizacije
(tako občinski odbori kot krajevne organizacije) naklo-
njene pobudi; koliko in kje jo pa zares uresničujemo, nam
doslej še ni uspelo izvedeti. Sramežljivo pismo borca z
Borjane nam je dalo misliti. Ob teh starih milijonih si
najbrž še česa drugega ne more kupiti, kaj šele časopis...

Biserna poroka v Ivanjem selu

Dne 30. januarja 1987 sta praznovala šestdesetletnico skupnega življenja, biserno poroko, zakonca Alojz in Antonija Slabe iz Ivanjega sela.

Težko je v nekaj vrsticah opisati dolgo življenjsko pot, kajti redki so zakonski pari, ki jim je dano čakati ta dogodek. Zato smo še posebno veseli, ker sta kljub težkemu življenju, polnemu dela in hudih časov, oba še vedno čila med nami.

Poročila sta se 30. januarja 1927, pred njima so bila leta gospodarskih kriz, ko je bilo težko preživljati družino, starše in tri otroke, ki so se rojevali v prvih letih zakona. S pridnim delom sta vse to zmogla, ko pa se je začela II. svetovna vojna, sta bila od začetka pa vseskozi do konca aktivna sodelavca in aktivista OF.

Oba sta sodelovala v NOB že od leta 1941. Ko se je začelo prvo gibanje za oboroženi odpor v teh krajih, sta že pomagala materialno, Alojz pa se je kot železniški delavec takoj vključil v skupino, ki je bila organizirana pri železnici in ki je bila še kako potrebna za vzdrževanje zvez, prehranjevanje naše vojske in širjenje svobodomiselnih idej. V nešteti življenjskih nevarnostih je prenašal skoz okupatorjeve zasede in mimo straž razni material, od literature, propagandnega gradiva, sanitetnega materiala in ostalega, potrebnega naši vojski. Treba je bilo raz-

nih zvijač za preslepitev sovražnika, ena takih je bilo dvojno dno pri železniških kantah za olje, v katerih so železničarji marsikaj prenesli. Sodeloval je v raznih akcijah, med drugim pri onesposobitvi železniške proge nad Ivanjim selom, ki je bila okupatorju pomembna tranzitna zveza proti Trstu in ki so jo vaščani Ivanjega sela po nalogu partizanske patru-

Njihova hiša je bila kljub neštetim nevarnostim vedno odprta našim borcem. Od leta 1943 dalje so kljub okupirani vasi in bunkerjem nad vasjo, stražam, ki so nenehno patrolirale, hodili redno v hišo partizani. Oglašali so se kurirji, VDV-jevci in drugi, vedno so dobili okrepcilo in po njihovih močeh tudi hrano in drugo za na pot. Tončka je marsikatero ne-



lje in OF onesposobili s tem, da so odvili tračnice, v isti akciji istega dne pa še zasekali drevje na cesti od Laz proti Ivanjemu selu, da so tako bili nemški okupatorji, ki so za propadlo italijansko vojsko vdirali na naše ozemlje, ovirani.

Tudi Tončka je že od odhoda prvega vaščana v partizane leta 1941 aktivno sodelovala, preskrbovala razne partizanske skupine s hrano, s prenašanjem sporočil in drugega.

varno pot opravila k borcem nad železnico, kamor jim je nesla hrano in sporočila ter v Grahovše in kamor je pač bilo potrebno.

Hvaležni smo jima za njun prispevek. Kljub vsem tegobam življenja in raznim življenjskim preizkušnjam sta ostala še vedno trdna, čeprav že rahlega zdravja.

Čestitamo jima in želimo še mnogo let!

Jože Simšič

Ob zlati poroki

Kot dober poznavalec kraja Selišče v Krajevni skupnosti Senožeti-Tirna v zagorski občini bom opisal imenovano naselbino štirih delavskih hiš, ki stojijo na jasi, obdani z gozdovi. Njihovi predniki so krčili gozd in se naselili.

Tu je sedaj rod za rod, ki pa številčno osipa, saj je bilo tam rojenih v štirih hišah 22 družinskih potomcev. Martin Jamšek, rudar, je imel z ženo v družini 9 hčera.



Sedaj pa ni niti enega mladega potomca v vsem zaselku.

Zaselek ni imel ne dobre poti in ne elektrike, da ne govorimo o telefonu. Nima tudi tekoče vode v bližini. V zadnjem času se je zgradila dobra gozdna pot, tako da se pride v zaselek z avtom. S pomočjo DES so si napeljali elektriko in sicer po zemeljskem kablju 2 km daleč. Pri tem imata največ zaslug dva upokojena rudarja, katerih ženi sta tam domačinki.

Družinski očetje so bili na delu predvsem na železnici. Dnevno so pešali po zelo

visoki in strmi rebri, po slabi stezi v Renke in nazaj. Martin Jamšek pa je v borbi za vsakdanji kruh hodil peš 2 uri v oddaljeni rudnik Zagorje ob Savi do upokojitve.

Slabo zemljo, ki jo imajo, obdelujejo in vse pridelke v glavnem znesejo na svojih plečih v koših ali kako drugače.

Med vojno tam niso pogosto vpadali Nemci, saj je bil kraj zelo odmaknjen. Tudi partizani se nismo dosti



oglašali, pa vendar so bili prebivalci kraja vključno z mladino dobro organizirani. Poročeni družinski očetje so bili v glavnem v enotah NOV.

Naj povem o našem slavljenju z ženo nekaj več. Feštajn Matija gre s svojimi leti proti devetdesetim, žena Antonija pa je šest let mlajša. Rojena je bila v poznani železničarski družini Repovževih v Renkah. V zakonu so se jima rodile tri hčerke, ki občasno prihajajo domov s svojimi možmi. Matija je bil

vesten železniški uslužbenec, vlakovni odjavnik nad 40 let. Leta 1922 je preprečil veliko železniško nesrečo na progi v soteski med Renkami in Zagorjem, tako da vlak ni naletel na usuto skalovje, zato je dobil nagrado 1000 din (v tistem času je bila za ta denar primerna kravica).

Kaj pa Matija med vojno? Dajal je obveščevalne podatke o prevozu vojaštva in drugoga vojnega materiala. Tako tudi o obhodih kontrol, ki so hodile po progi. S tem je omogočil minercem miniranje proge. Denarno je podpisal OF, če je le mogel. Hrane ni mogel veliko dajati, saj jo še sami niso imeli. Spominjam se, kako smo bili avgusta 1943 razhajkani. Se s tremi partizani smo se umikali pred Nemci, ki so preiskovali gozdove. Končno smo se zabili v gozdni podmladek v Stari lipi. Tri dni smo bili že brez hrane in vode. Proti večeru tretjega dne sem se podal z enim od mladincev Ivanom Lovštom-Petrom k Matiji. Prosila svrga za vodo in če ima kaj za jesti. Matija malo pomislil in pravi: Šel bom nakopat novega krompirja in z ženo ga bova spekla. Čez dobro uro je bil pečen. Prinesel ga je ob rob gozda z vodo, da smo se napili in najedli.

Ko so leta 1944 delavci - rudarji in drugi trumoma zapuščali delo, je tudi Matija pustil službo. Pripravljal je volitve v Narodnoosvobodilni odbor in bil vanj tudi izvoljen. (Volišče je bilo pri Jamškovihi na Krivici). Po osvoboditvi pa je bil prvi tajnik krajevnega ljudskega odbora v Šentlambertu.

Slavljenec je prejel od občinske konference SZDL Litija posebno družinsko priznanje za nesebično delo za časa NOB in za povojno aktivnost.

Milan Garantini

Vinko Trinkaus

Pesem

(nadaljevanje in konec)

Miček je medtem preudarjal, kaj bi napravil, da bi vsaj malo povrnil udarec. Znova, še ostreje se mu je razkrilo, da ne more ničesar slabega pozabiti. Bil je bolj nagnjen k temu, da je hudo raje povrnil s hujšim, kot da bi karkoli odpustil. Usmiljenja za udarce ni poznal. Policisti pa so se mu še posebej zamerili, ker mu niso dali priložnosti, da bi lahko nasprotoval. Še pisniti ni smel. V tem je videl posebne vrste zlorabo, ki ga je pekla.

Ugotovil je, da jima bo zmanjkalo premoaga, ker je proti koncu odkop zoževal. Dvakrat ne bosta minirala, nadzornik pa žežnja, če jih ne naložita vsaj osemnajst vozičkov. Potem ga je presvetlilo. Skočil je na voziček, odmaknil nalomljeni odkrajek in iz stropa se je v voziček vsipala krovina. Cenko ga je z napol odprtimi usti osupel gledal. Kot bi mu brada zamigala v strahu.

»Milč, kaj pa je to?« je zbežan vprašal Cenko.

»Za zmago! Saj hočejo osemnajst vozičkov. Jih bodo dobili. Tole svinjarijo bo Medijščica sprala v Savo.«

Cenko je bil natančen knap, kot njegov stari. Ni mogel gledati, kako Milč počenja nekaj, kar je bilo v očeh pravega knapa neodpušljiv greh. Krovina se je vsipala že preko vozička, ko je Milč strop spet zapazil. Naglo je odpeljal voziček k jakšu in ga zvrnil. Potem je zmetal nasuto krovino do polovice vozička in predahnil.

Cenko je šel mimo njega v rov in se vrnil z novim čikom tobaka, ki ga je potisnil v usta, naglo mlel, da je dobil grenko slino. Potem je začuden odkimal.

»Ti, Milč, si bolj po mami. Ne da se, niti staremu, pa je znan rogovilež.«

»Ja, trmast sem že kot mama,« je pritrdil Milč. »Zgovoren pa ne. Niti desetine tega ne vem, kar mama sproti premolje.«

Še dvakrat je Milč spustil krovino v voziček, potem ga je Cenko opozoril, da bi se zaradi votline lahko zrušilo.

»Cenko, če je namenjeno, drugje naju bo zasulo,« je pomenljivo zategnil Milč.

Previdni kopač je odlašal. Ni hotel peljati

misli naprej. Milč je razočaran pomislil, da bo Cenko preslišal namig. Stežka se je odločil, da je povprašal:

»Milč, so te hudo zjezili in prizadeli?«

»Bolj niso mogli. Povrtali so v rano, kjer sem najbolj občutljiv.«

V kopalnici je Milč prvič občutil, kaj je to - knapovsko tovarštvo. Nihče mu ni omenil lis, ne gumijevke. Ko pa je stopil pod prho, so ga knapje vpraševali, če je voda prevroča. Zaradi njega so se tudi drugi tokrat prhali s hladnejšo vodo.

Pozornost, ki je Milč ni bil vajen. Knapje vozačev niso posebej cenili. Tudi, če so bili rojeni v dolini. Nekako prezeleni so se jim zdeli. Dokler so pač ubogljivi nasedali, so z njimi v jami prismodovali. Odrejali so jim nepotrebna dela, dokler vozači niso spoznali, da se z njimi norčujejo in se temu uprli.

Grebenceva opozorila, naj se preoblači in umiva doma, ni upošteval. Ko se je naslednje jutro malomarno, počasi preoblačil, je Grebenc prišel k njemu in preteče siknil:

»Ti nisem včeraj naročil, kje se preobleči?«

»Leto dni sem čakal, da sem dobil številko na verigo. Doma ne bom svinjal. Kot veš, v knapovski koloniji nimamo kopalnice. Za vse knape je skupna kopalnica,« se je muzajoče nasmehnil Milč.

Ni zmogel trde besede, ne ostrega pogleda. Pri njem je šlo vse bolj na mehko, muzajoče. Edina izjema, kadar je udaril. Morebiti je bilo nekaj tega tudi v njegovem prislijenem nasmehu, kajti Grebenc se je pobral med pridruženim priklinjanjem.

Le troje krastic se mu je napravilo po udarcih. Pa še te so se hitro pozdravile. Ko je izginila zadnja lisa, so knapje polagoma pikali. Najraje so ga vprašali: »Kako, Milč, na pevske vaje boš še hodil?«

»O, ja, kar dobodi še enega s pravšnjim glasom, pa zapojemo. Vsaj trije moramo biti, da prav zadoni. Če slovenska pesem ni troglasna, ni prava. Boš prišel in pripeljal tretjega?«

S tem jih je ohladil. Ne pa tudi svoje jeze. Mama je še molčala, ni omenjala tepeža, kar pa je bil pri njeni zgovornosti očiten znak, da ne more pozabiti, kako podlo so pretepli njenega sina.

Milč je medtem napeto premišljal, kdo ima zvezo s partizani. Zgrabilo ga je, da bi

se priključil in tudi sam kaj napravil, da bi Nemce hitro pobralo. Kot zakleto: nihče ga ni vprašal.

Ko se je sončnega popoldneva grel na klopi pred ograjenimi vrtički in zapiral veke, da ga sonce ni slepilo, je zagledal Polančevko. Šla je po potki in Milč je iz žepa potegnil zavojček cigaret. Že od daleč ga je ponujal Polanki. Visoki, močni ženski so se oči zasvetile. Cigarete nikoli ni odklonila. Odkar pa so jih delili, je bila zanje še posebej hvaležna. Milčku se je prikupila kot ena od redkih knapovskih žensk, ki nikoli otrok ni pohvalila, kako so pridni, če so ji prinesli malenkost iz trgovine ali gostilne. Zmerom jim je dala vsaj krono. Milč jo je za vse življenje uvrstil v tisto skupino dobrih ljudi, ki jim je treba dobroto zmerom vračati v nasprotju s slabimi, ki jih brcni, če se le ponudi priložnost.

Polanka si je pustila prižgati cigareto, potem je nekajkrat globoko vdahnila, nato pa navihano vprašala:

»Se ti je hrbet že pozdravil?«

»Saj veš, čvrste starše imam. Trpežnega sta me napravila.«

»Res nisi hotel peti nemško, čeprav so te mlatili in grozili, da te bodo spet?« je s pomenljivim odtokom v glasu vprašala Polanka. Preiskujoče ga je gledala. »Kumar je nekomu omenil.«

»Če se nekaj odločim, me živ hudič ne pregovori, da bi to spremenil,« je trdo rekel Milč, kot da je to najbolj naravna stvar na svetu.

Polanka je odobravajoče kimala. Počasi je zaoblčala glavo in preiskovala okolico. Z velikim upanjem je vprašala:

»Milč, bi ti utegnil v soboto na sestanek z nekom, ki bi te čakal nad Grčarjevim vrhom? Veš, kje je to?«

Milčku je od razburjenja zastal dih. Gledal je Polanko, ki se ni izmikala. Trdo, moško je zdržala njegov pogled.

»Bo to...zveza?« je razburjen vprašal Milč.

»To se bosta pomenila. Če želiš, bo zveza!«

Milč je bil strašansko radoveden, kdo ga bo pričakal. Ni vedel, če bo to eden od dolinskih zagorjanov, bo kak kmet ali celo pravi partizan?

Kriknil je od presenečenja, ko je zagledal Nanka. Nista bila ravno velika prijatelja. Znanca, vrstnika. Smehljaj se je Nanku in zvedavo gledal drugega partizana, ki ga ni poznal. Ko ga je Nanko predstavil, je s svojo počasno, razvlečeno govorico pojasnjeval:

»Kot ga poznam, pretepač. Politično si z njim, Smrekar, ne boš veliko pomagal. No, zato so drugi, ki raje govorijo kot udarijo.«

Milčku ni ušlo, da to pojasnilo drugemu partizanu ni bilo všeč. Kot je posumil, partizan Nanka nima posebno v čislh. Ne spoštuje ga dovolj, to pa precej bolje oblečeni partizan blagih, gosposkih potez, najbrž zameri.

Namesto da bi zvedel, kako se bojujejo partizani, ga je sekretar Smrekar, natanko vprašal o razmerah v Zagorju, razpoloženju, ljudeh. Posebej se o znanjih in prijateljih, ki bi bili pripravljeni pomagati partizanom. Milčku je bilo to nerodno. Še slabše pa se je odrezal, ko ga je Smrekar preizkušal, kako se razume na politiko. Slabo, to je vedel. Še slabše pa je lahko to razložil. Kot bi bil sekretar razočaran.

»O tebi sem slišal zelo dobre novice. Pa se bojim, da so se premotili,« je odkrito povedal Smrekar in ga natanko opazoval.

»Za Milčko jamčim,« je brez premisleka rekel Nanka. Nanku je pogrbil hrbet, razklenil roke in z njimi preteče mahal. »Za posamične naloge, za nevarne stvari bi težko našel boljšega.«

Sekretar očitno ni delil tega mnenja. Ampak Milčka ni več izkušal. Iz usnjene torbe je potegnil šop listov in jih izročil Milčku.

»Tole zvečer raztrosi, na različnih krajih. Ne šop, vsak list posebej. Preizkušaj ljudi. Zanesljivim omeni, da bi kaj dali za partizane. Za naslednji sestanek ti bomo sporočili. Kdorkoli ti bo že prvi povedal, omeniti mora mene, Nanka in srečanje nad tem mlinom.«

Milč bi strašno rad vprašal Nanka, kako je v partizanih, kako streljajo Nemce, ampak sekretarju se je mudilo. Razočaran se je Milč vračal v Zagorje. To naj bo zveza s partizani, se je zmrdoval. Raztrosi nekaj papirjev in čakaj?

Tesnobna naključja

Leta 1942...

Poznojesenski večer, skoraj noč. S ceste se bo treba umakniti. Saj ni nič nenačnega, če kje za vogalom zarezgata brzostrelka. S Pepčem pa se še vedno stiskava k steni Lipovškove hiše.

Pepče je bil precej na boljšem. Imel je dobre in skrbne starše, dobro se mu je godilo. Jaz pa sem služil kruha in mleka pri Lipovškihovih ženskah. Stradal nisem, dela pa je bilo od jutra do večera čez glavo. Sicer pa delo mlademu človeku kvečjemu koristi, škoduje nikakor ne.

S Pepčem sva že toliko odrepila, da sva že za kako deklino pogledala. Skrivati se za hišo, trkati na okna pa je bilo tisti čas nevarno. Saj se je v Šeščah zgodilo, da je nemška krogla podrla komaj 14 let starega fantiča. Nemška žandarmerijska patrila ni poznala šale.

– Schutz, če bi imel pištolo, ubijem ko mačka! je Pepče zaškrpjal z zobmi.

Shutz je bil eden izmed prebolskih žandarjev. Visok, ostrega in osornega pogleda; milosti ni poznal, čeprav se je znal ženskemu spolu kot muček nežno približati. Ko so Šeščane množično zapirali, je bil poleg Schutz, ki je tudi Pepčevega očeta pomagal strpati na »marico«.

Govoriva, šušljava, Pepče me sune v rebra.

– Ja, greva?

– Prepozno, rečem, ko sem v sebi začutil tesnobo in strah. Čeprav sva bila istih let, me je Pepče v rasti in moči prekašal pa tudi strahu ni poznal.

V temi na križišču ugledava tri postave. Žepne svetilke so poblisavale na vse strani, midva pa še tesneje k steni. Pepče mi šepne.

– Schutz! Ko pridejo čisto blizu, se zaderiva Heil Hitler. Si me razumel?

– Sem. Ti samo šteje: ena, dva, tri.

Tri postave se bližajo. Pogovarjajo se, smejejo, preklinjajo temo. Še nekaj metrov. Tako, dovolj. Ena, dva, tri!

– Heil Hitler! Hkrati zakričiva v noč, tri svetilke naju ob svetijo, pred naju stopi Schutz. Široko se nasmeje, ko vpraša, kaj delava zunaj o tej pozni uri, prišli bodo banditi in bo bum bum. Pepče je znal kar dobro nemško in je korajžno odgovoril.

– Dekleta čakava. Ja, res.

– Vidva! Ha, ha, ha! se je

začel krohotali na ves glas, namignil kolegoma in počasi so stopali skozi vas, z eno roko na brzostrelki.

Pepče se je v pritajenem smehu tolkel po kolenih. Še bi govorila, pa je gospodinja klicala k večerji, Pepče pa jo je urno ubral proti domu.

Posedemo k mizi. Najprej očenaš, nato zaročljajo žlice. Maks, moški zrelih let, upokojen zaradi invalidnosti, prej je bil cestar, je rekel, da naj bi šla midva naslednjega dne v gozd, ker da se bo vreme bržkone spremenilo; gospodarica pa se je odločila za to, da bomo pod kozolcem pošteno pospravili.



Za hip sem pomislil na lansko poletje, ko sem na kozolcu »odkril« komunisti in prvoborca Avgusta Lukanca, ki je pozneje postal kurir komandanta Staneta. V borbi na Čreti so ga ujeli Nemci in ga zverinsko mučili, preblisnil mi je spomin na gospodarične besede.

– Trpel je kot Kristus na križu.

Škrebzanje žlic je prekinilo rahlo trkanje na vežna vrata. Gospodarica je bila korajžna ženska, strahu ni poznala. Vstala je, šla odpret, zaslišali smo njen pritajeni vzdih, vsa blede je stopila v kuhinjo, kar za njo je stopal visok fant s pištolo v roki. Ozrl se je naokoli, za hip je poblisnil tudi po meni, nato pa rekel dokaj odločno.

– V imenu slovenskega naroda...

Ne spomnim se drugih besed. Gospodarica je nato pokazala z roko na shrambo in mirno rekla.

– Sami si naberite, kar vam je volja.

Fant je stopil v shrambo z nahrbtnikom in pištolo v rokah. Mene pa je stisnilo v prsih: To je vendar Ciglarjev iz Kaplje vasi, Ivan Šlander. Leta pred vojno smo stanovali v leseni bajti, nekaj sto metrov nad njegovo domačijo. Tri leta ali nekaj več je bil starejši od mene. V Celju se je učil vodovodnega inštalaterstva. Čeprav smo zelenci malo starejšim šli na živce, ne pomnim, da bi mi bil Ivan kdaj strah in trepet. Zdel se mi je pravi učenjak in še ša-

ver in puško. Vse se je zgodilo tako naglo, da nisem doumel, kdaj sem se potegnil na klop za mizo.

Ivan se je s polnim nahrbtnikom prikazal v kuhinji, se zahvalil in povedal, da je borec za svobodo slovenskega naroda.

– Da ne boste imeli sitnosti, jutri pojdite naznanit. Povejte, da nas je bilo trideset. Hvala. Lahko noč.

V marofu sta bili dve sobi. Spodnja je bila Maksova, zgornja moja. Dolgo v noč sem premišljeval o Ivanu in Marjanu. Marjan je bil precej starejši, poznal sem ga, za njegovo družino pa sem bil premoker za ušesi. Slišal sem bil le, kako močan je bil in kako je v starojugoslovanskem bataljonu slehernega »položil«, kako izvrsten telovadeč je bil in da je imel v vasi Šentlovrenc pri Šentpavlu čedno dekle. Med potjo iz kina nas je včasih kot peresca metal v zrak.

Skratka, pri obeh same dobre lastnosti. Jutri pa bo treba na žandarmerijo. Tam bo Schutz, ki je sinoči patroliral skozi Šešče. Preklinjal me bo in mogoče še obrcal, ker nisem pritekel kar sinoči. Mogoče pa bi le ujel banditsko ščuko. Vedel sem, da bom moral na žandarmerijo jaz. Takrat o politiki pojma nisem imel. Vzgjali so me ljudje, ki so se komunistov grozno bali. Tega sicer ne morem trditi za moji gospodarici. Pobožni sta res bili, vendar pa tudi narodno zavedni, čeprav so v hišo hodili tudi Nemci in nemčurji. Kdo bo zjutraj o tem prvi spregovoril? Po opraviilih v hlevu umivanje in zajtrk. Gospodarica narekuje, kaj bomo danes delali. Dopoldne pospravljanje pod kozolcem, malica, južina, popoldne s sekiro in žago v gozd.

– Ali bo šla ona naznanit? mi reče Maks, v mislih ima gospodinjico Micko, saj gospodarica Katka je z nama v hosti.

Nisem odgovoril, ker tudi vedel in znal nisem. Zvečer, ko sva s Pepčem spet stala ob steni Lipovškove hiše, sem mu skrivnost zaupal.

– Madona, ko bi tresnili skupaj!

Vedel je precej več o teh partizanskih stvarih, tudi vest o drzni trojki mu je prišla na uho. Tih mi je zaupal.

– Nekje mora biti skrita Zagoženova Hermina. To bi ropotalo!

Tisti čas se je vse tako hitro odvijalo. Nekdo iz vasi je to mimogrede omenil neke mu žandarju. Prišli so, tudi

Na podlagi pravilnika in kriterijev Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije o podeljevanju plaket ZZB NOV Jugoslavije ter na podlagi sklepa predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije o številu plaket ZZB NOVJ, ki se podeljujejo ob Dnevu borca, žirija predsedstva Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za plakete ZZB NOVJ objavlja

RAZPIS

PLAKET ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV JUGOSLAVIJE

Plakete ZZB NOV Jugoslavije se podeljujejo zaslužnim posameznikom, družbenopolitičnim organizacijam, družbenim organizacijam, društvom, šolam, kulturnim ustanovam, organizacijam združenega dela in drugim samoupravnim organizacijam in skupnostim za njihov izjemen prispevek pri ohranjanju in razvijanju tradicij NOB in socialistične revolucije, pri graditvi socialistične samoupravne družbe in pri delu in razvoju ter uresničevanju ciljev organizacije ZZB NOV.

Predloge oblikujejo organizacije ZZB NOV in druge družbenopolitične organizacije. Predloge lahko oblikujejo tudi organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vendar so le-te dolžne predloge posredovati v mnenje občinskemu odboru ZZB NOV z območja, s katerega je predlagani. Mnenje občinskega odbora ZZB NOV se priloži k predlogu za podelitev plakete.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji posredujejo najkasneje **do 20. marca 1987** na naslov: **Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Žirija za plakete ZZB NOVJ, Ljubljana, Vrtača 11.**

Žirija predsedstva RO ZZB NOVJ za plakete ZZB NOVJ

Schutz je prišel, jedli in pili so brez posebnih groženj. Schutzovo dekle, Lajnarjeva iz Matk, sicer pa nadvse prikupna trgovska pomočnica v Piklovi trgovini v Preboldu, je bila z Lipovškovi v sorodu. A kljub temu so gospodarico Katko v Starem piskru dva meseca trdo prijemali. Zakaj, še danes ne vem. Povedala pa tudi ni ničesar, imela je trden značaj.

Prišla je zima. Kot blisk se je po Savinjski dolini raznesla novica, da so v Sempetru banditi napadli železniško postajo in uničili postajne naprave. Spet je bil Pepče prvi, ki mi je dejal: Marjan-Ivan-Hermina!

Koliko strahu bi drzna trojka še poglala v kosti, ko ne bi prišlo 5. februarja 1943 do usodne tragedije. Kako naključje! V Lajnarjevi hiši, bolje rečeno v kuhinji, sta se mudila Marjan in Ivan, neke v temi pa je na straži stala Hermina. Predolgo sta se mudila z zažiganjem vermanschaftovske uniforme. Nemci v Preboldu so bili v slabi uri obveščeni in prav tako hitro je bila obkoljena

Lajnarjeva domačija, kjer sta bili doma Schutzova ljubica in njena sestra, žena vermana Ivana Rogla. Rogl je s strelom skozi okno ubil Marjana in Ivana, Hermino pa je rešila gosta tema, vzelo jo je prostrano lesovje.

Še vedno se govori, da je Ivana Rogla k uboju prisilil sam Schutz in sicer tako, da mu je grozil s pištolo na hrbtu.

Nekaj svinčeno težkega je leglo na Šešče, Matke, Šentlovrenc, na področje Šentpavla, na vso spodnjo Savinjsko dolino.

Vsi trije: Hermina, Marjan in Ivan so tudi Karla Destovnika dobro poznali. Bržkone so bili sošolci v zadnjih letih pred vojno. To bi natančneje vedela povedati še živeča Hermina. Jaz pa bom v spomin napisal Kajuhove besede:

»... Biti mlad v teh težkih časih, to se pravi brez mladosti biti mlad, zreti starega sveta propad, skrivati premnogo nad, to se pravi biti mlad...«

Drago Kumer

Franjo Marošek

Obisk pri enem redkih preživelih ranjencev-pohodnikov Štirinajste

Prijatelj iz vojnih let

Ko pritiska mraz in je visok sneg ter nas le-ta kljub urejenim razmeram spravlja v nevšečnosti in zadrege, se bodo morda bralci zamislili, kako velike napore so morali premagovati borci 14. divizije na tem veličastnem pohodu. To moštvo in ti napori še do danes niso zadovoljivo opisani. Zdi se, kot da je to nemogoče opisati.

Znano je, da so samo pri Artanovih v Breznu 13 na meji Vitanja ostali živi ranjenci s tega dela pohoda 14. divizije. Če izvzamemo Marka in Branka, ki sta bila ujeta pozneje pri Vrhovnikovih, so vse druge ranjence na dobrnski strani Paškega Kozjaka Nemci zverinsko pobili. Dogodek tukajšnji prebivalci ne bodo nikoli pozabili. Potrebno pa je tudi razkriti vzroke tega in pogoje razvoja NOB na tem območju. Pri Artanovih so do prihoda 14. divizije na to že bili nekako pripravljeni. Kaže, da so jih v NOG pritegnili in organizirali. Nekdo jih je moral k temu usmeriti in pripraviti, da so že spomladu 1943. leta napravili v gozdu nad hišo skrivališče in v njem pripravili prostor za morebitne ranjence. Kako prav jim je prišlo, da so jih vanj skrili, da so jih lahko obvarovali in s tem zaščitili tudi sebe. Kaže, da nikjer drugje, pri ostalih kmetijah, na kaj takega, kar se je dogajalo ob pohodu, niso bili pripravljeni. To je ugotovilo tudi

vodstvo pohoda Divizije, zato so proti Pohorju odnesli s seboj tudi ranjence.

V Dobrni je delovala močna nemška manjšina, organizirana v kulturbundu in izvajala močan pritisk na prebivalstvo. Tu je bil sedež nemške izseljevalne komisije, ki je iz tega na videz odmaknjenega kraja poslal v pregnanstvo preko sto ljudi, mnoge od teh v Dachau.

Zgodovina razvoja NOB tega območja je še zelo slabo obdelana. Naš čas pa se izteka. Morda bo to moje razmišljanje le spodbudilo še koga, da bo pristavil še kakšen drobec v ta nepregleden mozaik mučeniškega boja preprostih ljudi tudi tega območja za svobodo in za obstoj slovenskega naroda.

Krajevna organizacija ZZB NOV Dobrna je zbrala posmrtno ostanke vseh padlih in pobitih ranjencev in jih pokopala v skupno grobišče na Brdcah. V njem je pokopanih 39 padlih. Za grobišče vzorno skrbijo. Do njega so zgradili avtomobilsko cesto. V spomin nanje je razglašen tudi krajevni praznik Dobrne.

O vsem tem pa je še premalo napisanega. Res pa je, da nikoli ne bomo dovolj častili tistih, ki so se zavestno izpostavili trpljenju, mučenju ali smrti zato, da bi drugim priborili svobodo, lepše in srečnejše življenje.



Artnakova domačija v Breznu 13, kjer so že leta 1943 imeli v gozdu skupen bunker, v katerem je preživel osem ranjencev s pohoda Štirinajste.

Že večkrat me je Rudi Selčan iz Stranic vabil, naj skupaj obiščeva njegovega prijatelja iz vojnih let.

»Boš pisal, kako je bil zakopan v gnoju in kasneje ujet...«, mi je prigovarjal!

»Pa saj o tem sem že pisal pred nekako tridesetimi leti...«, sem mu odgovarjal. Tistikrat sem s predsednikom krajevne orga-

nizacije ZZB NOV Dobrna Alojzem Korenom obiskal vse kmetije na Paškem Kozjaku in v kratkem zapisal, kaj se je bilo dogajalo pomembnega med vojno pri njih. Večinoma povsod so nama pripovedovali, kako je bilo ob pohodu Štirinajste, kako so Nemci zverinsko pobili ranjence, ki so jih našli pri kmetih, ki so zasledovali divizijo. Znano mi je tudi, kaj se je bilo zgodilo pri

Tajni sestanek pri begunjskem župniku

Leta 1937 je v begunjsko žensko kaznilnico prišel za kurata Franc Hiti, ki je bil rojen 29. septembra 1899. leta v Novem mestu. Umrli je 30. novembra 1975 v bolnici v Ljubljani kot duhovnik-ekspozit v cerkvi sv. Mihaela na Barju. Na njegovo željo so ga pokopali na pokopališču v Begunjah na Gorenjskem. Poslednja želja je povsem razumljiva, če vemo, da je sedemintrideset let opravljal duhovniško službo v Begunjah.

Po okupaciji so Nemci župnika Gornika pregnali iz Begunj na Hrvaško, Hitija pa ne in sicer na prošnjo sester usmiljenk, katerim je bil v nekdanji ženski kaznilnici dodeljen za duhovnega voditelja.

Pred prihodom v Begunje je bil Hiti kaplan v Gorjah pri Bledu, po osvoboditvi pa je uradno prevzel mesto župnijskega upravitelja v Begunjah.

Na zahtevo uprave begunjskega zaporja je moral Hiti zapustiti lovsko sobo v stolpu graščine in se preseliti v privatno stanovanje, v Apihovo vilo.

Pred ustrelitvijo prvih štirih skupin na smrt obsojenih begunjskih zapornikov so Nemci Hitiju dovolili, da je z njimi opravil spoved in jim podelil zadnjo popotnico. Seveda le tistim, ki so to želeli.

Gestapovci so hitro spoznali, da bi lahko od Hitija marsikaj izvedeli, morda tudi kaj takega, kar iz obsojenca niso iztisnili niti med mučenjem. Zato so od kurata nesramno zahtevali, naj jim pove spovedne skrivnosti obsojenca. Hiti ni klonil, Nemci pa so se mu maščevali tako, da so mu prepovedali spovedovati zapornike in obsojence. Od septembra leta 1941 pa do konca vojne so mu dovolili le še dvakrat; ko so leta 1944 na vrtu zaporov ustrelili policista Antona Stocka in Josefa Vilserja zaradi prenašanja sporočil zapornikov in drugič, ko so ustrelili pet Hrvatov, ki so imeli zveze s partizani.

Za zgodovinski oris begunjskih zaporov je res škoda, da v dolgih letih po vojni nihče ni zaprosil Hitija, naj zapiše ali pove svoje spomine na tista štiri leta. Nekaj je sicer zapisal dr. Šarec, ki je bil med okupacijo zaprizen zdravnik v graščini. Kot priča v preiskavi proti gesta-

Anton Gosar je na vse načine skušal rešiti sina. Kdo mu je svetoval, naj se obrne na kurata Hitija, ni znano, ker so domobranci junija 1944. leta ubili zakonca Gosar.

Z Gosarjevo, po domače



Župnik Franc Hiti

povcu Druschkeju je dr. Šarec izjavil, da je nameraval o Begunjah napisati knjigo, a je, ko je videl, da te podatke že zbira dr. Gerčar, napisano odstopil njemu. V teh zapisih pa ni nikjer omenjeno, kdaj, s kom in kako se je Hiti povezal s policistom iz uprave zaporov.

Žal sem za dogodek, ki ga bom opisal, zvedel šele sedem let po Hitijevi smrti, sicer bi že zdavnaj potrkal na njegova vrata.

Poleti 1942 je policija v begunjski zapor pripeljala 31-letnega Franca Bašlja iz Bukovice v Selški dolini, nezakonskega sina škofjeloškega mesarja Antona Gosarja, po domače Hrena, in Faldinovega dekleta iz Bukovice. Stanovan je v svoji sobi nad gostilno Najbelt v Škofji Loki, kot mesarski pomočnik pa je bil zaposlen v mesnici svojega očeta. V Najbeltovi gostilni se je sprijateljal s prisilno mobiliziranimi Luksemburžani v nemških uniformah. Znano je, da je bila večina Luksemburžanov protinacistično usmerjena in zato niso kaj prida skrivali vojaških taj. Neka ženska je opazila in zaslutila, da Francetove zveze z Luksemburžani niso slučajne in ne samo zaradi pijače.

Hrenovo družino iz Škofje Loke sem se seznanil pred petnajstimi leti, ko sem zbiral gradivo za knjigo Zločin pri Lenartu. Zakonca Ana in Anton Gosar sta od prvih dni vojne tiho in požrtvovalno delala za Osvobodilno fronto. Anton je bil vojni invalid iz prve svetovne vojne in dolgoletni član lovske družine. Zbiral je orožje, sanitetni material in hrano za partizane. Hodil je na zveze pod pretvezo, da ima kupčijske posle. Že januarja 1942 sta med dražsko bitko poslala borce Cankarjevega bataljona večjo količino salame in zaseke. Spomladi 1942 so oba zaprla, a so ju kmalu izpustili zaradi pomanjkanja dokazov.

Leta 1943 sta bila obveščena, da ju nameravajo odpeljati v izgnanstvo, zato je Hren (Gosar) odšel k partizanom k Lenartu v Selški dolini. Čez teden dni je za njim prišla tudi žena Ana. V Škofji Loki se danes pripoveduje, kako je ukanila nemško policijo.

Policisti, ki so jo prišli aretirati, so jo vprašali, kje je Ana Gosar. Predstavila se je namreč kot služkinja.

»Šla je k sosedu Janezu Šiferju, kleparju. Jo grem poklicat,« je dejala, smuknila

skozi vrata in pobegnila k možu v hribe. Gestapovci so jo zaman čakali.

Zakonca Gosar sta bila pri okrožni gospodarski komisiji pri Lenartu v Selški dolini. Tudi sinova Tone in Pavel, z ilegalnim imenom Razin, je bil izredno drzen. Bil je glavni organizator nove partizanske tehnike v Veštrskem mlinu pri Škofji Loki. Osmega februarja 1944. leta so nemški policisti mlin požgali, v njem pa so zgoreli Beno Anderwald iz Kranja, Matjev Markič iz Naklega, Silva Janša iz Hrušice pri Jesenicah in Pavle Gosar-Razin.

Maja 1944. leta je od partizanov pobegnil politkomisar grupe VOS za okraj Selca v Selški dolini Rade Murnik iz Lesc, ki pa je od otroštva živel pri starem očetu Gabrčanu iz Rovt, iz gorske vasice blizu Lenarta. Med dezerterstvom je Rade ubil tri partizane, nato pa gestapu izdal vse, kar je vedel; vedel pa je veliko. Tako so Nemci v domobranci 12. junija 1944. leta napadli okrožno gospodarsko komisijo in ubili devet članov, nekaj pa ujeli. Tedaj so ubili tudi zakonca Gosar. Mrtva so dobili šele čez dva dni. Trupli sta bili skriti v vodi pod deskami na žagi. Sledovi mučenja so bili očitni: Hrenu so polomili ude, izrezali jezik (verjetno ni hotel ničesar izdati) in porezali ušesa. Zakonca sta bila mesarja pri gospodarski komisiji, tedaj stara 49 let. Tako je od te družine ostal le sin Tone, ki je bil do upokojitve mesar v Škofji Loki, umrl pa je 11. januarja letos. Zato ta zapis posvečam marljivi Gosarjevi-Hrenovi družini, posebno Tonetu, s katerim sva si bila od poznanstva naprej prijatelja.

Sestanek s policistom v župnišču

V drugi polovici julija 1942. leta so se z vlakom iz Škofje Loke do Lesc pripeljali Jože Bašelj, Tone Gosar (oba polbrata Franca Bašlja, tedaj zaprtega v Begunjah) in Janko Ravnihar iz Tomaževega v Selški dolini. Pred

nekaj leti mi je Tone Gosar obisk v Begunjah opisal takole:

»Zglasili smo se pri župniku, kot nam je bilo naročeno. Ne spominjamo se, ali smo vedeli, kako se piše. Le nekaj besed smo si izmenjali v hodniku hiše, kjer je stanoval (v Apihovi vili), že nam je pokazal vhod v klet. S pristom na ustih nam je dal znamenje, naj bomo tiho. Počakati moramo, dokler ne bo pripeljal zveze.

V mračni kleti nisem opazil izkopenega jarka za nove vodovodne cevi. Stali smo nmreč na dnu stopnic. Nenadoma mi je zmanjkalo tal in štrbunknil sem v jarek, ki je bil poln vode.

Hiti je medtem šel v graščino k policistu, ki je iz zaporniške sobe odpeljal Bašlja. Tisti policijski (ali gestapovski) oficir in Hiti sta bila o vsem vnaprej obveščena od mojega očeta. Pričakovala sta nas in izvajala načrt po svoji zamisli. Mi trije v kleti nismo vedeli, kaj se dogaja zgoraj in zunaj. Nestrpno smo čakali, kdaj se bodo zgoraj odprla kletna vrata.

Končno so zaškripala vrata in v nas je udarila svetloba. Hiti nas pokliče ter odpelje v svojo pisarno, rekoč: Zdaj pa se lepo pomenite. In odide v drugo sobo, da nas ne bi oviral pri pogovoru. Modro, ni kaj reči.

Ko smo si izmenjali novice, kaj je novega doma v Škofji Loki, kako je v zaporu, smo se začeli odkrito pogovarjati, kako bi Bašlju omogočili beg. Policist je povedal, da hodijo zaporniki delat na letališče v Lesce. Stražarjev je malo, imajo pa enega ali dva psa. S kančkom sreče bi beg uspel. On lahko uredi, da bo med delavci tudi Bašelj.

Ideja se nam je zdela zanimiva in privlačna. Franc Bašelj mi reče, da ga pes bolj skrbi kot stražar. Vprašal me je, če imam nož. Vprašanje me je spravilo v smeh – kateri mesar pa nima noža? Dal sem mu posebno izdelanega, katerega rezilo se je ročno potegnilo iz ročaja in se potem zataknilo, da je bilo čvrsto.

Bom vsaj lahko zaklal psa, reče Franc in se ogleduje, kam naj skrije nož.

Zmenili smo se, da gremo vsi (razen policista) k partizanom. Brata bomo čakali v gozdu nad Bukovico.

Le nekaj dni je minilo od našega pogovora, ko smo na vsepovsod nalepljenih lepakih o ustrelitvi 133 talcev pretreseni prebrali ime Franca Bašlja.

Ustrelili so ga v skupini petdeset talcev v bistrškem klanecu pri Naklem (o takratnih dogodkih pri Bistrici pišem v knjigi Semenj v Bistrici).

Nepozaben je bil prizor, ko nas je obiskala tisti neznani policijski oficir. Zjokal se je v naši hiši, ker nam je načrt splaval po vodi. Povedal nam je, da so prav takrat poostri zaporniški red, ker so v raznih krajih streljali talce. Več dni niso vodili zapornikov na delo v Lesce. Namignil nam je, da se je med zaporniki nekaj kuhalo; menda so pripravljali upor, pa je nekdo izdal zarotnike...

Pri upravi begunjskih zaporov sta bila dva protinacisti: Guck in Pertsch. Guck je bil iz Regensburga v Nemčiji, Pertsch (Perč) Dunajčan. Prvi je bil namestnik »lagerfirerja« Glanzerja, drugi ekonom. Za Gucka vemo, da je bil že takrat povezan s partizani. Gestapo je sumil vanj. Kaj in koliko so mu ob aretaciji leta 1944 dokazali, ni znano. Nekaj časa je bil zaprt v Berlinu, nato pa v Dachau, kjer so ga usmrtili.

Pertsch ni imel take oblasti, da bi lahko iz belegafta odpeljal zapornika ven iz graščine. Upravičeno menim, da je bil Guck tisti funkcionar, ki je bil povezan s Hitijem.

V Begunjah so se zaporniki samo enkrat resno pripravljali na upor. Vse drugo, kar nekateri pripovedujejo, so bile le želje. Na podlagi sodnega arhiva sem ta poskus upora opisal v knjigi Beg z morišča in nato še v knjigi Krik v Dragi (str. 76–77). Zapornika, izdajalca upora, sta bila zato po vojni obsojena v Ljubljani: eden je bil obsojen na sedem, drugi na devet let. Eden od njiju živi v Naklem na Gorenjskem, bivališče drugega mi ni znano. Tako je ta izdaja med zaporniki v Begunjah preprečila načrt bega Franca Bašlja.

Jože Vidic

Vrhovnikovih, kjer so imeli v gnoju zakopana dva ranjenca.

Tako nekako sva obisk odlagala. On je pripovedoval tisto, kar mu je povedal v gnoj zakopani ranjenec, jaz pa tisto, kar so mi povedali Vrhovnikovih. Ista zgodba je imela malenkostno, a zelo pomembno različico. Ko pa so me za novo leto 1987, 4. januarja, obiskali Konrad Sodin, član predsedstva občinskega odbora ZZZ NOV Slovenske Konjice, Bogdan Šnabel iz Frankolovega in Rudi Selčan iz Stranic, smo se za obisk dogovorili. Vztrajal sem, da se tovarišu Marku v Komendo najjavimo, da ne bomo hodili na slepo, ga vzemirjali ali zamujali čas, če ga ne bo doma.

Cepprav nista našla telefonske zveze, sta kljub temu Sodin in Selčan naslednje jutro, 5. januarja 1987 že bila pri meni v Vitanju pripravljena za pot.

Spremenil sem načrt, ki sem ga imel za ta dan, prisedel v avto in odpeljali smo se proti Ljubljani.

Med potjo mi je tov. Rudi Selčan pripovedoval, kje in v kakšnih okoliščinah sta se srečala s prijateljem Markom, ki ga nameravamo obiskati. Skupaj sta bila zaprta v taborišču za vojne ujetnike v Mühlbergu a. d. Elbe, v Vzhodni Nemčiji. Tako je pot do Komende zelo hitro minila.

Cim smo parkirali avtomobil pred hišo Marjana Založnika – Marka v Komendi in stopili iz njega, že so se odprla vežna vrata in na prag je stopil mož šestdesetih let. Ocenjeval sem ga in tehtal, ali je ta sploh lahko bil pohodnik Štirinajste, tako mladosten videz je kazal. Že jaz sem bil med najmlajšimi partizani na Štajerskem, on pa verjetno še med mlajšimi.

Prijazno nas je sprejel in povabil v hišo. Predstavil mi je svojo ženo Pavlo. Ko nam je postregla, me je vprašala, če se nisva že nekje srečala. Ugibala sva, ali v partijski šoli ali v pedagoškem tečaju.

Nazadnje sva ugotovila, da sva v letu 1951/52 skupaj obiskovala Pedagoški tečaj v Mariboru, ki ga je za partijske aktiviste organiziral CK KPS. Srečanje je bilo po petintridesetih letih naključno, a prijetno pri njenem možu, upokojenemu šolskemu upravitelju v Komendi – Marjanu Založniku-Marku, enem redkih preživelih ranjencev s Paškega Kozjaka, pohodniku Štirinajste.

Tudi njegova žena Pavla je že upokojena učiteljica. Tako smo se tega dne srečali: pet borcev NOV, od tega štirje učitelji in to kar trije upokojeni šolski upravitelji: Franjo Sodin, Marjan Založnik-Marko in Franjo Marošek.

Pogovor je stekel sproščeno in prijetno. Bil pa sem vidno vznemirjen in prijetno presenečen ob nenadejanem srečanju.

Takoj smo povedali, da želimo slišati spomine tovariša Marka – Marjana Založnika, komisarja 1. čete 2. bataljona Šerčerjeve brigade na pohodu Štirinajste divizije na Štajersko.

Najprej smo želeli zvedeti kaj o Marjanovi mladosti, a nam jo je le čisto na kratko odrgnil. Marjan je bil rojen 21. avgusta 1926 v delavski družini v Notanjih Goricah pri Brezovici. Njegov oče je bil tesar in zidar, predvojni komunist. Bil je organizator vstaje in slovenske partizanske vojske v svojem kraju. Tako je postal prvi politkomisar Proletarskega bataljona »Tone Tomšič«, formiranega v Zapotoku 1942, katerega koman-

dant je bil slavn partizanski komandant narodni heroj Stane Semič-Daki. Pozneje je postal pomočnik komisar brigade »Tone Tomšič«, od koder ga je Ivan Maček-Matija poklical na zelo zaupno dolžnost izgradnje barak Baze 20 v Rogu. Dočakal je konec vojne v činu kapetana I. klase in pomočnika komisarja bataljona KNOJ-a.

Marjan je bil edini sin, imel pa je tri mlajše sestre. Že v rani mladosti se je odločil za učiteljski poklic. Leta 1941 je pričel obiskovati učiteljske v Ljubljani. Bil je v mešanem oddelku fantov in deklet. Dijaki tega oddelka so izstopali po svoji nacionalni zavdnosti in upornosti proti okupatorju. Enoglasno so zavrnili fašistične pozdravljanje z dviganjem desne roke, kar je od njih zahteval profesor italijanske – Italijan in fašist. Ker po večkratnem ukazu tega pri dijakih ni dosegel, je zadevo javil ravnatelju učiteljskega in na Komisariat ljubljanske pokrajine. Komisar Grazioli je ukazal, da je treba nepokorne dijake izključiti iz učiteljskega. Ta ukaz je profesor italijanske sporočil dijakom, poklical vsakega posebej h katedru, da se odloči, ali bo pozdravljal z dviganjem roke. Ker so vsi to odklonili, je bil ves oddelk izključen.

Tako je Marjan ostal doma. Že v letu 1941 je opravljal kurirske posle v domačem kraju v Notanjih Goricah in na Brezovici in to za rajonskega sekretarja tov. Jožeta Kopitarja.

Junija 1942 je odšel v partizane – v 4. bataljon Notranjskega odreda, ki se je kmalu organiziral v Dolomitski odred.

Oktober 1942. leta pa je bila formirana 2. slovenska narodnoosvobodilna brigada »Ljubo Šerčer«. Za njeno formiranje je mo-

ral Dolomitski odred prispevati svoj 3. bataljon. Ker pa je bilo to še premalo borcev, so iskali prostovoljce še iz ostalih bataljonov. Prijavil se je tudi Marjan Založnik-Marko in med njimi vstopil v Šerčerjevo brigado. Vso zimo 1942/43 in vso 1943. leto se je bojeval v Šerčerjevi brigadi na Dolenjskem.

Na pohodu štirinajste divizije na Štajersko je opravljal dolžno politkomisarja čete, in sicer prej v tretjem, pozneje pa v drugem bataljonu.

Tu smo želeli in ga prosili, naj nam pove, kateri so njegovi najlepši spomini s tega pohoda. Niti malo ni bil v zadregi. Takoj je povedal, da je najlepše in najčudovitejše bilo to, da so jih na Hrvaškem tako lepo sprejeli. Sprejem je bil tako lep in prisrčen, da se to ne da pozabiti, pa naj se leta še tako odklani. Posebej se spominja tega, kar so doživeli v Čazmi. Pa tudi drugod v drugih krajih na njihovi poti po Hrvaški. Kamor so prišli, je bilo vse urejeno: hrana, vodiči, nastanitve itd. Ljudje so kazali resnično ljubezen do borcev Štirinajste, saj so jih hoteli zadržati kar za svoje. To se skratka ne da pozabiti niti opisati, ostane pa za vedno v spominu.

Kaj težkega pa človek na srečo hitro pozabi ali vsaj skuša pozabiti, je razmišljal Marjan Založnik-Marko. Ugotovil je tudi, da se je boril v Štirinajsti na pohodu, ko še ni bilo najtežje, ko je bila divizija še v svoji polni borbeni moči. Zadnjo noč, preden je bil ranjen, je divizija še kot burja pomedrila nemško zaporu na cesti med Stranicami in Frankolovim ter se povzpela na Lindek. Tu pa je že ves dan grmel.

(se bo nadaljevalo)

Ivan Jan

Zapisovanje o decembrski vstaji

(nadaljevanje)

V gorjansko-bohinjskem predelu

Kakor rečeno, je Bokalova skupina skupaj s Tomažem Godcem in Stankom Žagarjem mlajšim takoj po prihodu na gorjansko-bohinjsko območje začela pospešeno pripravljati mobilizacijo in vstajo.

Različni sestanki so na tem območju potekali vsak dan. Poprejšne priprave so dobile svoja krila in proti jutru 16. decembra se je s Koprivnika in Gorjuša, kjer se je v teku noči zbralo čez 300 ljudi, del zbranih ljudi spustil v Nomenj. A v Nomenj, kjer so tudi potekale zadnje priprave na vstajo, se je spustilo le okoli 120 ljudi, kar je bila posledica pomanjkanja orožja. Bili so organizirani v dve četi, nove pa so medtem že pripravljali po vseh bohinjskih vaseh. Jedro upornikov s Stanetom Bokalom na čelu se je zdaj imenovalo Prešernov bataljon.

Ker gre tudi za dokazovanje, da je pred začetkom vstaje šlo tudi že za ustanavljanje novih bataljonov, zaradi česar je bil tudi postavljen že omenjeni Gorenjski štab, naj na kratko omenim, kje in natanko kdaj so ti uporniki dobili ime Prešernov bataljon.

V ponedeljek, 15. decembra zvečer, se je na obronkih Pokljuke, na tako imenovanih Križih malo vzhodno nad Bohinjsko Belo, zbralo okoli 150 prostovoljcev. Bili so iz gorjanskih vasi, iz Zasi- pa, z Rečice pa tudi z Blejske Dobrave. Ne bom opisoval podrobnosti, ki so bile sredi visokega snega za vse (večinoma so nosili le žage, sekire, cepine, ker je orožja primanjkovalo) zelo vznemirljive. Bilo je okoli osmih zvečer, ko se je na neko skalo vzpel komandant Stane Bokal, ves prepašan in dobro oborožen, ter zbranim priporočljivo in navdušujoče pojasnil, za kaj gre in kakšen je načrt. Potem je zaključil takole:

«...Kolikor nas je zdaj tu in kar se nam jih bo kmalu še priključilo, to je odslej Prešernov bataljon... In zdaj poslušajte... V teh dneh se bodo ljudje dvignili tudi po drugih krajih Gorenjske. Mi, Prešernov bataljon, pa bomo osvobodili bohinjsko dolino in vse vasi tod okoli. Zato bomo šli čez Pokljuko, na Gorjušah in na Koprivniku

bomo dobili prirastek, nato pa se bomo spustili v Nomenj. Tam bomo ustavili jutranji vlak, ki vozi delavce na Jesenice. Ti se nam bodo pridružili, nakar bomo zaprli bohinjsko Sotesko in nato krenili dalje. Tudi Bohinjci se pripravljajo po vseh vaseh. Počilo bo torej na več straneh hkrati. Do zaustavitve vlaka v Nomnju imamo le še osem ur časa.

Izostanek delavskega vlaka na Jesenice bo tamkajšnjim tovarišem znak, da se je upor v našem predelu začel uspešno. Tedaj se bodo vzdignili tudi okoli Jesenic...»

Te besede ne govore le o povsem novi enoti, temveč vsebujejo tudi kratak načrt upora v vsem tem predelu.

Med tem in pred tem sta po bohinjskih vaseh Stane Žagar mlajši, ki je zbiral predvsem mlade, ter Tomaž Goddec, ki je bil tudi kot smučar in alpinist znan in priljubljen po vsem Bohinju in je že pred vojno postal ugleden in pravi ljudski tribun, izvedla najpomembnejše priprave za tak začetek vstaje, kot ga je opisal Bokal. Lahko rečemo, da je bil glede organiziranosti in pripravljenosti upor v Bohinju na prav tako visoki ravni kot v opisani Poljanski dolini.

Vendar je bilo tu marsikaj zelo drugače. Predvsem ni bilo že preizkušenega vojaškega jedra, kakršno je bilo v Cankarjevem bataljonu v Poljanski dolini. Tod je bilo le nekaj tistih, ki so bili z Mohorja poslani v te kraje. Zelo otežujoče pa je bilo tudi dejstvo, da je bilo tod malo orožja, medtem ko so v Poljanski dolini do vrhunca mobilizacije poleg pušk zbrali tudi okoli 27 strojin. Dalje: tu ni bilo le ceste, temveč tudi železnica, ki je v Poljanski dolini ni bilo. A glede orožja je Bokal na primer borcem novega Prešernovega bataljona rekel:

«Orožja nam sicer manjka, a dobili ga bomo pri Nemcih!»

Zveza z okrožnim vodstvom na Jesenicah oziroma Javorniku, v katerem so bili tedaj: sekretar Viktor Kejžar in Karel Preželj kot ilegalca in legalci Nace Sterlekar, Marjan Kavalar in Franc Mencinger: Mencinger, ki je bil tudi Bohinjec in še sošolec Tomaža Godca, je bil posebej zadolžen za Bohinj, Marjan Kavalar pa z Ivanom Krivcem s Hrušice za zgor-

njo savsko dolino. Kurirka za pokrajinsko vodstvo pa je bila Cirila Kozjek-Curk.

Tudi tu ne morem opisovati nadaljnega razpleta vstaje v Bohinju, brez naslednjih podatkov pa vendarle ne gre.

Prešernov bataljon, ki sta ga 16. decembra okoli četrte ure zjutraj v Nomnju pričakala Tomaž Goddec, Stane Žagar ml., ter Nomenjci, ki so že delovali, je med razporejanjem po in okoli vasi z bistrške strani nekaj hudo presenetilo. Kmalu se je pokazalo, da sta bili to dve okupatorjevi vozili. Takoj nato je začelo pokati. V tej zmedbi so se uporniki začeli umikati v strmine nad Nomenj. Kmalu za tem je iz Bistrice pripeljal še delavski vlak – in tudi odpeljal naprej proti Jesenicam. Ves načrt je bil tako razbit.

In kako se je to moglo zgoditi?

Že vrsto dni je Goddec z Žagarjem po vsem Bohinju prirejal številne sestanke. To seveda ni ostalo skrito tudi tistim domačinom, ki so se vdinjali okupatorju. Njihovo poročilo o tem pravi:

«...Od zaupnikov (prvi je bil Franc Sodja iz Češnjice št. 5, ki je 15. 12. popoldne prišel na orožniško postajo v Srednjo vas in orožnikom povedal, da se bo to noč začel upor in da so po vaseh videli partizanskega voditelja Tomaža Godca itd. op. I. J.) smo izvedeli, da so komunisti imeli zborovanja. Zato je 15. 12. 1941 proti 22. uri prišel v Bohinjsko Bistrico vojaški oddelek (ne vasiški, temveč četa 93. rezervnega policijskega bataljona z Bleda, ki se je peljala tudi v Staro Fužino). Ko so se ob štirih zjutraj vračali, so ga v Nomnju zadržale postavljene barikade in obstreljevali komuniste...»

To pomeni, da sta bili presenečeni obe strani. Že tod je prišlo do izraza šibkost uporniške enote na eni in moč ter usposobljenost na drugi strani. A ta druga, policijska stran je v Nomnju takoj in surovo pokazala svoje nasilje. Požigala je hiše, ubila in vrgla v ogenj dva fanta ter aretirala domačine.

Tako je bilo že v samem začetku zadušeno prvo uporniško žarišče. Sledilo pa je nadaljnje nasilje nad tistimi udeleženci, ki so se vrnili domov. Prešernov bataljon se je skrčil na četico, ki je štela 24 borcev.

(se bo nadaljevalo)

Silvo Grgič-Šimen

Ranjeni poveljnik bataljona

(nadaljevanje spominov na napad Cankarjeve na Zafaro)

Vsem se je dozdevalo, da bi bataljon to dolgo noč s 24. na 25. julij 1943 lahko dosegel že kaj več. K temu, da bataljon ne dosega večjega uspeha poleg topov prispevajo tudi naši minerci. Res je sicer, da njihov minerski material ni najboljši in da nimajo vseh najbolj ustreznih minerskih pripomočkov. Tudi za njihovo varnost pri miniranju bunkerjev je premalo poskrbljeno.

Ali je res, kar smo sedaj izvedeli? Slišimo, da je precej težko ranjen poveljnik našega bataljona Dušan Švara-Dule, ki naš 1. bataljon Cankarjeve vodi uspešno že od ustanovitve brigade pred 10 meseci. Ko minerci nikakor niso uspeli približati se bunkerju tako, da bi ga lahko zaminirali, je Dule izbral majhno udarno skupino, med katerimi je bil tudi vodnik naše čete Franc Benedičič-Beno. Dule je sam vodil to skupino, ki naj bi opravila tisto, kar ni uspelo minerem. Skoraj bi bili uspeli, če ne bi slučajen strel zadel plažečega Duleta v hrbet in ga ranil tako, da se sam prav gotovo ne bi uspel izvleči. Pomagala mu je njegova skupina in tudi Beno je bil med njimi.

Vemo, da je sedaj Dule na varnem in da so ga prenesli na Gornjo Zafaro.

Ko se je vest o Duletovi rani raznesla po bataljonu, to seveda ni prispevalo k izboljšanju bojnega razpoloženja. Vsi, še zlasti tisti, ki smo z njim od ustanovitve oziroma še od ustanovitve Gubčeve, smo Duleta spoštovali in ga imeli radi. Spominjamo se, da je bil le redko slabe volje, tudi na njegovo nalezljivo hladnokrvnost ne moremo pozabiti.

Če štejemo še tiste tri tedne, ko smo bili z našim bataljonom v sestavi Gubčeve, je Dule vodil bataljon skoraj 11 mesecev od 4. septembra 1942, ko je kot njegov poveljnik stal pred bataljonskim postrojem na ustanovnem zboru Gubčeve na Trebelnem. Tako je bilo tudi 28. septembra 1942, ko je kot poveljnik našega bataljona stal pred nami na ustanovnem zboru Cankarjeve v Lapih na Kočevskem. Od tedaj je torej na čelu našega bataljona bila povsod vidna Duletova krepka postava pravega vojaka. Navadili smo se na njegovo neprisljano in na videz naveličano poveljevanje, ki pa je bilo vedno tako, da ni nikogar po nepotrebnem nadiral. Nasprotno, s svojim napol posmehljivim nastopom je na nas, borce, v najbolj kočljivih situacijah, deloval pomirjevalno. Vedno smo ga cenili kot



Na sliki: V sredini pred tovarnjakom Dušan Švara-Dule, v oktobru 1943 (kot v. d. komandanta Triglavске divizije). Na Zafari, kjer je bil ranjen, je bil komandant 1. bataljona Cankarjeve brigade.

dobrega tovariša, zanesljivega, pogumnega, a tudi previdnega poveljnika, ki mu ni bilo vseeno, kaj se dogaja z bataljonom in z vsakim posameznim borcem. Že dose- daj je bil njegov bataljon, ne po njegovi krivdi, nekajkrat zdesetkan. To se je zgodilo prve dni januarja pri napadu bataljona na belogardiščno postojanko Primskovo, nato sredi februarja ob napadu na Pletenje pa v spomladanskih bojih v Suhi krajini. Sedaj se s prvim bataljonom dogaja isto, saj je dosedaj že v prvi noči imel precej igub, napada pa še nikakor ni konec. Ali bo Zafara zahtevala od nas še hujski krvni davek?

Izvedeli smo, da Dule ni smrtno ranjen. Hoditi ni mogel in nemudoma ga je treba odpeljati na zdravljenje v eno od roških bolnišnic. Njegov poskus, da bi z udarno skupino prodrl v zafarsko trdnjavo, na žalost ni uspel in jo je z rano v hrbet še kolikor toliko srečno odnesel. Prepričani smo bili, da je poskušal storiti vse, da bi bataljon eno najtežjih, če ne najtežjo, borbno nalogo vendarle izpeljal z manj žrtvami kot v prvi noči napada.

Tako je odhajal od nas naš »kombat«, ki je vodil bataljon dalj časa kot katerikoli bataljonski poveljnik v brigadi. Zato je lahko tudi bolje poznal svoje borce, komandirje ter politične delavce bataljona.

Ko smo nosili ranjenega bataljonskega poveljnika na nosilih iz Zgornje Zafare, kamor je bil prenešen izpod zafarskega obzidja, smo se spraševali, ali se bomo še videli.

Bataljonsko poveljstvo je takoj prevzel Andrej Cetinski-Lev, ki je bil dosedaj Duletov namestnik.

Vendar vidimo, da to noč bataljon ne bo mogel opraviti postavljene naloge, vdreti v zafarsko trdnjavo in jo zavzeti, skupaj z ostalimi bataljoni. Odpor italijansko-belogardiščne posadke je bil nepopisno oster.

Zaradi tega smo se umikali za hiše in gospodarska poslopja pri Zafari in tako pričakovali jutro drugega dne napada.

Vse ure do jutra poslušamo tudi odmeve ostrih bojov pod našimi položaji v Žužemberku. Gubci so v trgu tudi podnevi, saj streljanje ne preneha.

Že cel dan Italijani kot obsedeni streljajo po trgu in Zafari in z minometi iščejo naše bojne položaje. Pred njihovimi minami nisi varen prav nikjer, tudi za tistimi poslopji ne, ki so približno 100 metrov oddaljena od zafarskih zidov oziroma od ognjenih položajev italijanskih minometov za zafarsko cerkvijo.

Pravzaprav se nam zdi vsem kar čudno, da od teh prekletih min ni ranjenih in mrtvih še več borcev bataljonov Cankarjeve, saj jih italijanski minometalci »darežljivo« delijo po bojnih položajih vseh treh bataljonov Cankarjeve. Takoj potem, ko jim iz opazovalnic na obeh zvonikih zafarske cerkve, iz zgornjega nadstropja župnišča in od drugod sporočajo, da so opazili kakršnokoli premikanje okoli bližnjih poslopjij Spodnje Zafare ali pa okoli bolj oddaljenih na Zgornji Zafari, že začnejo na te možne cilje pošiljati mino za mino. S svojimi težkimi minometi in mitraljezi pokrivajo Lahi ves prostor okoli svoje trdnjave. Zdi se nam, da imajo neizčrpne zaloge min in streliva...

(se bo nadaljevalo)

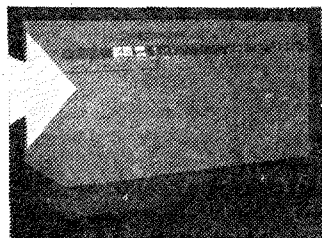
LTH

loške tovarne
hladilnikov
škofja loka

SOZD LTH Loške
tovarne hladilnikov, o. sol. o.

DO LTH Kidričeva 66,
64220 Škofja Loka, n. sol. o.

telefon: (064) 60-091
telex: 34519 yu LTH
telegram: elteha Škofja Loka



TOPLOTNA ČRPALKA
VTC 12

Alternativni način gretja
z energijo iz okolice

ISK

TOVARNA
IGEL
KOBARID

Goriška cesta 5/a, 65222 Kobarid,
Jugoslavija
Žiro račun: 52030-601-13885 pri SDK Tolmin

TELEGRAM: TIK KOBARID • TEL: h. c. (065) 85-020,
85-014, Breginj 89-801 • ŽEL. POSTAJA: MOST NA SOČI
• TELEX: 34339 YU TIK

Popravek

Anton Debeljak-Tone, avtor spominskega zapisa Prvič med partizani – objavili smo ga v prejšnji številki – nas je opozoril na napakni vrstni red pri poimenovanju borcev na skupinski fotografiji. Drugi od leve je Viktor Šenica, načelnik intendature 7. korpusa, medtem ko je Anton Debeljak ob njem kot tretji z leve (ali drugi z desne). Uredništvo

Še nekaj o knjigi kurirjev

V celoti se strinjam s pripombami in kritičnimi ugotovitvami F. Strleta, ki zadevajo knjigo Partizanski kurirji. Nauk iz teh kritičnih pripomb pravi, da v sedanjem času ne kaže izdajati knjig s tematiko NOB na način, kakršnega je ubral odbor 4. kurirske brigade VDV-NO. Ni dvoma, da je bil vložen ogromen napor v rekonstrukcijo organizacije kurirskih postaj, relejnih linij in sektorjev v okviru Komande relejnih postaj Slovenije oziroma 4. brigade VDV-NO, njihovih nalog in bojnih akcij. Pripravljeno gradivo, ki ga je črpal pisec Rado Zakonjšek, je temeljilo na pričevanjih in redkih dokumentih, kakor je razvidno iz knjige. Pri tem pa tako odbor kot predvsem pisec, čeprav je knjiga izšla v samozaložbi, nista bila brez obveznosti do slovenskega zgodovinskega NOB, ki je postavilo določene stalnice, spoznanja in dognanja, ki temeljijo na uporabi več vrst virov iz časa NOB. Odbor 4. kurirske brigade je imel pri recenziji rokopisa vso možnost sodelovanja z zgodovinsko komisijo pri divizijskem odboru VDV-NO, pisec pa s pripravljenim gradivom in dokumentacijo ter s sodelavci, ki dobro poznajo tematiko VDV in Narodne obrambe. Ta možnost žal ni bila uporabljena, še manj pa pomoč, ki bi jo lahko dali strokovnjaki s področja zgodovinskega NOB. Navsezadnje imamo zdaj tudi že društvo piscev za zgodovinske NOB.

V knjigi Partizanski kurirji je zato, poleg napak, ki jih je ugotovil že F. Strle, veliko površnosti in nedoslednosti, kot da ne gre za kurirsko brigado, ki je bila v sestavi Vojske državne varnosti v letu 1944 in Narodne obrambe v letu 1945. Naj zato iz vrste ohlapnih, netočnih in samovoljnih navedb navedem le nekatere. Borci kurirskih postaj se na mnogih mestih srečujejo in »sodelujejo z enotami VDV«. Skorajda v nobenem primeru te »enote VDV« niso identificirane s točno formacijsko oznako, kar je povsem nepotrebno. V Sloveniji so delovale tri operativne brigade VDV s 14 bataljoni in 44 četami v posameznih okrožjih. Za vsako četo je natančno ugotovljeno, na katerem območju je delovala, za katero okrožje je bil posamezni bataljon zadolžen, kateri okrožni izpostavi Odseka za notranje zadeve je bil do avgusta 1944 dodeljen in katerega okrožnemu pooblaščenca OZN-e od septembra 1944 in do konca vojne. Iz gradiva o VDV bi bilo mogoče bolj natančno ugotoviti, pri katerih akcijah enot VDV« so kurirji sodelovali. Tako se to »sodelovanje z enotami VDV« spreminja v pavšalno ugotovitev brez stvarnih podatkov. V poznavanje in razumevanje nalog in sestave VDV pa se povrh vrivajo netočnosti. Tako na primer (str. 209) dobijo kurirji postaje P S na Slavniku »nalog iz centra VDV«. Iz gradiva VDV je razvidno, da je na na tem območju deloval 5. primorski bataljon I. brigade VDV, neposredno na območju kurirske postaje pa 1. istrska četa tega bataljona. V VDV so znana poveljstva (štabi) brigad in bataljonov ter (komande) čet, nikoli pa ni bilo nikakršnih »centrov VDV«.

Skozi vso knjigo se pri sodelovanju z enotami VDV ponavljajo netočnosti. Kurirji se še maja 1945 vključujejo zdaj v KNOJ in največkrat v brigade VDV, čeprav je bila VDV 3. decembra 1944 vključena v KNOJ in preimenovana v Narodno obrambo. Tako je bila preimenovana tudi 4. kurirska brigada in kurirji so bili odtlej pripadniki Narodne obrambe. Poveljstvo VDV je delovalo do 3. decembra 1944, ko se je preimenovalo v štab 1. slovenske divizije Narodne obrambe. V knjigi Partizanski kurirji pa lahko (na str. 351) še kar naprej beremo, da je dobila komanda relejnega sektorja celo »ukaz glavnega štaba VDV«. Od kje se je vzel ta »glavni štab«, si lahko bralec razlaga, kakor ve in zna, posebno še, ker se to nanaša že na maj 1945. Nič drugače ni z Varnostno obveščevalno službo, ki je bila de iure ukinjena na zasedanju SNOS 19. februarja 1944. Tudi tukaj lahko v knjigi (st. 309) Partizanski kurirji beremo, da so kurirji sodelovali (na Krasu) z »izpostavlo VOS«, čeprav je dognano, da v VOS ni bilo nikakršnih izpostav, ampak so delovale pokrajinske in okrožne komisije VOS. Izpostave (oblastne in okrožne) je imel le Odsek za notranje zadeve od 1. marca do 15. avgusta 1944. Se bolj netočno je, če (na str. 388) preberemo, da so kurirji postaje S 11, ki je bila ustanovljena junija 1944 na Pohorju, »sodelovali tudi v VOS in pomagali pri kakšnih akcijah«. To napako delajo pogosto tudi drugi pisci, ki navajajo enote VOS, ko jih že ni bilo več. Na Dolenjskem in delu vzhodne Primorske (gužnoprimorsko okrožje) so bile vse enote VOS po 3. aprilu 1944 vključene v pet bataljonov I. brigade VDV., po 5. maju 1944 ni bilo več nobenih enot VOS na Primorskem in Gorenjskem, ker so bile vključene v pet bataljonov II. brigade VDV, Na Koroškem pa 24. maja

1944 v Koroški bataljon VDV ter na Štajerskem 24. junija 1944, ko so bile vključene v Štajerski bataljon VDV. Enot VOS torej po juniju 1944 nikjer v Sloveniji ni bilo več.

Knjiga Partizanski kurirji je nastajala pretežno na pričevanjih. To pa ni opravičilo, da odbor in pisec ne bi upoštevala zgodovinskih del in ohranjenih dokumentov pri navajanju nekaterih dejstev. Opozoril bom le na četnike (o domobrancih je pisal že F. Strle). Na str. 139 na primer beremo, da so prišli 21. marca 1945 s Primorske na Notranjsko 4 polki četnikov, kar je otežilo kurirske zveze. V vrsti dokumentov (Zbornik) in v knjigi NOV na Slovenskem 1941–1945 je več kot pregledno obravnavana akcija »Tatalovičeve bojne skupine« pri njenih poskusih, da vdre z boka za hrbet 4. armadi. To skupino pa so sestavljali trije polki Srbskega prostovoljnega korpusa, dve četniški brigadi in bataljon Buchberger iz sestave 188. rez. gorske divizije. Vse to je razvidno iz dokumentov in zgodovinskega. Četniki niso delovali v formacijah polkov, ampak na Primorskem v sestavi Dinarske divizije, ki je štela tri korpuse. Korpus pa so sestavljale četniške brigade. Polke SPK pa so sestavljali ljutičevci in nedičevci.

Podobnih nedoslednosti in površnosti je še več. Kurirske postaje marsikje delujejo mimo širšega dogajanja v svojem prostoru, brez navedb podatkov iz drugih virov enot in organizacij NOB, pa še lastne navedbe so take, da imamo pri njih »centre« in »glavni štab VDV«, kar je najmanj opravičljivo. Saj je bila vendar 4. kurirska brigada sestavni del formacije VDV. Po vsem tem, kar je ugotovil že F. Strle, bi vendarle veljalo tudi za samozaložništvo, da ne sme mimo meril, ki veljajo pri strokovni obravnavi knjig Knjižnice NOV in POS, vsaj ne mimo strokovnjakov, mentorjev in recenzentov. Že tako nastajajo napake, ampak v primeru knjige Partizanski kurirji so mnoge povsem odveč.

DRAGO VRESNIK

Bolje kadarkoli kot nikoli

V članku Bolje prepozno kot nikoli, objavljenem v TV-15 11. decembra 1986, se Franci Strle strinja s mojimi ugotovitvami v članku Netočnosti v knjigi Tomšičeva brigada 1942–1943, objavljenem v TV-15 4. decembra 1986. Zato je vse drugo napisano (kjer je iskal dlako v jajcu, o obremenitvi knjige Gubčeva brigada in sklicevanje na zakon o avtorskih pravicah ter na zakon o obveščanju) nepomembno za nadaljnje razpravljanje o zadevah, ki jih obravnavam v članku »Netočnosti«. Nikakor nisem hotel izzvati prepira in v mojem članku zato tudi ni nobenega povoda za prepir, ki ga hoče Strle. Lahko bi obširno odgovoril na vse očitke o slabo izbranem naslovu, o nasprotujoči vsebini med mojimi članki, o netočnosti itd. toda nima smisla, ker mislim, da so bralci dobro razumeli, da gre za poglavje Finale v Jelenovem žlebu. Mnogi so mi rekli: »Pusti vso stvar pri miru, ker je Strle zamerljiv, se rad prepira in celo hodi po sodišču...«

No, kljub temu moram o nekaterih stvareh spregovoriti. Če se avtor knjige Gubčeva brigada in knjige Cankarjeva brigada Lado Ambrožič-Novljan, ki je veliko večja zgodovinska in vojaška avtoriteta kot Strle ne oglašja, ne išče pravice, ne zahteva dovoljenja itd., potem tudi Strletu ni bilo potrebno skrbeti za obremenitev navedenih knjig in mi to očitati. Dopuščam pa, da se jezi name, ker sem preko njegovega poglavja Finale v Jelenovem žlebu opozoril na netočnosti v knjigi Gubčeva brigada glede Janeza Hribarja. Dosedaj o tem, da Janez Hribar ni bil komandir čete v Jelenovem žlebu, ni pisal še nihče in s to novo resnico res neopravičeno očitam Strletu netočnosti v navedenem poglavju, ker temu on ni kriv.

Ne bremenim pa Strletove knjige glede števila padlih v Jelenovem žlebu, ker je bilo to že objavljeno 24. marca 1983 v TV-15, kot je tudi sam ugotovil, v mojem članku Veličastna zmaga v Jelenovem žlebu. Glede števila ranjenih borcev Gubčeve brigade med 22. in 26. marcem 1943 pa je Strle sam obremenil knjigo Gubčeva brigada, ker je v svojem poglavju napisal, da so bili ranjeni vsega skupaj trije borci. Ambrožič v navedeni knjigi sploh ne navaja števila ranjenih za ta čas. Na strani 191 pa je napisano: »Mnogim ranjencem, ki so jih bili prinesli do Jelenovega žleba, so se pridružili še novi. Koliko jih je bilo, je težko ugotoviti. Stane Škrli je v 2. bataljonu Gubčeve brigade našel tri. Vse tri sem imenoval v obeh svojih člankih. Dosedaj še ni bilo objavljeno, da se je neposredno udeležila boja v Jelenovem žlebu tudi 3. četa 1. bataljona Gubčeve brigade in da so iz te čete bili tudi

nekateri ranjenci od ostalih imenovanih v mojem članku »Netočnosti«. Če je avtor knjige Gubčeva brigada pustil odprto vprašanje, koliko je sploh bilo ranjenih v navedenem času, potem se mi ne more očitati, da bremenim knjigo Gubčeva brigada, če sem ugotovil, (sicer pozno, a ne prepozno) večje število in celo poimensko objavil ranjene borce, da bi lahko kdo to tudi spodbijal ali pa še koga dodal. Nisem zahteval, da mora Strle imenovati te borce v svoji knjigi. Strle ni priznal svoje napake v poglavju »Finale« (da so bili ranjeni samo trije borci v Gubčevi brigadi v času 22. do 26. marca 1943) in se je v članku izognil temu vprašanju. Ko bi dobro prebral poglavje Legendarni boj v Jelenovem žlebu v knjigi Gubčeva brigada, ne bi napisal tega, še zlasti pa ne, če bi prebral stran 191. Kdo torej ni natančen, je vprašanje. Kot se vidi, je to Strle, ki celo piše neresnico glede števila ranjenih in zato zelo težko bremeni knjigo Gubčeva brigada in zgodovinska dejstva. Jaz bremenim Strletovo knjigo zaradi te neresnične številke.

Dejansko je bilo torej v času od 22. do 26. marca 1943 ranjenih 17 borcev v Gubčevi brigadi, padli pa so 3. V članku »Netočnosti« je bilo nepravilno objavljeno, da je bilo 17 ranjenih v Jelenovem žlebu. V članku »Finale« pa je Strle tudi naredil napako, ker je navedel, da je bilo pri Rakinici 9 borcev Gubčeve brigade ranjenih, 1 pa je padel, ker je pravilno to, da je bilo 6 ranjenih, 1 pa je padel. Skušal sem torej ugotoviti, koliko je resnično bilo ranjenih v navedenem času in dosedaj sem ugotovil navedeno število, verjetno pa je bil ranjen še kdo. Zato je neupravičen očitek, da sem se »prepozno zbudil«, ker prepozno ni nikdar.

Tudi ni res, da me je Miroslav Ulčar, odgovorni urednik Naše obrambe, v Strletovem imenu prosil, da naj Strletu odstopim fotokopijo mojega članka z dne 20. maja 1986 o isti zadevi na objavljeni Strletov članek Finale v Jelenovem žlebu v tem glasilu. Ulčar mi je rekel, da mojega članka ne bodo objavili, ker je polemičen in da ga bo dal Strletu. Kljub temu sem zahteval, da se ga objavi, nisem pa rekel, da ga ne sme dati Strletu. Sicer pa, zakaj naj bi mu jaz dal fotokopijo, če pa je Ulčar rekel, da bo dal Strletu original. Moj članek res ni bil objavljen in prepričan sem bil, da ga je Ulčar res dal Strletu, kar Strle tudi posredno priznava v svojem članku (da ga je videl). Ulčarja nisem vprašal, zakaj moj članek ni bil objavljen in tudi nisem ponovno zahteval, da ga objavi. S tem sem Strletu hote dal možnost, da pravočasno popravi poglavje »Finale v Jelenovem žlebu«, česar pa ni storil.

Da pa je padlo 5 borcev v Jelenovem žlebu, je Strle že vedel, ko je še pisal knjigo. To so mu povedali na občinskem odboru ZZB NOV Ribnica in tudi, kdo so ti borci, ki imajo tudi spominske plošče v Jelenovem žlebu. Strle je torej zamolčal resnico, dosedaj je spal in se ni zbudil, dokler ga nisem dregnil. Prepričan sem tudi, da je bral moj članek »Veličastna«. Če pa ga ni, naj pa mu bo to opozorilo, da je treba pregledati vse mogoče vire, tudi TV-15.

Strle je hotel v svojem članku prikazati, da sem grešni kozel jaz, on pa čisto nedolžna ovca. Namesto, da mi bi bil hvaležen za mojo dobronamernost in ugotovitev novih dejstev, je iskal napake v mojem članku in v mojem delu. Ker sem šele »nedavno« prišel do novih podatkov, jih pač nisem mogel prej objaviti. Prav zato so tudi nastala nasprotja v mojih člankih, ne pa napake. Bolje kadarkoli kot nikoli – glede zadev, ki jih obravnavam. Dokler niso znana nova dejstva, pač moramo verjeti tistim podatkom, ki so do tedaj znani in zato nimam več kaj priznati kot sem. Koliko je bilo ranjenih, je bilo res težavno ugotoviti kot pravi Ambrožič in tudi dolgočasno.

MIRKO KLANČAR-SANDI

Z manj tabuji

Nedavno je TV-15 objavil fotomontažo o pohodu Koroških Slovencev na Dunaj in nastopu Laibacha v Ljubljani s spremnim besedilom, kakršnega je urednik slišal od Koroških partizanov. Uredniku čestitamo, ker je hrabro objavil to zgovorno podobo s še bolj zgovornim vprašanjem. To je želo med borci opaženo vneto odobravanje.

Urednik je s tem pokazal stiske in nemoč Koroških partizanov in najbrž ne samo njih ob sedanjih razmerah slovenske kulturne politike v času, ko so partizani nedobrodošli ali pa preveč starorežimski za druga uredništva časopisov.

Te in podobne zadeve smo obravnavali na seji naše komisije za kulturo ter prišli spontano do naslednje ugotovitve:

Prav je, da skušamo naš list TV-15 čim bolj širiti v javnost. Prav se nam zdi tudi, da je v njem čimveč prispevkov o naši partizanski zgodovini in sedanjih društveni aktivnosti. Menimo pa, da bi TV-15 samo še pridobil v naših vrstah in v javnosti, če bi napravil še kakšen korak v smeri, s katero

je začel ob objavi navedene fotomontaže. Prepričani smo, da bi borci v svojem časopisu odkriteje in z manj tabuji spregovorili o problemih današnjega življenja, današnje družbe. V sebi imajo še moči in tudi znanja jim ravno ne manjka, tako da lahko posredujejo svoja mnenja, predloge in stališča ne samo o zadevah, ki se direktno nanašajo na borce, ampak tudi o vseh zadevah, ki vplivajo politično in gospodarsko na našo smer razvoja oz. od začetne znatno odstopajo. Vendar naj pri tem ne bi posnemali trendov in pristopov drugih časopisov, temveč s samosvojo zagnanostjo, odgovornostjo pred tovariši in z jasno besedo politične zrelosti pomagali ali vsaj skušali pomagati tej naši družbi pri reševanju vse preštevilnih zagat. Pri tem naj bi mi skušali najti pristen in ne demagoški stik z mlajšimi generacijami in čimveč tega tudi prikazali v TV 15.

Opravičujemo se, če smo povedali kaj takega, kar je že načrtano v vaših smernicah; bo pa bolj držalo. Mogoče nas stalni stiki z zamejstvom in njihovimi pogoji delovanja silijo biti bolj pozorni tudi za stanje pri nas in bolj občutljivi za vse, kar utegne bremeniti odnos med matičnim narodom in našo manjšino preko meje ali pa ji povzročati težave.

OSREDNJI ODBOR
SKUPNOSTI
KOROŠKIH PARTIZANOV

Med grškimi rodoljubi

V januarju letos je TV-15 presenetil bralce z nadaljevanji z naslovom Med grškimi rodoljubi avtorja Alojza Zidarja. Tudi nepozornemu bralcu ni bilo mogoče spregledati zanimivega branja na straneh borčevskega glasila.

Pisec je namreč s posebnim posluhom ujel občutje in dejanja udeležencev odporiškega gibanja. Povzel je najburnejše in najusodnejše obdobje sodobne grške tragedije, kot da je avtor sam izžareval in izgovarjal v različnosti številnih doživetij med grškimi uporniki, med katerimi izstopajo pripadniki skupine Antartes. Upošteval je značilnosti podjarmljene dežele, njeno vojaško in politično razsežnost v grozljivi senčni sliki italijanskega okupatorja. Pogloobil se je v obup, revščino, lakoto in taborišča. Opisal je žalostno bedo zajetih italijanskih vojakov, ki jih je Mussolini potegnil za nos in prepustil srhljivemu maščevanju. Neposredno pa se je lotil tudi izredno aktualne tematike, ki Egejske Makedonce zadeva v živo. Zanimivo je tudi to, da je avtor (primorski Slovenec) prvi v poljudni obliki obudil tradicionalno zvezo med Grčijo in Jugoslavijo.

To je enkratno ravnanje, ki izvira iz ljudske zavesti. Sicer pa je avtor psihološko prepričljiv. Zmogel je osvoboditi duha teže preteklosti. Očitno je nova spoznanja in drugačno podobo naših južnih sosedov pa tudi misel o usodni povezanosti svobodoljubnih ljudi na Balkanu, ki iščejo svojo narodno identiteto.

Avtorjeva čustvena izpoved je malone živ zgodovinski dokument, ki je danes ostal »skrit«, namenjen pa je, kot nalašč, vsem tistim bralcem, ki so želni kaj več kot samo »zgodovine«. Kajti avtorjevo iskanje identitete grškega odporiškega gibanja je tudi identiteta posameznika v določeni etnji. Grško odporiško gibanje pa se je, kot vemo, tragično končalo.

Nadaljevanj v TV-15 ni več. Škoda. Upajmo, da bo knjiga, ki ste jo uvodoma nakazali na obzorju, osvetlila še kaj več.

MITJA HRIBOŠEK

Poti partizanske

Kaj res ni več poti nekdanjih, ki skrivoma so nas vodile? Da nas sovražnik ne odkrije poti nam hostnikom le znanih!

Preraslo te poti grmovje je in bičje, k ljudem ste nas vodile v daljnje kraje, hiške stare – v katerih dobri so ljudje nam dali hrane! Spočili trudne smo oči, noge, nabrali si moči in zopet šli!

Koliko mladih nog je te poti teptalo, molče prehojene – so vezo tiho nam dajale, tako bilo je pač tedaj!

Sedaj pa mnogi ne bi radi več verjeli – resnici tej!

O teh poteh in o ljudeh – neštete misli so hvaležno zbrane!

Vlasta Sajovic

Kulturno bogat »Prešernov teden«

V čast slovenskega kulturnega praznika – 8. februarja – so se vrstile številne prireditve v Pomurju že od samega začetka meseca februarja in vse do sredine tega meseca.

V murskosoboški občini, nekakšni metropoli Pomurja, so pričeli z organizacijo javne tribune »KULTURA VČERAJ, DANES, JUTRI« v četrtek, 5. februarja, ki je bila organizirana precej »na hitro« in ji zatorej ob majhni številčni udeležbi skoraj izvenela v prazno. Že naslednji dan je bil osrednji dogodek zvečer v soboški kinodvorani z nastopom Šentjakobskega gledališča iz Ljubljane s Cankarjevim »Kraljem na Betajnovi«. Pred gledališkim nastopom pa je spregovorila o slovenskem kulturnem prazniku podpredsednica Kulturne skupnosti M. Sobota, Katarina Čahuk, ki je nato podelila priznanja in nagrade Kulturne skupnosti M. Sobota za leto 1987. Prejeli so jih: Franček Štefanec iz M. Sobote za dolgoletno vsestransko delovanje na več področjih ljubiteljske kulture; Majda Babič iz M. Sobote za dolgoletno ustvarjalno in mentorsko delo na likovnem področju; Franc Obal iz M. Sobote za obsežno strokovno, organi-

zacijsko in raziskovalno delo na področju likovne umetnosti; Glasbena šola v M. Soboti za 40-letno vzgojno delo na področju glasbene dejavnosti in za razvoj glasbene ustvarjalnosti ter poudarjalnosti v občini; Pokrajinska in študijska knjižnica v M. Soboti za 40 let uspešnega dela in opravljanje kulturnega poslanstva. V murskosoboški galeriji je bila ta dan odprta tudi likovna razstava Koloristi 86, ki jo v izmenjavi s soboško galerijo ponuja Gorenjski muzej iz Kranja. S svojimi likovnimi deli so predstavljeni: Boni Čeh, Alenka Kham-Pičman, Henrik Marchel, Franc Novinc, Vinko Tušek in Cveto Zaletel. Prdsednik občine M. Sobota, Anrej Gerenčar, pa je tega dne sprejel tudi zaposlene PIŠK M. Sobota in Glasbene šole M. Sobota ob njihovem 40-letnem delovnem jubileju.

V čast slovenskega kulturnega praznika so v lendavski občini odprli likovno razstavo Panonska motivika v delih Ludvika Vrečiča, Karla Jakoba, Lajčija Pandurja in Franca Kuharja. Organiziran je bil obisk satiričnega kabareta iz Maribora, osrednja proslava pa je bila v Črenšovcih, kjer je tamkajšnje kulturno društvo Jože Plej

praznovalo svojo 10. obletnico. Igralska skupina Kulturnoumetniškega društva Ferdo Godina iz Bistrice pa se je predstavila s premiero »Miklova Zale«. Na domačem odru so navdušili domačine v prenapolnjeni dvorani. Igro so pripravljali dva meseca pod vodstvom Slave Donko, igra pa trideset domačinov, starejših in mlajših.

V ljutomerski občini so se na osrednji prireditvi zbrali v tamkajšnjem Domu kulture v Ljutomeru, kjer sta spregovorila Ema Tibaut, predsednica ZKO občine Ljutomer in Miro Steržaj, podpredsednik skupščine občine Ljutomer. Podelili so štiri plakete ZKO, ki so jih prejeli: Ludvik Šaupel iz Čezarnjevcev za delo v KUD; Nenka Budna iz Šafarskega za vodenje folklorne skupine; Moški pevski zbor Cven ob svoji 25-letnici in žena narodnega heroja Ivana Kaučiča, po katerem se imenuje KUD v Ljutomeru. Priznanje ZKO Ljutomer pa sta prejela Marica Horvat iz Veržeta in Ivo Žnidarič iz Ljutomer. V čast slovenskega kulturnega praznika pa so v ljutomerski občini odprli tudi likovno razstavo v galeriji Ante Trstenjak in sicer dela

slikarja-amaterja Toneta Cimermana iz kraja Grabe pri Ljutomeru.

Vsakoletne Kerenčičeve nagrade so priznanja kulturnim delavcem v gornjeradgonski občini, ki so jih na slavnostni prireditvi (obogatil jo je New swing kvartet s črnskimi duhovnimi pesmi) podelili: Lojzetu Logarju iz Radencev (letošnji nagrajenec Prešernovega sklada), Karlu Korošcu iz DO Gorenje Elrad in Festivalu sodobne komorne glasbe v Radencih. Ob tem so zaslužnim prosvetnim delavcem podelili tudi vsakoletne Šilihove nagrade, ki so jih tokrat prejeli: Marija Čepin (OŠ Apače), Hinko Plevnik (OŠ Gornja Radgona), a Šilihova priznanja: Ida Mir, Dragica Černe in Katica Cvetkovič.

Po 8. februarju ni bilo nič manj aktivno na kulturnem področju, kajti v Pokrajinskem muzeju v Murski Soboti so v sredo, 11. februarja, odprli razstavo »Jugoslavija 1944–1945«, ki jo posreduje Arhiv Jugoslavije iz Beograda ter Pokrajinski arhiv v Mariboru. Razstava bo odprta do konca meseca februarja. 13. februarja pa je bila v murskosoboški galeriji odprta razstava likovnih del akademskega slikarja Ignaca Medena iz Murske Sobotice, ki bo svoja dela razstavljala do 3. marca.

Filip Matko

Brošura o Notranjskem odredu

Kakor smo potihem napovedali ob šestdesetletnici bratov Tollazzijev, se je odbor skupnosti borcev Notranjskega odreda lotil pomembnega podviga: začel je zbirati denar za natis daljše uvodne študije o svoji enoti, kar naj bi vzdubilo množično gibanje za zbiranje pisnega in spominskega gradiva za natančni zgodovinski opis Notranjskega odreda. Prizadevanja so šla v klas in tako so lahko že 12. decembra lani sklenili pogodbo s tiskarno Ljudske pravice v Ljubljani za tiskanje in vezavo. Pred

pa navodila avtorja Francija Strleta o tem, kako pomagati pri zbiranju listin ter imenjskih podatkov o borcih Notranjskega odreda in kako pisati spomine. Vsa brošura obsega 124 strani, okusno pa jo je opremil grafik Urh Slamič.

Brošuro PREGLED RAZVOJA IN POVELJNIŠKE SESTAVE NOTRANJSKIH ODREDOV bodo dobili brezplačno (po en izvod) preživeli borci Notranjskega odreda ter sorodniki njihovih padlih ali umrlih tovarišev. Ob tem velja opozoriti, da



Štab Krimskega odreda

dvema dnevoma so brošuro dodelali in zdaj je pred nami 3000 izvodih.

Gre za skrbno delo Francija Strleta z naslovom PREGLED RAZVOJA IN POVELJNIŠKE SESTAVE NOTRANJSKIH ODREDOV, ki ga je lani prinesel zbornik Notranjski listi III. V njem je Strle prikazal razvoj štirih partizanskih enot z imenom Notranjski odred ter ugotovil njihovo poveljniško sestavo vse do čet ali celo vodov. Iz tega znanstvenega, a poljubno napisanega dela izvem, da je prvi Notranjski odred nastal 24. aprila 1942. Do junija je nastel na šest bataljonov in je štel blizu 3000 partizanov. Njegova zgodovina se konča 30. junija 1942, ko je prerasel v tri nove odrede: Kočevskega s tremi, Krimskega tudi s tremi in Dolomitskega (Polhograjskega) z dvema bataljonom. Drugi Notranjski odred je nastal 6. oktobra 1942 iz 1. bataljona Krimskega odreda, Ronkove čete ter ostankov Loškega odreda in 2. bataljona Kočevskega odreda. Obstajal je do 20. decembra 1942, ko so s glavnično partizanov 1. in 3. bataljona dopolnili Šercerjevo brigado, iz partizanov 2. bataljona pa sestavili 4. bataljon Tomšičeve brigade. Tretji notranjski odred je nastal na Mokrcu 6. januarja 1943. Imel je samo dve četi in v njih 60 partizanov, 5. aprila pa je bila ustanovljena tudi 3. četa, že 9. maja 1943 pa je ves odred prešel v sestavo Tomšičeve brigade. Zadnji Notranjski odred je začel nastajati 15. decembra 1943, obstajal pa je vse do vkorakanja v Ljubljano maja 1945. Moč tega odreda je nihala od začetnih dveh bataljonov do štirih in največjega števila 1120 ljudi v septembru 1944 pa do vsega nekaj čet s komaj 73 ljudmi v januarju 1945, nakar se je začel spet krepiti v dva bataljona.

Poleg naštetih temeljnih besedil, ki jih pozivlja 55 fotografij, od katerih so mnoge objavljene prvič, brošura prinaša še zanosno, a stvarno spremno besedo predsednika Mitje Tollazzija, na koncu

očbor skupnosti borcev Notranjskega odreda nima popolnega pregleda in točnih naslovov. Doslej je v kartoteki zapisano nekaj čez 700 imen, vendar so ti podatki večinoma že zastareli: mnogi od popisanih borcev so že umrli, še več se jih je preselilo ali kako drugače zamenjalo naslove. Posebna komisija pod vodstvom Gorazda Oblaka si prizadeva, da bi naslove upravičencev do brošure izpopolnila, vendar brez javne pomoči ne bo šlo. Zato prosimo preživele borce Notranjskega odreda, ki so v zadnjih 25-letih menjali svoj naslov ali pa se še sploh niso prijavili, sorodnike padlih in umrlih borcev Notranjskega odreda, da pošljejo svoje natančne naslove tovarišu Gorazdu Oblaku, dipl. inž. na naslov: Kvedrova 26, 61000 Ljubljana. Svojemu naslovu naj pripišejo naslednje podatke: priimek in ime, rojstne podatke (dan, mesec, leto in kraj rojstva), poklic pred vstopom v NOV, datum vstopa v NOV, čas bivanja v Notranjskem odredu ter morebitni datum smrti za padle ali že umrle borce Notranjskega odreda. Vselej je treba navesti popoln naslov (s hišno številko in številko pošte) za upravičenca do brošure.

Za tistre preživele borce ali sorodnike, ki bi želeli imeti več kot en izvod brošure oziroma za bralce TV-15 ali za ljubitelje branja o NOB sporočamo tudi podatke, kako brošuro lahko naročijo ali kupijo. Brošura PREGLED RAZVOJA IN POVELJNIŠKE SESTAVE NOTRANJSKIH ODREDOV stane 1.800 dinarjev, v to je všteta tudi poštnina za dostavo. Brošuro lahko vplačate s splošno položnico na naslov Združenje borcev NOV Loška dolina, 61386 Stari trg pri Ložu, in bančno številko 50160-678-98803 s pripisom za brošuro Notranjski odred. Če kdo želi več izvodov, bo to razvidno iz vsote. Brošure boste dobili po pošti najpozneje v 20-tih dneh od nakazila. Lahko pa, seveda, brošuro naročite na gornji naslov tudi po povzetju.

S. F.

Poenoten program proslav

V občini Žalec se je v zadnjih dneh januarja 1987 zvrstilo več sestankov. Namen sestajanja je bil, izdelati enoten »Program prireditve in proslav v občini za leto 1987«.

Tako so se sestali predsednik planinskih društev, poenotili svoj program in ga ponudili SZDL v potrditev in vključitev v enotni občinski program. Značilno za ta del programa je, da se planinska društva pri svojem delu povezujejo s sindikati, organizirajo pohode in orientacijo v okviru sindikalnih športnih iger, še bolj pa z ZZB NOV. Težko je naštet vse pohode, ki jih bodo posamezna društva organizirala in ki se jih bodo člani udeležili. Razveseljivo je, da se pohodi in druge akcije s področja gojenja tradicij povezujejo z drugimi prireditvami ali proslavami. Tako bo pohod po Vinskogorski poti, ki vodi tudi mimo spomenikov, ki spominjajo na čas NOB, ob občinskem prazniku; tako bo ob proslavi na Čreti, v spomin na I. frontalno bitko leta 1941, orientacijsko tekmovanje in še bi lahko naštevati.

Ob tem programu se planinci sprašujejo, kako se na-

črtuje proslava petdesetletnice KPS na Čebinah. Savinjska dolina ni tako oddaljena, da ne bi bil mogoč pohod na Čebine.

Celotni »Program prireditve in proslav v občini Žalec za leto 1987« je nato sprejel Koordinacijski odbor za proslave in prireditve pri Občinskem konferenci SZDL. V ta program je vključen program planincev. Prav tako se je pri Občinski konferenci SZDL Žalec sestel svet za razvijanje in ohranjanje tradicij NOB. Sestavil je program za leto 1987. Razpisana bo naloga za pionirje, skrbelo se bo, da bo čimveč prispevkov z vsebino revolucionarnih tradicij v javnih glasilih, tu je še kurirčkova pošta, Stafeta mladosti, tu so proslave ob 27. aprilu, 1. maju, tu je Vlak bratstva in enotnosti, tu je Tabor ljudske fronte na Mrzlici. Ob programu ne razumemo tega, kako nikakor ne more steči akcija pridobivanja znakov partizanskih enot. Sprašujemo se, zakaj ne.

Ob zaključku lahko zapišemo, da so v občini Žalec akcije usklajene in da ni gojenje zanemarjeno tradicij NOB.

Franč Ježovnik

Borci zahtevajo odločnost

Na januarski letni konferenci krajevne organizacije ZB NOV Lesce, ki po številu članov in članic in njihovi aktivnosti sodi med največje in delovne v radovljjski občini, so poleg organizacijskih vprašanj in o delu v lanskem letu, zavzeto razpravljali in opozorili na številne negativne pojave v naši družbi. Posebno zaskrbljenost so izrazili zavoljo številnih poskusov razvrednotenja našega samoupravnega socialističnega sistema in pridobitev NOB.

Svoja stališča do teh škodljivih navzkrižij so zapisali tudi v pozdravnem pismu Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Odločno so zahtevali, da pristojni organi poskrbe za onemogočanje dejavnosti naši družbi škodljivih elementov iz vrst meščanske desnice in drugih protisocialističnih krogov, ki se že legalno bohotijo, pri če-

mer koristijo težke gospodarske razmere. Leški borci so še posebno odločno terjali, da se vsi tisti, ki netijo sovražstvo in počenjajo gospodarski kriminal, ki skušajo razvrednotiti na II. zasedanju Avnoja začrtano pot, pokličejo na odgovornost in odstavijo s položajev, ki jih nezasluženo zasedajo. Prav tako, v pismu zahtevajo sprotno in objektivno obveščanje javnosti o negativnih pojavih in rovarjenju naših nasprotnikov, ki se skrivajo za plaščem demokracije in svobode tiska. Informacije, ki pa jih dobivajo borčevske organizacije, pa so po pravilu že zastarele in neuporabne, ker že o tem preje pišejo vsa sredstva javnega obveščanja. Le tako bo delovanje borčevske organizacije, pišejo v pozdravnem pismu, pri občanin in delovnih ljudeh naletelo na odziv in sodelovanje.

JR

Ustanovili pododbor 30. divizije

V domu družbenih organizacij v Mariboru je bila ustanovna skupščina pododbor 30. divizije NOV in POS, na katero so povabili nekdanje borce 17. SNOUB Simona Gregoričiča, 18. SNOUB Bazoviške in 19. SNOUB Srečka Kosovela ter nekdanje borce Južno-primorskega in Briško-beneškega odreda. V imenu domicilnega odbora borcev 30. divizije je zbrane udeležence ustanovne skupščine pozdravil predsednik Franjo Rustja-Cančič in izrazil zadovoljstvo, da so se tudi v Mariboru odločili za ustanovitev pododbor 30. divizije. Podoben pododbor bodo kmalu ustanovili tudi v Beogradu, kjer živi precej borcev teh partizanskih enot. Domicilni odbor v Ljubljani je sprožil več akcij za odkritje spomenikov in spominskih plošč ter je na tem področju dosegel dobre rezultate. Zelo pestra je bila tudi zgodovinska in založniška dejavnost. Doslej so že izšle monografije 18. brigade, 19. brigade, tržaške brigade in prvi del monografije 17. brigade. Zbrano je tudi že gradivo za drugi del te monografije in bo tudi kmalu izšla. Izdali so brošuro »Pohod 30. divizije v Slovensko Benečijo« in objavili tudi vrsto prispevkov v TV-15 in drugih publikacijah. Posamezne brigade so izdale tudi spominske medalje, ki jih podeljujejo borcem ob raznih spominskih obletnicah. Sedaj bo prvenstvena naloga odbora 30. divizije

priloga monografije 30. divizije. Čeprav so sedanje monografije posameznih brigad dobra in solidna podlaga za sestavo te monografije, gre za pomembno in odgovorno nalogo. Odbor že nekaj časa išče pisca, ki bi se lotil pisanja te monografije. Dogovorili so se, da bodo pripravili teze za sestavo te monografije, ki jih bodo dali v javno razpravo udeležencem posameznih partizanskih enot. Pričakujejo, da se bodo nekdanji borci odzvali s svojimi pripombami pa tudi s svojimi spomini, da bi lahko monografijo o 30. diviziji izpopolnili in obogatili. Na odboru 30. divizije v Ljubljani so razpravljali tudi o pobudah, da bi izdali spominsko medaljo pohodnikom 30. divizije.

je v Slovensko Benečijo. Tudi to nalogo bodo poskušali letos uresničiti, vendar bodo poleg denarja za to akcijo potrebne tudi temeljite organizacijske priprave, sestavljanje spiska udeležencev tega pohoda in nekatere druge naloge. Odbor 30. divizije bo v prihodnje tesno sodeloval s pododborom v Mariboru ter mu pomagal pri urejanju nekaterih organizacijskih problemov. Udeleženci ustanovne skupščine so pozdravili pobudo za ustanovitev pododbor 30. divizije v Ljubljani. Za predsednika upravnega odbora pododbor 30. divizije dr. Vladimirja Bračiča, rezervnega polkovnika in nekdanjega politkomisarja 19. SNOUB Srečka Kosovela.

M. K.



Jože Mlinšek

Umrli je lanskega novembra, star 77 let. Pokopan je v Šmartnem pri Slovenj Gradcu. V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil leta 1942, ko je borcev prvega pohorskega bataljona prinašal hrano, zdravila in različne obveščevalne podatke. V skritem bunkerju je imel na skrbi ranjene partizane. Za svoje zasluge v NOB je bil nekajkrat odlikovan.



Miro Luković

V Begunjah pri Cerknici smo se lani poslovili od Mira Lukovića, borca Krajiške brigade, enega izmed tistih, ki so sodelovali tudi v bitkah za osvoboditev Beograda. Doma je bil iz Kleč pri Titovi Mitrovici, rojen leta 1922. Po končani vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec.



Andrej Okoren

Borec 12. Slovenske udarne brigade, doma iz Trzšča pri St. Janžu, si je nekaj let pred upokojitvijo ustvaril dom v Zalogu pri Ljubljani. Zadnja leta je delal kot hišnik v občinskem domu družbenopolitičnih organizacij. Strla ga je dolga in neozdravljiva bolezen.



Narcis Vatovec

Na svojem domu v Kopru je v 73. letu življenja umrl predvojni član KP, prvoborec in eden organizatorjev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot. Rodil se je

leta 1913. v Čezarjih pri Kopru, v proletarski družini. Mlad fant se je zaposlil v tržaški ladjedelnici in leta 1932, potem ko se je že vključil v napredno delavsko gibanje in organizacijo mladih komunistov, prebegnil v Jugoslavijo, a se je po nekaj mesecih ob amnestiji v Italiji spet vrnil domov. Vpoklicali so ga v mornarico, se po 20 mesecih vrnil in nadaljeval politično delo. Leta 1938. so ga fašistične oblasti obsodile na petletno konfinacijo. Na Tremutih in na Ponzi je deloval kot član KP Italije. Po italijanski kapitulaciji se je prebil v Carbonaro, se vključil v I. prekomorsko brigado in postal komisar čete. Zaradi političnega dela so ga zavezniki aretirali in je moral zapustiti Carbonaro. Vključil se je v mornariške enote NOVJ, nato pa prešel v 3. prekomorsko in kasneje kot politkomisar čete v 5. prekomorsko brigado. Z 10. Ljubljansko brigado je sodeloval v bojih za osvoboditev Ljubljane. Iz JLA je bil demobiliziran s činom kapetana. Za svoje zasluge v NOB je prejel več odlikovanj, med drugim red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, red za slug za narod s srebrno zvezdo, red za hrabrost in druga. Kot člana Skupnosti borcev 1., 3. in 5. Prekomorske brigade ter Partizanskih pomorščakov Slovenije ga bomo ohranili v trajnem spominu.



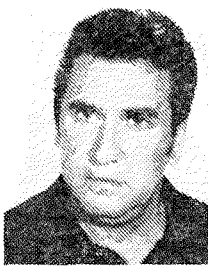
Mirko Vadnjak

Krajani Pivke so se pred meseci poslovili od nekdanjega borca, upokojenega miličnika Mirka Vadnjaka, rojenega pred 63 leti v Hruševju pri Postojni. Leta 1943., po kapitulaciji Italije, je iz italijanske vojske prestopil v 3. prekomorsko in se v njej bojeval do konca vojne. Prejel je več odlikovanj.



Oto Sirnik

Pri Sv. Petru na Kronske gori smo se poslovili od Ota Sirnika-Jugovega očeta z Otiškega vrha, rojenega leta 1914. Bil je eden prvih aktivistov v svojem kraju. Pri njem doma so se vedno oglašali partizani. Za svoje delo med vojno in po njej je prejel več priznanj in odlikovanj.



Dominik Malič

Tik pred 62. rojstnim dnevom in tik pred novoletnim praznovanjem se je za vselej poslovil Dominik Malič, nekdanji partizan-vošovec, pozneje delavec v OZNI ter gospodarstvenik-bančnik, primorski rojak, ki kljub dolgoletnemu bivanju v Ljubljani ni nikoli pozabil na svojo Vrtočbo. Bil je skromen in vseskozi pošten človek. Neozdravljiva bolezen mu ni dovolila, da bi bil užival mirnem pokoj. Številna odlikovanja, ki jih je prejel, so znak priznanja za njegove zasluge v času NOB in v času povojne graditve.



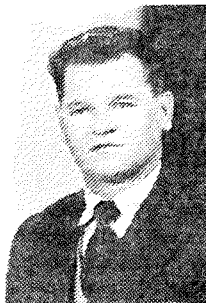
Jožefa Teršelič

Lani smo se na malenškem pokopališču za vedno poslovili od tovarišice Jožefe Teršelič, rojene leta 1903 na Skopcih pri Brežicah. Kot zavedno Slovenko so jo Nemci jeseni 1941 pregnali. Pobegnila je na Kozjansko, kjer se je leta 1942 vključila v NOG. Kljub preganjanju ni klonila vse do osvoboditve. Po vojni se je vrnila v svoj rojstni kraj, kjer je nadaljevala načrtano delo v družbenopolitičnih organizacijah.



Viljem Kavrečič

V 66. letu je v Pridvoru pri Kopru umrl Viljem Kavrečič, udeleženec NOB od leta 1941. in politkomisar čete dopolnilne prekomorske brigade NOVJ. Rojen v napredni kmečki družini (leta 1920.), se je že mlad vključil v delavsko gibanje in po okupaciji v terensko delo v Kostreni pri Sušaku, od koder je v marcu 1942. popeljal večjo skupino tovarišev v partizane, a bil zaradi izdajstva aretiran in poslan v internacijo. V juniju 1944. je v Gravinji stopil v NOVJ, delal v komandni bazi v Barju in bil nato poslan v dopolnilno prekomorsko brigado v Trogiru. Po demobilizaciji iz JLA se je vrnil v domači kraj, bil vsa leta aktiven, pred smrtjo tudi kot predsednik krajevnega združenja ZB.



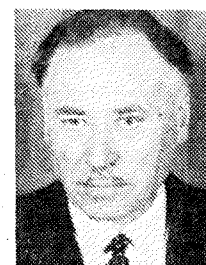
Edvard Zupančič

Rojen je bil leta 1913 v Kresniških Poljanah. Z narodnoosvobodilnim gibanjem je sodeloval že pred odhodom v partizane. Kot borec je deloval na območju TV-3S, kjer je bil kurir, v decembru leta 1944 pa je odšel na Dolenjsko. Pokopali so ga v Jevnici konec lanskega leta.



Matej Lap

V ožjem družinskem krogu so se svojci na ljubljanskih Zalah poslovili od nekdanjega borca Slovenskega bataljona 1. Krajiške proletarske brigade. Rojen je bil leta 1905 v Verjah pri Medvodah. Med vojno je kot zasebni vrtnar sodeloval z narodnoosvobodilnim gibanjem, nakar so ga leta 1943. aretirali, a po nekaj mesecih zaradi pomanjkanja dokazov spustili. Vstopil je v Slovenski bataljon in se udeležil bojev na Sremski fronti. V Ljubljano se je iz Beograda preselil leta 1973.



Anton Matko

Rodil se je leta 1911. v Zagorju, kjer je kot samostojni frizerski obrtnik – do svoje predčasne invalidske upokojitve – tudi vse življenje delal. V NOB se je aktivno vključil na samem začetku leta 1945. in sicer kot borec oziroma četni bolničar v Slandrovi brigadi. Pokopali smo ga v novembru na zagorskem pokopališču.

Jože Škrabec

Leta 1903. rojenega Jožeta Škrabca-Orlovega očeta smo pokopali v Šentjanžu pri Dravogradu. Med vojno je v domačem Selovcu opravljal pomembne in nevarne naloge obveščevalca NOV.



Leon Oman

Zadnjega novembra lani smo se na pokopališču v Naklem poslovi od Leona Omana, rojenega leta 1933. Konec junija 1944. je vsa družina z njim vred, takratnim 11-letnim dečkom odšla v partizane, da bi se izognila aretaciji in izgonu v taborišče. S svojimi je bil Leon nekaj časa pod Storičem, kasneje pa so odšli na Primorsko, v okrilje enot IX. korpusa. Vsa družina se je po osvoboditvi vrnila domov. Leon se je izučil za ključavničarja in pred svojo invalidsko upokojitvijo delal pri Alpetouru.



Anton Strlar

Dočakal je 78 let. Njegova življenjska pot je bila težka, saj si je moral že kot deček sam služiti kruh pri raznih gospodarjih. V OF se je vključil takoj po njeni ustanovitvi, bil nato leta 1942. rajonski obveščevalec in kasneje borec v artilerijski brigadi 7. korpusa. Povojna leta je ostal družbenopolitično aktiven v svojem domačem kraju. Kot člana ZZZB NOV v Škremeljcu smo ga pokopali v Svetici-Drugi.



Franc Dežman

Bil je borec Šercerjeve brigade in kurir TV-29. V svojem rojstnem kraju Veliki vasi v občini Domžale se je vključil v OF že leta 1941, kasneje pa je odšel v Zasavski bataljon. Po vojni se je, 60-odstotni invalid, zaposlil kot gasilski tehnik v Gasilski brigadi Ljubljana. Sobotni in krajani so se od njega poslovili v Zalogu konec januarja.

Na Bloški planoti smo se lani poslovili od umrlih članov naše borčevske organizacije. Med njimi so bili aktivni udeleženci NOB, aktivisti in interniranci: Štefana Intihar, Amalija Širaj, Angela Cimperman, Ivana Znidarsič in Ludve Štrukelj.



Boris Ferline

Avgusta lani je v Celju umrl Boris Ferline, glasbeni pedagog v pokoju. Rodil se je leta 1913 v Šmarju pri Jelšah. Ob okupaciji so ga ujęli in ga internirali v Dossel-Wartburg. Po vrnitvi v Rogaško Slatino leta 1942 se je takoj vključil v NOB.

Pri izgradnji nove Jugoslavije je veliko pripomogel na političnem in kulturnem področju. Za svoje delo je prejel številna odlikovanja, med drugimi medaljo reda za slug za narod s srebrno zvezdo in orden dela.



Viktor Lipej

Na pokopališču v Brežicah smo se poslovili od Viktorja Lipeja, rojenega pred 65 leti na Bizeljškem. Leta 1941 so ga Nemci pregnali. Pobegnil je v Maribor, kjer se je zaposlil pri železnici. Večkrat se je vračal v domači kraj, kjer se je sestajal z aktivisti. Ob enem takšnih obiskov leta 1943 je ostal na Kozjanskem in se aktivno vključil v NOG. Bojna pot ga je vodila po Kozjanskem vse od Orlice do Bohorja, Jurklostra in do Savinjske doline. Za vojne zasluge je prejel dve vojaški odlikovanji.



Jože Hiti

Rodil se je v kraju Metulje leta 1910. V NOB je sodeloval od leta 1942 kot terenski delavec; čevljar in obveščevalec. Zaradi obveščevalne službe so ga januarja 1943 Italijani aretirali in ga odpeljali v taborišče Gonars, pozneje pa v Padovo, kjer je bil do septembra 1943. Po vrnitvi domov je spet delal za NOG. Po vojni je bil odlikovan z ordenom zaslug za narod.

Retrospektivna razstava v Narodni galeriji

Ivan Vavpotič

Do konca marca bo v ljubljanski Narodni galeriji občinstvu na ogled monografska razstava slovenskega slikarja Ivana Vavpotiča. Čeprav ta slovenski umetnik (ki se je rodil 1877. leta v Kamniku in umrl 1943. leta v Ljubljani) ne predstavlja katerega od ustvarjalnih vrhov slovenske likovne umetnosti, je vendarle za poznavanje naše kulturne preteklosti pomemben iz več socioloških pa tudi etnoloških pogledov. Živel je v času prehoda stoletij, v času pred in po prvi svetovni vojni, ko je bila ustanovljena nova država Jugoslavija. S svojo likovno izobrazbo, ki si jo je pridobil (po končani novomeški gimnaziji) v Pragi, na Dunaju in v Parizu, je izdatno podkrepil prvotno risarsko nadarjenost, nikoli pa je ni izrazil razvijal v neznana in nezanesljiva območja novih raziskovanj. Bil je slikar, ki je zelo dobro ocenil in poznal likovne potrebe in zmožnosti razumevanja okolja in časa, v katerem je živel in se z njim pravzaprav ni spri. Redke »izlete« v skopo odmerjene ekstravagance si je privoščil praviloma na podočju likovnih upodabljanj domačih pa pri avtoportretih in nekaterih drobnih, izrazito intimističnih pejzažih ter risbah.

Vprašanje je, če se je res zavestno odrekal seganju po maniri slikanja takratnih vodilnih novih likovnih smeri ali pa mu je morebiti po duši preprosto ugajalo gnezdenje v meščanski sredi njegovih naročnikov. Če danes pogledamo plejado zadovoljnih gospa v sladko koloriranih oblačilih, z dopadljivimi prehodi svetlob in senc, nam poleg barokizirane ustrežljivosti slikarja do naročnika te slike pripovedujejo tudi o novi imenitnosti slovenskega meščanstva, o vrsti znamenj o »dobro stoječih« in »naprej prihajajočih« meščanih, ki jih pri Petkovšku še ne moremo srečati nikjer drugje kot za kmečko mizo.

Njegovi protreti znanih Slovencev: Dragotina Ketteja, Lojza Kraigherja, Slavka Gruma, Otona Župančiča, komponista Franca Gerbiča, gledaliških ljudi od Antona Danila pa do Ivana Levarka, Nablocke in Slavka Jana, portreti politikov in znanih javnih osebnosti od Ivana Tavčarja do Ivana Hribarja pričajo na svoj meščansko realistični način tudi o tem, kakšno mesto in veljavo je kdo od teh ljudi imel v takratni slovenski družbi. Hkrati pa bežni krokiji in skromne risbe v to plejado zarišejo tudi Cankarja, Trdino, dirigenta Nika Štritofa in še nekatere, ki zaokrožajo časovni okvir in se nevsiljivo umeščajo v vedute takratne Vavpotičeve Ljubljane, v

razporejenjske (in dokumentarne!) podobe Tivolija, Kongresnega trga in Tromostovja. Sočasnost in sobivanje vseh teh ljudi s slik nas spominja tudi na prvo svetovno vojno in slovensko

park proti trgu s polnimi jerbasi hrane...

Vavpotičevo tabelno slikarstvo podžiga imenitnostno podobo slovenskega meščanstva (zlasti) med obema vojnoma in je v umetnostno-



Avtoportret (1940)

udeležbo v njej. Motivi s Soške fronte delujejo dokumentarno in nam iz pozabe spomina odgrinjajo prizore gorečih krajev na Tolminskem.

Pomen zgodovinskega zapisa imajo številne podobe Ljubljane, Novega mesta, podobe mostov prek Ljubljane, (ki jih ni več), pogledi v mestne ulice, (ki jih tudi ni več), izrezi sejmov in trgov... hitrega koraka branje, ki iz šišenskega kmečkega okoliša hiti skozi

inovativnem smislu nezahtevno. Zato pa najbrž lahko z večjo gotovostjo trdimo, da je slikarjev delež v ilustraciji slovenskih knjig, revij, naslovnic, plakatov, diplom in v gledališki scenografiji tako likovno kot razvojno vplivno in estetskovplivno močnejši. Tu gre za likovno delo, ki pride zaradi svoje množične naklade v številne domove v nasprotju s sliko, ki mora imeti svojega naročnika. In končno najdemo Vavpotičevo delo tudi na škatlah ta-

kratnih čevljev Peko, kar nam govori o določeni napredni podjetniški miselnosti trgovstva pa tudi slikarja.

Spomnimo se scen z Vavpotičevega »repertoarja«: za opero Črne maske in gledališke igre Gobsek, Pygmalion, Deseti brat... Samo v ljubljanski drami je med leti 1919 in 1921 pripravil 21 scenskih podob, v operi pa od leta 1924 do leta 1933 dvanajst scen. Hkrati je v teh letih ilustriral Jenkove pesmi, poezije Antona Medveda, Jurčičevega Desetega brata, dve zbirki povesti za mladino Ksaverja Meška, Grudnovo Miško osedlano in poleg drugega celo vrsto del Frana Milčinskega (od Tolovaja Mataja, Mlade Brede pa do Desetnice in Bilo je nekoč). Vavpotičeva ilustracija Grumove drame Dogodek v mestu Gogi je zanesljivo ena tistih, ki so se na nek prvinski način »zavlekle pod kožo« drugim, kasnejšim likovnim zapisovalcem te snovi, zlasti pa scenografom.

Doktor Milček Komelj, ki v svoji kataloški besedi ob retrospektivni razstavi v Narodni galeriji gleda na Vavpotičevo delo bolj ozko, z likovnega gledišča, pravi o njem tudi tole: »... Glede na nakazano Vavpotičevo umetnostnonazorsko in meščansko družbeno osnovo je razumljivo, da je bil umetnik v svojem realističnem okviru v bistvu larpurartist, angažiran zgolj v prizadevanju po odslikavanju realnosti in v iskanju ubranosti kot lepote. Saj slikar pa je bil elektik, saj je vključeval v svoj koncept različne slogovne odtenke in jih povezoval ter prilagajal realizmu, iz katerega je izhajal in v katerega je do zadnjega verjel kot v živo in aktualno obliko umetnosti, ki jo je izročila sedanjosti preizkušena preteklost. Ker ga je pritegovala tudi umetnostna zgodovina (v Pragi jo je proučeval in v Parizu nameraval celo študirati), je proučeval preteklo umetnost in spremljal dogajanja v sodobnosti ter se tudi ob njih izrecno potrjeval kot sodoben. Svoje



Aleja v Tivoliju (1930)

izhodišče realistične osnove je samozavestno štel za naprednejše od impresionističnih in celo ekspresionističnih ter se pri tem skliceval na smeri akademskega realizma, ki je v Evropi vztrajal

gova nagnjenja so blizu secesijski in slikarjem kluba Vesna.

Morda res ni bil prava veličina svojega časa, zanesljivo pa je bil njegov sooblikovalec in kronist s pozitivnim predznakom, mož, ki je v



Kongresni trg (1942)

mimo novjših tokov tudi še v 20. stoletje kot uradno cenjena in in množična smer družbene elite in to je toliko bolj razumljivo, če pomislimo, da se je formiral kot svetovljan, ki je imel v mladosti več stika s tujo akademsko umetnostjo in s praškimi učitelji slovenskih realistov kakor s poznejšimi slovenskimi impresionisti...« Nje-

svoje likovne podobe vnašal igrivi glasbeni element in ob katerega smrti je Pavel Golia zapisal tudi tale verz:

A cvetje in pokrajine, portreti, ki jih ostavlja je tvoj plodni čas v domovih naših? Moral boš živeti, prijatelj dragi, tudi sredi nas!

B. Ž. J.

Iz zgodovine slovenske proletarske književnosti

Anton Tanc-Čulkovski

Ob stoletnici rojstva

Delavski pesnik in pisatelj, samorastnik Anton Tanc je zagledal luč sveta 13. januarja 1887 v Modriču pri Laškem, v družini zidarja in dninarice. Večino svojega življenja je živel na človeškem dnu: trdo se je prebijal in si služil kruh kot pastir, hlapec, rudar, hotelski in komorni sluga. Njegova izobrazba so bili štirje razredi osnovne šole. Kot trinajstletni fant je bil pastir in hlapec, nato se je zaposlil v pivovarni in v rudniku, naposled je postal hotelski sluga v Laškem. Tam se je spoznal z Antonom Aškercem, ki ga je spodbujal k pisanju. Po dveh letih vojaščine je služil kot komornik pri grofu Barbu. Njegove zaposlitve so ga vodile leta 1912 na Bled, kjer je bil vratar v hotelu Malner, po opravljenih orožnih vajah je iskal službo na posredovalnici na Dunaju, bil sluga v plemiških hišah in leta 1932 sprejel služabniško službo

pri pisatelju in liberalcu Ivanu Tavčarju.

Po izbruhu prve svetovne vojne so ga vpoklicali v avstroogrsko vojsko in že decembra 1914 so ga v Karpatih ujeli Rusi. Kot vojni ujetnik je delal v rudniku Čulkovski (odtod njegov prevodnik Čulkovski.) Decembra 1918 se je vrnil iz ujetništva v domovino in se ponovno zaposlil kot služabnik pri Ivanu Tavčarju. V tistem času je pričel že sodelovati v naprednih slovenskih časnikih in se pod svoja dela podpisovati kot Tone Maček, po materi Heleni Maček, ki jo je častil po cankarjansko. Človek bi pričakoval, da mu bo Tavčar kot pisatelju pomagal in ga podpiral, vendar se ga je zaradi nižjega stanu bolj izogibal.

V začetku leta 1920 je Tanc prišel v Maribor za inkasanta in slugo okrajne bolniške blagajne. Mariborsko obdobje

je pomeni zanj dvig s človeškega dna, saj je postal uslužbenec urada za socialno zavarovanje.

Umrli je 3. decembra 1947 v Mariboru, v enainšestdesetem letu starosti. Čeprav je svoje socialne pesmi v ekspresionističnem duhu pisal že pred prvo svetovno vojno, je svoja literarna dela začel objavljati šele po vrnitvi iz ruskega ujetništva v socialdemokratskem tisku.

V socialistični reviji Pod lipo je leta 1926 objavil povest Griška Onučin in njegova žrtev, ki opisuje, kako slovenski delavec – vojni ujetnik doživlja Oktobrsko revolucijo. S svojimi prispevki se je uveljavil v številnih delavskih listih in revijah: Pod lipo, Svoboda, Delavska politika, Naprej, Socialist, Majski spisi, Kres, Proletarec, ter v Ameriškem družinskem koledarju in v številnih delavskih koledarjih.

Literarna zgodovina ga uvršča v vrsto pomembnejših slovenskih proletarskih pesnikov in pisateljev samoukov, ki so se za delavsko stvar bojevali s preprosto, doživeto literarno besedo.

Leta 1929 je Tanc izdal v založbi Delavske politike v Mariboru kot Čulovski pes-

niško zbirko GLASOVI IZ TEME z uvodom Rudolfa Goluha, ki pa jo je policijska oblast zaradi njene revolucionarne vsebine zaplenila. Podoba na platnicah Tančevih zbirke prikazuje plameneče zublje, ki segajo po delavcu-orjaku, ta pa z rokami trga verige. V zbirki je 152 Tančevih izbranih pesmi.

V Delavski politiki je leta 1934 objavil roman iz življenja hrastniških rudarjev pred prvo svetovno vojno SLUČAJ KUMBERGER, ki pa je ostal torzo, saj je Tanc napisal le prvi del obširnega zasnovanega besedila. Roman kaže vplive Zolaja. V njem je najpodrobneje v slovenskem slovstvu doslej upodobil življenje rudarjev. Objavljal je tudi mnogo svojih zapisov o literarnih, kulturnih in družbenih vprašanjih ter prevajal pesmi in prozo iz ruščine (Gorki!), nemščine in srbohrvaščine.

Leta 1938 je izšla pri Cankarjevi založbi zbirka Tančevih pripovednih del ŽENIN IZ AMERIKE z uvodom Cirila Škulja, ki vsebuje tudi dve najboljši njegovi noveli: Dogodek v hotelu Gratis in Sluga Matej in njegov pes.

Literarna zgodovina je zelo skopa s podatki

Tancu; prvi je po osvoboditvi obširneje in zavzeto pisal o njem Vlado Pipan v Novih obzorjih 1950. Tančeva pesništvo je razdelil na štiri obdobja: najprej je pisal poezijo brezupa, saj je zbolel na pljučih, od te je prešel k opisovanju socialnih krivic, boja proti krivici in nazadnje boja proti imperializmu in vojni. V njegovi poeziji so prevladovali žalostni toni. Bil je bolj liričen kot realistične narave.

O Tancu je pisal tudi Cvetko Zagorski (Borec 1986), ki označuje Tančeva novelo Sluga Matej in njegov pes za »literarni biser po snovi, ideji in obdelavi«. Po mnenju Zagorskega lahko Tančevi povesti Griša Onučin in njegova žrtev očitamo romantične primesi in literarne vplive, ne moremo pa ji odreči pričevanjske vrednosti o času in pisatelju.

Ob glavnem toku slovenskega leposlovja se je pojavil drugi tok slovenske besede. Prihajal je iz nižin, iz vrst številčno okrepljenega proletariata, ki so mu socialistično misel po Cankarjevih besedah prinesli »strokovno in politično izobraženi delavci, ki so se v dolgih letih bivanja in dela v tujini naučili te-

meljnih naukov marksizma...«. Iz proletarskega podzemlja so poleg Tanca prišli in povzdignili svoj glas France Kozar, Tone Čufar in vrsta drugih, ki so se izvilili iz okoliščin težkega fizičnega dela in se kot samouki z izobraževanjem v delavskih društvih in sindikatih dokopali do literarne ravni svojega časa.

Tančeva prirojena nadarjenost, razum in vztrajnost so pripomogli, da se je vzdignil iz brezlike, nepismene množice v izkušenega izpovedovalca lastne usode in usode svojega rodu ter pokazal času njegov obraz. Sledil je maksimi Maksima Gorkega, da se je treba z vsemi močmi upreti okolju, ki nas utesnjuje in maliči človekovo individualnost in integriteto. S svojim življenjem in delom je maksimo tudi usodno izpričal. (C. Zagorski).

Poleg Pipana in Zagorskega sta o Tancu pisala še Franc Zdravec in Alenka Glazer, ki namerava pripraviti predložiti za objavo izbrano Tančevo delo s spremeno študijo. Glazerjeva meni, da je prav, da se Tanc zasidra v slovenski zavesti.

Dušan Mevlja

Naš 8. nagradni natečaj Bogo Flander- Klusov Joža

Osmi. Kar lepo število, mar ne? Še dve leti, pa bo že jubilej. Takrat se bomo morali domisliti kaj posebnega. Ampak zdaj ostanemo kar tu, v letošnjem februarju, in premislimo, kako naj se srečamo z našim »starim znancem« Klusovim Jožo, Ljubljancanom, ki se mu je sicer uradno reklo Bogo Flander, pa se mu je psevdonom Klusov Joža, ki si ga je prilastil po nekem gorjanu izpod Kamniških planin, tako priljubil, da se je začel z njim podpisovati pod vse svoje vrstice.

Napišimo nekaj besed za tiste, ki Klusovega Jože še ne poznajo, za ostale pa zato, da obudimo spomin: Poznamo ga kot borca, pesnika in pisatelja. Z Osvobodilno fronto se je srečal že enainštiridesetega in se vanjo vključil. Povsod so ga imeli radi; kot borca Poljanske čete Poljanskega bataljona, potem v Cankarjevi brigadi in kot pomočnika brigadnega komisarja v 15. brigadi. Kot namestnik komisarja 2. bataljona je bil smrtno ranjen pri likvidaciji ustaške postojanke Bosiljevo za Kolpo. Njegov grob je v Ljubljani, kamor so ga prekopali iz Vinice.

Bogo Flander je pisal iz sebe, iz svojega pisateljskega nemira. Nikogar ni imel, ki bi podpiral njegova prizadevanja, ki bi usmerjal njegovega iskanja in ga učil. Začel je z verzi, nadaljeval s črticami in reportaži. Razmah partizanskega tiska ga je vzpodbujal k pisanju in njegova smrt je pomenila eno najhujših izgub med partizanskimi oblikovalci lepe slovenske besede. Pisal je o resničnih ljudeh in resničnih dogodkih. Človečnost in resnica o človeku sta pomenila temelj njegovemu pisanju.

Pa mi? Kaj bomo pisali mi? **Resnica bodi nam nad vse.** Lahko bi bil to naš letošnji naslov. Resnica o nas samih, o svetu, v katerem živimo, o tistih, ki jih srečujemo vsak dan in o tistih, na katere lahko samo mislimo, ker nam jih je iztrgala smrt, resnica o borcih,



o naši revoluciji pred štiridesetimi in več leti, o svobodi in o revoluciji, ki še traja – čeprav ne z orožjem, vsaj v naši domovini je tako. Resnice je veliko. Ponuja se nam vsak dan in štrli od vsepovsod, tudi od tam, kjer jo hoče zabrisati laž. Ne bo težko pisati. Zato pričakujem, da se bo med vami prebudilo zanimanje za ta naš nagradni natečaj, da boste tako pridno pisali kot v letih doslej ali pa še bolj. Nagradni, seveda. Čakajo vas knjižne nagrade. Števila ne bomo omejili. Če bo dobrih pet, bomo poskrbeli za pet lepih knjig, če jih bo deset, jih bomo pač poslali deset. Ampak, najprej morate kaj poslati vi, dragi naši mladi bralci in dopisniki. Eno do dve tipkani strani pa kakšno fotografijo ali risbo zraven za dekoracijo.

Vaše spise bomo zbirali vse do 15. aprila v posebni mapi. Pošljite jih na naslov: **Založba Borec, Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana**; in ne pozabite na kuverto napisati: **za nagradni natečaj Bogo Flander – Klusov Joža.**

Veliko lepih misli vam želim!
Živa

Pred odločitvijo – katera luč je prava?

Počasi se iztekajo še zadnji meseci mojega sedenja v osnovni šoli. Večkrat premišljam, na katero šolo naj se vpišem. Želja je veliko. Pri tej pomembni odločitvi nam pomagajo tudi šolski delavci. Vsak dan nam je pripravljena pomagati šolska psihologinja. Veliko učencev stopi do njene pisarne in jo vpraša to ali ono. Tudi učitelji nam svetujejo. Najpogostejša tema razrednih ur je poklic. Pomembne so ocene, saj imajo tudi te posebno vlogo. Drug drugega sprašujemo: »Kam boš šel ti?« In skoraj vsak skomigne z rameni, kot bi hotel reči: »Ne vem.« Bliža pa se mesec marec, ko se bomo morali vpisati na sred-

nje šole. Skrbijo nas ocene. Vsak se uči za čimboljše ocene v redovalnici. Nekateri se bojijo sprejemnih izpitov. Marsikdo že misli na štipendijo.

Tudi sama skorajda ne vem, kam naj grem. Vsak dan nove želje. Veliko šol in poklicev sem že prereševala. Ena šola se mi zdi pretežka, druga brez pomena, tretja je mogoče prava. Odločila sem se za ekonomsko šolo. Upam, da je res prava in bom čez štiri leta, ko jo bom končala, zadovoljna z odločitvijo.

BARBARA FURLAN, 8. c.
OŠ Boris Kidrič,
Ajdovščina

Pogled v mojo prihodnost

Ob pogledu v mojo prihodnost nastane v moji glavi prava zmešnjava. Veliko želja je, ki pa jih ne bo mogoče uresničiti v celoti. Pa če se jih bo uresničilo le nekaj, bo dobro. Če ob poklicni usmeritvi nastane kopica težav, ki jih moram rešiti. Kateri poklic si res želim? Bom v njem vedno rada delala ali pa je to le trenutni preblik? Ali bodo tudi drugi z mojim poklicem zadovoljni?

Vse to in še več vprašanj je, ki jih moram rešiti zelo kmalu. Kaj pa po končanem šolanju? Bom dobila službo? Kako bodo name gledali novi sodelavci? Za dober sprejem v službi se bom morala sama najbolj potruditi. Kako pa življenje? Kako si ga bom uredila? Si bom ustvarila družino ali ne? Ne, tega pa res še ne vem. Tu se moj pogled v prihodnost zamegli. Le redkokdaj se zjasni, saj je o tem še čas premišljati. Prva skrb je zdaj pridno učenje, s katerim bo mogoče

uresničiti postavljene cilje. Ze sedaj se bojim poznejših očitkov: »Le zakaj si si izbrala ta poklic in ne onega?«

Res, včasih narediš napako, ki ti greni celo življenje, vendar ne smeš misliti le na napake, tudi uspehi pridejo. In tu nehotoma pomislim na denar, ki ga je vedno premalo. Ob izbiri poklica misliš tudi na zaslužek, vendar menim, da je bolj potrebno veselje za delo, saj se z denarjem ne da kupiti sreče, ljubezni in dobrote.

Kar predaleč v prihodnost sem šla. Toliko bi še lahko povedala, saj vsi mi mladi radi sanjarimo, starši pa nam pravijo: »Ko boste toliko stari kot mi, boste videli, kaj je življenje!«

In ne motijo se. Šele takrat bomo okusili vse plati tega življenja, ki neusmiljeno teče dalje.

BERNARDKA MEST-
NIŠEK,
7. b COŠ Fran Roš Celje

Sedmošolci ocenjujejo film Čas brez pravljic

MOJCA MOLAN iz 7. b razreda osnovne šole Artiče, članica novinarskega krožka, je zbrala in uredila ocene njenih sošolcev o filmu Čas brez pravljic. Preberimo njihove misli:

Menim, da je režiser Boštjan Hladnik uspešno zrežiral film po zgodbi Boruta Pečarja. Že sama glasba na začetku me je pritegnila, saj sem prvič slišal, da bi v filmih peli staro cerkveno pesem. Zelo prepričljivo je odigrala svojo vlogo tudi mama. Mala Maja me je pa motila, ker se mi je zdela ponekod precej nenaravna. Borut me je najbolj razočaral z odkritjem, da do devetega leta svoje starosti ni še nikoli pomislil, da se tudi človek rodi. Kar je bilo snemano v prostorih, je bilo slabo osvetljeno, zunanji posnetki pa so bili zelo lepi, še posebno v jeseni. Zdi se mi, da se je vsem ustvarjalcem posrečilo prepričati gledalce, kako zelo je med vojno slovenski narod hrepenel po svobodi in svojih bližnjih.

DUŠAN ČANČER, 7. a

Borut se mi je zdel malo preveč zasanjan. Kljub temu pa je znal zelo lepo v težkih trenutkih potolažiti sestro in prislunhiti materi. Mislim, da je snemalec storil veliko napako, ko je zajel v kader ob posnetku vasi s hriba tudi lepo, novo in sodobno hišo v gradnji. Zgodba je precej verodostojno posneta po Pečarjevi zgodbi, ki govori o neverjetni pozvezanosti in medsebojni pomoči v težkih časih in o hrepenenju po srečnem koncu.

DRAGO GLOGOVŠEK, 7. a

Film se mi je zdel ves čas zelo napet. Borut je bil vse-skozi precej resnoben, ga je pač takratni čas naredil takšnega. Posrečen se mi je zdel prizor, kako so se otroci odločili »ubiti« kokaš. Z njim so pokazali svojo potrebo po hrani, svojo hrabrost in hkrati strah in svojo boječnost pred okrutno smrtjo.

MAJDA LEVAK, 7. b

Ljudje so se mi zdeli preveč lepo oblečeni za vojne čase. Iz pripovedovanja vem, da so živeli takrat zelo težko, da niso imeli obleke ne hrane, v filmu pa tega občutka nisem imel, saj sem videl na mizi velikokrat ocvrto meso.

FRANCI MOLAN, 7. b

Konec filma mi ni bil všeč. Sanjski prizor srečanja me ni zadovoljil. Pečarjeva zgodba mi je bolj všeč. Pogrešal sem očeta in Srečka. Vsaj na koncu bi ju lahko prikazali.

BORUT MOLAN, 7. a

Slovenščina – moja ljubezen

Velikokrat premišljam, kaj bom postala. Najbolj si želim postati učiteljica slovenskega jezika. Že v prvem razredu je postala slovenščina moj najljubši predmet. Zelo rada pišem spise in obnove. Zato sem se letos odločila za obiskovanje literarnega krožka. Moj poklic bo začrtal tudi moj šolski uspeh. Čeprav mi letos slovenski jezik ne ugaja preveč, ga imam še vedno zelo rada. Želim si učiti pete razrede. Ti bi me morda še najbolj poslušali. Imela bom veliko potrpljenja z učenci, saj želim, da bi tudi oni imeli radi svoj materin jezik.

MATEJA MIKUŽ, 5. b
OŠ Drago Bajc, Vipava

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAML

Kaj prinaša mesec marec?

O čem se bomo pogovarjali danes? Malo o tem, malo o onem. Naj velja prva misel našim osmošolcem, ki so se »kar na lepem« znašli na križpotju in zdaj se iz dneva v dan, pa tudi ponoči, mučijo z vprašanjem: »Kam?« Dokaz za to so pisemca, ki prihajajo v naše uredništvo... iz Ajdovščine, Vipave, Celja itd. Iz njih štrli strah pred odločilnim korakom, skrb za pravilno odločitev, odločitev za poklic, ki bo oblikoval življenje. Marec je tu, pred vrati, in treba bo reči končno besedo. Treba se bo vpisati na eno od srednjih šol. Že res, lepo in prav je poslušati nasvete staršev, psihologov in drugih šolskih delavcev, toda odločiti se moraš vendarle »sam«. V današnji številki TV-15 lahko na naši mladinski strani preberete, kakšne bojazni in pomisleki se ob poklicni odločitvi prepletajo v Mateji, Bernardki in Barbari. Dragi osmošolci, le pogumno! Držala bom pesti, da bodo vse vaše odločitve pravilne, uspešne in vam bo izbrani poklic prinesel veselje v življenje. Pa le napišite nam še kakšno besedo o tem, brez strahu. Marsikdaj je potem lažje, če svoje pomisleke izliješ na papir.

Začetek marca pa nam poleg »poklicnih odločitev« prinaša še kaj drugega in to, dragi osmošolci, velja tudi za vas. Najprej pust – mastnih ust, z dolgimi ali kratkimi nosovi, rdečimi lici, v gosposkih oblekah ali v capah... V njem se je ohranil tudi del narodnih šeg in običajev. Gotovo vsi poznate prekmurske »kurente«, ki oblečeni v ovčje kože in z zvonci okoli pasu preganjajo zimo in vabijo pomlad na polja. Znani so vam tudi cerkljanski »laufarji« vedno bolj popularne »cerkniške maske«, morda nekoliko manj drežniške »sovre in sovrnki«, ki te mimogrede oplazijo z mokrim pepelom v nogavici. Vsak kraj ima svoj pust, svoje navade. Iz osnovne šole Matije Valjavca v Preddvoru so nam pisali sedmošolci. SONJA LOMKAR piše, da ob pustu kurijo kres in potem pusta zažgejo. »Najbolj uživajo fantje, ki nas mažejo s sajami,« pravi. »Izmed vseh pustov mi je ravno lanski ostal najbolj v spominu, saj je bilo ob kresu zares veselo,« dodaja ALENKA BRUN. »Fantje so skakali čez ogenj, da je ljudem zastajala kri v žilah. Pa smo to kmalu začela delati še dekleta.« MIRAN JAGODIČ pripoveduje: »Hodil sem po vasi in zbiral butare. Vsak gospodar je dal po tri, tako da smo jih imeli na koncu trideset. Ob osmih smo se vsi vaščani zbrali na travniku in se veselili ter rajali dolgo v noč oziroma že v naslednji dan.« Tako je bilo lani. Jaz pa vam želim, vsem našim mladim bralcem in dopisnikom, veliko pustnih norčij in dobrot tudi letos, lepe domiselne maske in veselo pustno rajanje; gotovo boste tudi za to poskrbeli v šolah.

Ob veseljačenju pa vas moram spomniti še na nekaj – na dan žena, ki mu bomo namenili našo mladinsko stran v prihodnji številki našega časopisa. Nekateri med vami ste že pisali o svojih mamah. Tisti, ki še niste, pa imate dober namen to storiti, kar pohitite, še ta teden. Lepo bi bilo, če stopite do katere od partizanskih mamic, ki še živi v vaši vasi ali mestu, nam pa napišite, kaj ste se z njo pogovarjali, kako vas je sprejela, kaj misli o vas, mlademu rodu pa o času, v katerem živimo. Seveda sprejemamo tudi vse narisane šopke in čestitke, ki jih boste namenili partizanskim mamam, aktivistkam in borkam, vašim mamam, tovarišicam, skratka, vsem ženam.

Lep pozdrav! Živa



TADEJA KRIŽNAR,
OPB OŠ Matija
Valjavec Pred-
vor: Jaz klovn

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRA

Spomenik generalu Maistru

Zgodovinska društva, domoljubne organizacije, mnogi znanstveniki, borci iz let 1918/19 in borci NOV, vmes visoki predstavniki, spomeničarji in še mnogi drugi so od decembra 1985 in vse leto 1986 v slovenskem in drugem jugoslovanskem tisku objavili resnico o bojih za severno slovensko mejo v letih 1918/19. Poudarjali so zlasti junaška dejanja generala Rudolfa Maistra, ki je na čelu svojih prostovoljcev takrat priboril nam, Slovencem, svobodo v Mariboru in na vsem ozemlju takratne Spodnje Štajerske. Spričo vseh teh zgodovinskih dokazov so tedaj tudi v manj zavednih Slovencih **zbledele vsi vcepljeni dvomi** o zaslugah in junaških podvigih generala Maistra in njegovih prostovoljcev – bojevnikov za ustanovitev nikdar dotle obstoječe nove države Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Naša Zveza prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 v Mariboru je zato že v začetku aprila 1986 objavila v vseh glasilih SZDL poziv in prošnjo vsem domoljubom, da bi za **postavitev dostojnega spomenika** generalu Maistru v mestu Mariboru po svojih zmožnostih vplačevali prostovoljne prispevke na žiro račun 51800-678-95822, ki ga ima ZP-BSM

18/19 pri Službi družbenega knjigovodstva v Mariboru.

In s prvim vplačilom 21. aprila 1986 je bil seveda pri naši Zvezi v Mariboru ustanovljen ustrezeni spomeniški sklad. Vanj se je do letošnjega januarja nateklo v novih dinarjih več kot sedem milijonov, kar priča o visoki domoljubni zavesti državljanov naše slovenske republike in bratov iz sosednjih republik. Tudi prispevke iz Amerike, Avstralije in Anglije smo že dobili. Priliv prostovoljnih prispevkov neusahljivo traja, pričakujemo pa še prispevke delavskih svetov, ki so morali lani zaradi izčrpanosti ustreznih skladov preložiti nakazila na pobilanični čas v letošnje leto. Mnogi delavski sveti, med najmanj dvesto naprošenimi, so nam pisno sporočili, da bodo zato svoje domoljubne dolžnosti opravili v začetku leta 1987. Zahvale za prispevke izrekamo sproti, ko nam mariborski Večer z vso uvidevnostjo objavlja zneske in imena darovalcev. Ostala glasila SZDL so pogosto preveč zasičena z ostalo časnikarsko snovjo, vendar nam radi volje od časa do časa objavljajo vsaj sumarno izražene podatke o višini natečenih prostovoljnih prispevkov. Tudi v prihodnje bomo javnost obveščali o darovanih pri-

spevkih, prav tako pa bomo objavili tudi vsako izplačilo iz spomeniškega sklada, kakaj upraviteljstvo sklada je s svojimi internimi akti strogo zavezano, da sme tudi najmanjše vsote iz sklada izplačevati (nakazovati) samo za storitve, ki so vezane na strogo namembnost stroškov za spomenik. Dnevni tisk je objavil slike osnutkov Maistrovega spomenika. Izbrani osnutek akademske kiparke Vlaste Zorko je zdaj že naročen pri tej umetnici (izdelava v izvirni velikosti 270 cm). Ko bo izgotovljen v marcu, ga bodo strokovnjaki za livarstvo vtili v plemeniti bron.

S ponosom sporočamo javnosti, da je tono bron za Maistrov kip velikodušno poklonilo Zvezi prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 v Mariboru gospodarsko podjetje Surovina iz Maribora. Kamniti podstavek, na katerem bo stal Maistrov kip, nam bo podarilo in izdelalo gospodarsko podjetje Gradbeni finalist iz Maribora. Med širokosrčne darovalce se uvršča gradbeno podjetje Gradis iz Maribora, ki bo spomenik **dokončno postavilo** na izbrani prostor na Leninovem trgu. Okolje je obljubilo brezplačno urediti mariborsko Cestno podjetje,

osvetlitev spomenika bo pa izvršilo podjetje Elektro Maribor.

Vsa ta podjetja so naši zvezi prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 v Mariboru pisno poklonila te storitvene darove in res nam je težko najti prave besede zahvale in priznanja za njihovo visoko narodno zavest ob oddolžitvi narodnemu junaku, generalu in pesniku Rudolfu Maistru.

Med vplačniki prostovoljnih prispevkov je do sedaj okoli osemsto domoljubov, pričakujemo pa jih vsaj še toliko, da se bomo lahko iskreno zahvalili tudi tisočemu darovalcu.

Delavske svete vseh podjetij in organizacij, ki prispevkov še niso mogli vplačati (iz naše pisarne smo razposlali čez dvesto prošenj), pa prisrčno prosimo, da po obračunih lanskega leta zdaj nakažejo ustrezne prispevke v spomeniški sklad pri zvezi prostovoljcev – borcev za severno mejo 1918/19 v Mariboru na žiro račun 51800-678-95822.

Tako bo spomenik generalu Rudolfu Maistru v resnici stvaritev vseh slovenskih ljudi. Z navdušenjem in s ponosom nas bo v jeseni velika množica zrla ob odkritju spomenika osvoboditelju Maribora in Spodnje Štajerske.

Spomeniški sklad Maribor

maratona »Franja« pripravlja poseben program in spominske medalje vsem, ki bodo sodelovali v tej močeni kolesarski manifestaciji. Program množičnosti tega lepega in koristnega športa predvideva še srečanja in skupne akcije kolesarjev v pododbrih Litija, Zagorje, Domžale, Kamnik, Vrhnika in Kočevje. Največji uspeh kolesarjev pa bo, če se jim bo posrečila zahtevna vožnja PO POTEH 30. DIVIZIJE. Priprave so v teku in upajo, da bo v združenji akciji naloge opravljena.

Na koncu sestanka so vsi udeleženci izrazili enotno željo, da se vsi člani po svojih močeh in veselju do športne aktivnosti vključijo v delo in prispevajo s svojimi sposobnostmi h krepitvi skupnih moči. Če jim pa fizične moči ne dopuščajo, so pa dobro došli v vseh sekcijah z nasveti in organizacijsko pomočjo.

Jože Jenič

Spomenik deportirancem

Vsodržavno združenje bivših deportirancev (ANED) namerava v Gorici postaviti spominsko obeležje tisočim deportirancem v nacističnih uničevalnih taboriščih širom Nemčije. Tako so že sklenili junija lani, ko je bilo v Gorici zborovanje predstavnikov združenj bivših političnih deportirancev iz raznih dežel severne Italije. Takratna odločitev je dobila v zadnjih mesecih tudi konkretno obliko. Goriško združenje ANED je namreč že prejelo soglasje ustreznega vodstva združenja in zagotovila za finančno pomoč.

Spomenik političnim internirancem slovenske in italijanske narodnosti bodo predvidoma postavili do novembra letos v bližini goriške železniške postaje. Začeli so že z zbiranjem osnutkov za spomenik.

Po nepopolnih podatkih je skozi strahote nacističnih taborišč šlo od deset do petnajst tisoč prebivalcev takratne Goriške pokrajine. Na žalost tudi ni točnih po-

Poizvedba

Poizvedujem za bratom Martinom Tinčetom, roj. 1918 v Križevcu pri Stranica. Vključil se je v Šerčerjevo brigado 11. 12. 1944 in je bil večinoma minometalec. Pri napadu na vlak v bližini Dravograda je bil pograšen. Prosim preživele borce imenovane brigade, ki se ga spominjajo, da mi sporočijo, kaj je bilo z njim in kje je pokopan.

Ivan Tinče
Križevac
63206 Stranice

Obvestilo

Skupnost borcev 18. SNOUB Bazoviške, Ajdovščina, poziva vse borce 18. SNOUB Bazoviške, ki so v njenih vrstah sodelovali pri prehodu čez Sočo v noči 31. januarja na 1. februar 1944 in nadaljevali znameniti pohod 30. divizije v Beneško Slovenijo, Rezijo in Furlanijo, da pošljejo svoje naslove na OZZB NOV Ajdovščina za »Bazoviško«. Prosim, da to napravijo tudi svojci padlih in umrlih borcev, pripadnikov 18. SNOUB Bazoviške.

Poleg imena in priimka, navedite tudi bataljon in četo, ki ji je borec pripadal ter čin in funkcijo, ki jo je tedaj opravljal. Te podatke potrebujemo, ker nameravamo udeležencem tega pohoda v tem letu podeliti spominske značke tega pohoda.

Odbor skupnosti borcev
18. SNOUB Bazoviške, Ajdovščina

Zahvala

Odbor skupnosti borcev I. brigade NOVJ, ustanovljene v ZSSR, objavlja imena organizacij združenega dela in posameznikov, ki so prispevali denarna ali druga materialna sredstva naši Skupnosti za razvije brigadnega prapora in za srečanja borcev ob podelitvi domicila občine Celje, v Celju, 20. julija 1986. Podjetja, ki so prispevale za razvije prapora:

Merx, trg. podj. MODA, Celje – Gradb. podj. NIVO, Celje – »PERUTNINA«, Ptuj – Tovarna trakov in okraskov »VRVICA«, Celje – »VULKANIZACIJA«, Celje – Tekstilna tovarna »NOVOTEKS«, Novo mesto – Keramična industrija »LIBOJE« – Skladiščno transportni center Celje – Emona Posavje, DO Trgovina in gostinstvo, Brežice – Iskra – Kibernetika, Kranj – Kmetijsko živilski kombinat Kranj – Tovarna oblačil »LABOD«, TOZD Libna Krško – Podjetje »IDEJA«, Kamnik – »DIMNIK«, Celje – Kemijsko-usnjarsko-predelovalna idnustrija KONUS, Slovenske Konjice – SDK Novo mesto – IBI Kranj – Leopold Nežmah, Izola »LESNA«, Slovenjgradec – ELEKTRO, Celje – METKA, Celje – AGROKOMBI-NAT, Krško – Tovarna usnja Šmartno pri Litiji – Cestno podjetje Celje – Tov. Celuloze Djuro Salaj, Krško – Ljubljanska banka, TB Novo mesto – KOP Zagorje ob Savi – ZELEZARNA Jesenice – SVEA TOZD Pohištvo, Zagorje ob Savi – Tovarna zdravil KRKA, Novo mesto – Kreditna banka Maribor, poslovalnica Ptuj – Kostroj, Slov. Konjice – Mercator »Panonija«, Ptuj – Aerodrom Brnik – DO Komunalna Zalec – REK Trbovlje – NAPREDEK Domžale

Odbor skupnosti

Športna srečanja upokojencev borcev

Današnji ritem življenja narekuje aktivno delovanje vsakega človeka, tudi upokojenca in upokojenke. Da bi lažje premostili starostne težave, moramo skrbeti za redno rekreacijo in športno udejstvovanje v različnih športnih panogah. Pred nami naj bo vendarle misel »stari smo toliko, kolikor se počutimo«. Pri našem društvu upokojencev Moravčev so zelo aktivni kegljači in kegljačice. Da bi dosegli boljše rezultate, redno tedensko trenirajo na kegljišču »Brinovec« na Viru pri Domžalah. Tako so se rezultati rednih treningov že pokazali v preteklem letu ob tednu upokojencev občine Domžale, ko so prejeli dva pokala in pisna priznanja. Tekmovali so posamezno na kegljišču »Šraj« v Radomljah, na povabilo društva upokojencev Radomlje in to kegljači iz DU

Domžale, Mengeš in Radomlje-posamezno. Stane STERLE iz DU Moravčev je za 135 podrtih kegljev prejel simbolično nagrado. Moravški in kamniški kegljači so se prijateljsko ekipno pomerili na kegljišču »Planika« v Kamniku. Rezultati Kamničanov je bil 363 kegljev, Moravčanov pa 229. Kegljanje je pač športna zvrst, ki nastopajočih ne omejuje glede na leta telesne zmogljivosti in spretnosti, zato je še posebno privlačno med starejšimi. Spdobudno je, da vse več kegljev podira nežnejši spol. Prijateljska tekmovanja kegljačev oziroma srečanja kegljačev so koristna, zdrava pa tudi športnika, se med seboj spoznavajo. Pomembno je sodelovati, ne zmagati.

Taka tekmovanja in srečanja naj bi postala tradicionalna, so sklenili športniki društva upokojencev.

Jože Novak

Četrte zimske igre upokojencev na Rogli

Športna komisija pri ZDU Slovenije je priredila prve zimske športne igre pred štirimi leti. Prvi led je bil prebit 15. februarja 1984 v Bohinju. Za beli šport je med upokojenci veliko zanimanje, zlasti pri mlajši generaciji, pa tudi starejši se ga kaj radi udeležujejo.

Letos so tekmovali upokojenci športniki 18. februarja. To srečanje je potekalo v lepem predelu zimskešportnega kotička na Rogli. Povedati moramo še to, da je bilo letošnje tekmovanje nekoliko bolj omejeno zaradi finančnih težav. Prijavilo se je 115 tekmovalcev, udeležilo pa se ga je okoli 90 upokojencev. Zadnja tri leta nismo imeli sreče z vremenom. Ovirala nas je megla in snežilo je. Letos je bilo vreme nekoliko boljše.

Tekmovalci in tekmovalke so bili razdeljeni v tri starostne skupine. Tekmovali so v veleslalomu in teku.

Rezultati: veleslalom, ženske: 3 kategorije: 1. Praček (Jes) 54,84, 2. Švigelj (Lj) 62,01, 3. Šmidt (Bled) 65,30; 2. kategorija: 1. Štefanec (Mb) 56,41, 2. Eberline (Trb) 57,55, 3. Kokalj (Trž) 60,89; 1. kategorija: 1. Legat (Žir) 55,13, 2. S. Zupančič (Kr) 56,03, 3. Penič (Sl. Konjice) 56,94; moški: 3 kategorije: 1. Grm (Lj) 53,86, 2. Mlačnik (Javor) 55,23, 3. Sorc (Trb) 55,37; 2. kategorija: 1. Vončina (Sl. Konjice) 50,97, 2. Šmidt (Bled) 53,79, 3. J. Štefe (Trž) 54,63; 1. kategorija: 1. Krmelj (Trž) 49,63, 2. M. Lukanc (Trž) 50,07, 3. Breg (Mb) 50,49; teki-ženske, 3 kategorije: 1. Orešič (Mb) 23,03; 2. kategorija: 1. Lorenčič (Rad) 51,15, 2. Ribnikar (Trž) 21,36, 3. Cerar (Mb) 22,21; 1. kategorija: 1. Bešter (Podnart) 25,59, 2. Šverko (Mb) 26,09; moški-3 kategorije: 1. Pogačnik (Jes) 27,10, 2. Pristavec (Boh. Bist) 29,08, 3. Božičev (Mb) 33,15; 2. kategorija: 1. Priberič (Lj) 27,00, 2. Babič (Mb) 28,52, 3. Bešter (Podnart) 29,11; 1. kategorija: 1. Pivk (Boh. B.) 23,55, 2. Robač (Ravne) 54,24, 3. Žvan (Boh. B.).

Najboljši tekmovalci po kategorijah so prejeli priznanja – zlate, srebrne in bronaste medalje.

V prihodnje bo športna komisija pri ZDU Slovenije pripravila predhodne zimske regijske igre (Gorenjska, Dolenjska, Primorska, Koroška, Maribor, Ljubljana z okolico, Zasavje, Posavje in Celje.) Najboljši pa se bodo udeležili republiškega tekmovanja 1988.

Vinko Boveon

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – **Časopisni svet TV-15 naš tovariš**: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAKŠKA, MILAN FILIPOČ, TONCE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERSIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZVARS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE »SRŠ, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRŠ
Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica: MIRANDA MRČELA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: BOJAN ZVONAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelček: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35